

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

на

ХІІ^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

XXXII заседание, сряда, 27 ноемврий 1902 г.

(Отворено въ 2 ч. и 45 м. послѣ пладнѣ подъ прѣдседателството на подпрѣдседателя г. А. Франга.)

Прѣдседателствующъ А. Франга: (Звъни). Засѣданието се открива.

Моля г. секретаря да прочете поименния списѣкъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь Д. Филовъ: (Прочита списѣка. Отсѣдствуватъ г. г. прѣдставители: И. Вобековъ, И. Веселиновъ, И. Воденчаровъ, Д. Вълчевъ, П. Драгулевъ, Я. Забуновъ, А. Каназирски, П. Каравеловъ, Н. Лазаровъ, Х. Маповъ, Н. Марковъ, М. Милевъ, В. Наковъ, Е. Начевъ, Т. Начовъ, Г. Пеневъ, В. Поповъ, Вен. Поповъ, И. Пъневски, С. Савовъ, О. Вей Сали Бейовъ, В. Статковъ, Т. Теодоровъ, Х. Тоневъ, А. Урумовъ, Д. Христовъ, М. Хюсеиновъ, П. Чаушовъ и Т. Шипковъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франга: Отъ 188 народни прѣдставители отсѣдствуватъ 29. Има законното число народни прѣдставители — засѣданието продължава. (В. Димитровъ: Искамъ думата.)

Ще дамъ думата на г. Владимира Димитровъ подиръ съобщенията, които прѣдседателството има да направи на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Постѣпилъ е отъ Министерството на Обществениѣ Сгради, Пжтищата и Съобщенията законопроектъ за измѣнение и допълнение закона за държавнитѣ и общински пжтища. Този законопроектъ ще бѣде сега раздаденъ на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Разрѣшени сж отпуски на народнитѣ прѣдставители: г. С. С. Вобчевъ 2 дена; г. С. Славовъ 2 дена; г. Х. Бакаловъ 2 дена; г. А. Буровъ 2 дена; г. И. Пецовъ 2 дена; г. И. Карастояновъ 2 дена; г. А. Урумовъ 2 дена; г. С. Калчовъ 2 дена; г. Г. Пасаровъ 2 дена; г. С. Бурмовъ 2 дена, и на г. Д-ръ Д. Милковъ 2 дена.

Постѣпило е едно прѣдложение отъ Пещерския народенъ прѣдставитель г. Михаилъ Такевъ, прѣдложение за измѣнение чл. чл. 14, 78 и 142 отъ военно-сѣдебния законъ, подкрѣпено отъ пужното, споредъ правилника, число народни прѣдставители, което, съгласно правилника, ще се съобрази на надлежното мѣсто.

Г-нъ Владимиръ Димитровъ има думата.

В. Димитровъ: Г-да народни прѣдставители! Имамъ да отпрати едно питане къмъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи. Извѣстно е на г. г. народнитѣ прѣдставители, че по тазгодишния бюджетъ по Министерството на Вжтрѣшнитѣ Работи, отдѣлятъ му за санитарната служба, при третостепеннитѣ болници аптеки се закриватъ, а заедно съ тѣхъ и длѣжността помощници-аптекари. Извѣстно е на г. г. комисаритѣ, които влизатъ въ бюджетарната комисиия, че когато се разгледаше този бюджетъ, пѣкон отъ г. г. членоветѣ на казаната комисиия искаха да взематъ думата и да обяснитъ на г. министра пагубното значение съ прѣмахването на казанитѣ аптеки; обаче болшинството на комисиията заедно съ г. министра даже не позволиха на казанитѣ членове на комисиията да се изкажатъ и тѣ демонстративно напуснаха. Слѣдъ това бюджетътъ се прие така, както искаше г. министърътъ, именно да се закриятъ казанитѣ аптеки, а заедно съ тѣхъ и длѣжността помощници-аптекари при третокласнитѣ болници. Така се прие бюджетътъ. Така приетъ, бюджетътъ биде оповѣстенъ и всѣки единъ въ България знаеше, че казанитѣ служби се унищожаватъ и аптеки се закриватъ. Фармацевтитѣ въ България подадоха протести отъ името на народното здраве, което ще страда съ закриването на аптеки и съ закриването на казаната

длъжност. Тъзи протести сж били напечатани въ разни вѣстници и г. Министерътъ на Вътрѣшнитѣ Работи, макаръ и протеститѣ да сж били въ една много мека форма направени, е уволнилъ двама помощници-аптекари при казанитѣ третостепенни болници, именно въ гр. Берковица Стефанъ Атанасовъ и отъ Русе нѣкой си Георгиевъ. Искамъ да попитамъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи на какво основание е уволнилъ казанитѣ помощници-аптекари: дали затова, защото тѣ сж подали заедно съ другитѣ си другари протести, и защо, ако е уволнилъ тѣхъ, не е уволнилъ другитѣ, които сж дали много по-остри телеграми, но които минаватъ за протезета на извѣстни министри.

Министъръ А. Людскановъ: Всички служаци, които сж на държавна служба, трѣбва да назятъ извѣстно приличие и дисциплина. Всички, които сж минали тия граници на приличие и дисциплина, съмъ ги уволнявалъ и ще ги уволнявамъ.

В. Димитровъ: Защо не сте уволнили помощниците-аптекари въ Видинъ?

Министъръ А. Людскановъ: Всички ще уволня и ще уволнявамъ безъ разлика на никой протезета.

В. Димитровъ: Азъ не съмъ доволенъ отъ отговора и ще обърна питането си въ запитване.

Министъръ А. Людскановъ: Добръ.

М. Такевъ: Едно питане къмъ г. Министра на Външнитѣ Работи. Имамъ точни свѣдѣния, които има и почитаемото Министерство на Външнитѣ Работи, че ужаситѣ, на които е подложено българското население въ Македония, отъ нѣколко дена насамъ особено сж ужасно увеличени и всѣки день пристигатъ въ България съ десетки и стотини души, а много души сж останали по балканитѣ гладни, голи и боси; много души сж изклани на самата граница, на 3—4 километра навжтрѣ, а много души сж нахлули въ България и до такава степенъ сж раздразнили нашето милосердие, щото виждаме всички благотворителни дружества сж се нагърбили съ събиране на волни помощи — всички се чудятъ по кой начинъ трѣбва да се излѣзе отъ това положение.

Само едно забѣлѣзваме — досега нашето правителство не е сезирало народното прѣдставителство да се притече и то на помощъ на тия хора, които, безспорно, днесъ гладуватъ и стоятъ по сѣбговетѣ изъ разнитѣ погранични мѣста на България. Питамъ, прочее, почитаемия г. Министъръ на Външнитѣ Работи: защо сж тия нахлувания отъ Македония въ България на тия голи, боси и прѣбѣщи хора, и мисли ли и какви именно мѣрки трѣбва да се взематъ, за да може да прѣстане туй нѣщо; сжщо тѣй мисли ли, и кога, да се притече и самото правителство на помощъ на тия бѣжанци, както сж се притекли всички благотворителни за-

ведения въ България и цѣлитъ български народъ, кой съ каквото може? Само, както казахъ, досега не сме чули правителството да дойде на помощъ на тия наши сънародници. Прочее, въ резюме, моля г. Министра на Външнитѣ Работи да каже: какви мѣрки е взелъ за тия прѣселенци-бѣжанци изъ Македония да бѣдатъ настанени тукъ и да не ходятъ по улицитѣ голи, боси и гладни, и да не увеличаватъ и безъ туй голѣмото число на нашия бѣденъ пролетариатъ, на нашитѣ бѣдни хора изъ улицитѣ и, послѣ, какви мѣрки е взелъ за да се прѣхрати туй прѣслѣждане на българското население въ Македония и неговото дезертиране въ България?

Министъръ-Прѣдседателъ Д-ръ С. Даневъ: Г-да народни прѣдставители! Фактъ е, че всѣки день прииждатъ бѣжанци изъ Македония. Правителството се старае да настани тия бѣжанци, колѣто бѣде най-възможно: за сега въ близжитѣ гранични мѣста, Рилския манастиръ и нѣкои други села, а послѣ ще трѣбва да ги настанимъ изъ нѣкои вътрѣшни мѣста на Княжеството. Истина е, че бѣжанцитѣ се намиратъ въ крайна нужда, има между тѣхъ боси и одърпани, безъ всѣкакви срдства, така че ще бѣде необходимо да се апелира както частно къмъ гражданитѣ, така и къмъ държавата. Ние мислимъ да ви внесемъ едно прѣдложение за извѣпреденъ кредитъ за тая цѣль и, каквото отъ насъ зависи, ще го направимъ. Разбира се, менѣ би ми било приятно и драго да може въ това отношение да се разчитва повече и на частната инициатива.

Колкото се касае за прѣкращението на прииждането на бѣжанцитѣ, азъ ще се позова на това, което ви казахъ по случай разискванията по отговора на тропното слово. Вие видѣхте какво ние правимъ по отношение на Македония. Казаното отъ мене по този случай може да служи като отговоръ на г. Такева и по днешното му питане.

Прѣдседателствующъ А. Франя: Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, ще съобща на г. г. народнитѣ прѣдставители, че е постѣжило отъ Министерството на Финанситѣ едно прѣдложение за отмѣнение наложения наемъ на жителитѣ отъ с. Акчаръ, Видинска околия, което прѣдложение сега ще бѣде раздадено на г. г. народнитѣ прѣдставители.

М. Такевъ: Пакъ къмъ г. Министра на Външнитѣ Работи едно питане. Имамъ свѣдѣния, че на нашитѣ търговски агентства и на нѣкои отъ дипломатическитѣ агентства — г. министърътъ може да ме поправи — не имъ се отпускатъ никакъвъ кредитъ за абониране на нашата и на нѣкои вѣстници отъ иностранната преса. Мисли ли г. министърътъ, че единъ дипломатъ и единъ търговски агентъ, който въобще трѣбва да слѣди развитието било на политиката, било на търговията и индустрията,

стрията, може да прави това безъ да слѣди еже-дневната преса? Възможно ли е, мисли ли г. мини-стерътъ, че единъ дипломатически агентъ може да мине безъ да слѣди развитието, както казахъ, на дневнитъ въпроси: търговски, политически и еко-номически, и, ако е невъзможно, не мисли ли г. министърътъ, че има достатъчно други срѣдства, отъ които може да се даде възможностъ на нашитъ търговски и дипломатически агенти да се абониратъ на нашитъ журнали и на нѣкои иностранны, защото иначе ще бѣде, помоему, безцѣлно тѣхното стоене.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ съмъ напълно на мнѣнието на г. Такева, че единъ търговски и дипломатически агентъ трѣбва да слѣди печата, за да бѣде въ течение на всички въпроси отъ политически, търговски и общественъ характеръ. Кой, обаче, трѣбва да му отпуска за това срѣдства, е единъ въпросъ, по който азъ нѣма да се съгласи съ г. Такева. Обичай бѣше заведенъ у насъ, по край многото други суми отпущани на нашитъ дипломатически и търговски агенти, да имъ се отпускатъ и суми за абониране на вѣстници. Азъ намѣрихъ, че при срѣдствата, съ които разполага българската хазна, не е необходи-мо да се даватъ и суми за абониране на вѣстници и списания; че дипломатическиятъ агентъ ще е длъженъ, както и търговскиятъ, да посрѣща тия нужди отъ прѣдставителнитъ си пари. Отъ сѣщитъ прѣдставителни азъ искамъ да задѣжа диплома-тическитъ агенти да посрѣщатъ дори и канце-ларскитъ си разноски. Когато прѣди двѣ години бѣхъ запитанъ по въпроса за прѣдставителнитъ на дипломатическитъ агенти, като доста голѣмички за нашия бюджетъ, азъ казахъ да не бѣдатъ на-малавани, защото много отъ разходитъ, които личатъ въ нашия бюджетъ, като разходи по диплома-тическитъ агентства, трѣбва съ врѣме да се покриватъ отъ прѣдставителнитъ пари. Първата стѣпка, която направихъ въ това отношение, е абонаментътъ на вѣстницитъ и списанията, които оставихъ да ги посрѣщатъ агентитъ отъ прѣвѣденитъ за тѣхъ прѣдставителни. Менъ ми се чини, че агентитъ могатъ да се абониратъ на вѣстници отъ срѣдствата, които имъ се даватъ на разположение. Ако е вѣрно, както каза и г. Такевъ, че тѣ трѣбва да слѣдятъ всичко каквото става въ областта на търговията, на политиката и т. н., менъ ми се струва, че сѣ-щото трѣбва да се иска и отъ другитъ наши слу-жаци. Е добръ, никому не е дошло на умъ да вписва въ бюджета особени суми, за да се аба-ниратъ нашитъ чиповници на вѣстници и списания. Е добръ, въ дадения случай нѣма защо да правимъ изключение съ дипломатическитъ агенти, толкозъ повече че покрай тѣхната заплата тѣ иматъ още и прѣдставителни.

Това е моятъ отговоръ на г. Такева.

М. Такевъ: Азъ съмъ благодаренъ отъ отго-вора на г. министра, но едно ще съобща само.

Въ таквъ случай не счита ли г. министърътъ, въ интереса на достойнството на България, да вмѣни въ обязаностъ на нашитъ търговски агентства да не отиватъ по чуждитъ агентства, специално сръб-ското, да четатъ българскитъ вѣстници какво пишатъ за българската политика. Това е фактъ неоспоримъ, и менъ ми се струва, че достойнството на България не позволява на единъ български търговски агентъ да отива въ сръбското агентство да чете български вѣстници или да отива въ нѣмското агентство и да чете какво пишатъ бъл-гарскитъ вѣстници за българската политика. Ако съобщенията на г. министра сж вѣрни — и на това азъ съмъ съгласенъ, че прѣдставителнитъ, които се даватъ, сж доста добри суми и, именно, иматъ още за цѣль да дадатъ възможностъ на този дипло-матически или търговски агентъ да прѣдставлява България достойно прѣдъ външния свѣтъ, — менъ ми се струва, че ще бѣде добръ да имъ се вмѣни въ длъжностъ да се абониратъ на онѣзи вѣстници, които тѣ считатъ за необходимо да ги получаватъ, и да не ходятъ да излагатъ престижа на България по чуждитъ агентства.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Ще моли г. Такева да ми съобщи частно името на този агентъ, за когото говори.

Г. Кирковъ: Искамъ да направя едно питане до г. Министра на Обществениятъ Сгради, Цѣти-цата и Съобщенията; за жалостъ, него го нѣма. Ако е възможно, г-нѣ министре, вземѣте бѣлѣжка!

Министъръ А. Людскановъ: Азъ ще му го съобща.

Г. Кирковъ: Миналата година, при разисква-нето на бюджета на Министерството на Обществе-нитъ Сгради, Цѣтицата и Съобщенията, азъ имахъ честта да обърна вниманието на тогавашния ми-нистеръ върху крайно нездравитъ условия, при които се намира лѣярницата при желѣзнопътния арсеналъ. Вѣроятно, вслѣдствие на туй, отъ страна на надежното мѣсто е било направено разпо-реждане да се изучи тази работа. Дѣйствително, една медицинска комисия, скидо отъ техници вжтрѣ, е установила, и прѣдъ видъ още на факта, че много често се явявали болни отъ работилницата, и специално отъ лѣярницата, тази комисия, най-сетитъ, е констатирала съ единъ рапортъ, който е въ министерството, навѣрно, че дѣйствително лѣяр-ницата се намира въ едно положение, което може само да врѣди на здравето на работницитъ. Лѣяр-ницата въобще тѣй е устроена, щото тя не може да носи даже името лѣярница: не е тѣй, както трѣбва да бѣде устроена.

Ето защо азъ питамъ г. Министра на Обществе-нитъ Сгради, Цѣтицата и Съобщенията: извѣстна ли му е, или заинтересувалъ ли се е той досега съ тази работа и, ако той се е заинтересувалъ,

какви мърки мисли да вземе, щото да се прѣустрои цѣлата лѣярница и въобще да се тури на такива начала, на каквито трѣбва да стои, като едно мѣсто, кждѣто работниците сж изобщо винаги изложени да се поврѣдятъ, дѣто сж винаги изложени да се заразятъ, особено отъ тѣзи газове при топенето, и, второ, да получатъ — а всичкитѣ работници сега иматъ — ревматизъмъ при формирането, когато се правятъ формитѣ. Даже трѣбва да обърне още вниманието на г. министра и върху това, че изисквано е било отъ страна на тамошното началство да му се отпуснатъ известни стари платна да си подлагатъ подъ колѣнитѣ, когато работятъ, обаче отказано му е. Изобщо, трѣбва да ви забѣлѣжа, че поведението на началницитѣ спрѣмо тази лѣярница и работилницитѣ е поведение твърдѣ осждително, поведение много машинско. Защо е така, ще го обясня на г. министра частно — сега не искамъ да говоря по този въпросъ. Но желая той да обърне внимание върху този въпросъ и изобщо да вземе мърки, щото да се прѣустрои работилницата съвършено на едни добри начала.

М. Такевъ: Азъ имамъ да направя едно питане къмъ г. Министра на Войната; но нека му го съобща г. Даневъ.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Направѣте го, г-нѣ Такевъ!

М. Такевъ: Известно ли е на г. Военния Министъръ, че командирѣтъ на XII Балкански полкъ, полковникъ Узуповъ, когато е поелъ полка, е намиралъ единъ казеновъ файтонъ, който, като не е билъ достатъчно луксозенъ, нѣмалъ ацетиленово освѣтление, далъ го, като далъ и 500 л. юсте, и взелъ единъ файтонъ съ ацетиленово освѣтление. Отдѣ е взелъ тѣзи пари, 500 л., командирѣтъ на XII Балкански полкъ, понеже по бюджета никдѣ не фигуриратъ такива пари? Слѣдъ туй скимнало на командири и продава файтона, като го продава за 430 л. Питамъ: кждѣ е вписалъ тѣзи пари и кой му е разрѣшилъ да го продава, и кой му е разрѣшилъ да го купи прѣди всичко?

Н. Мушановъ: Г-да народни прѣдставители! Колкото и да не ми е желателно да питамъ, ще се отправя съ едно питане до г. Министра на Обществентѣ Сгради по една случка, която е доста важна. Въ петѣкъ, както е известно, на 17 км. отъ Русчукъ бѣше задрѣлъ пощенскиятъ тренъ, който отиваше отъ София за Русе. Пътницитѣ останаха на мѣстото 18 часа, като на сутринта бѣха принудени да си дойдатъ пѣша въ Русе нѣщо около 50 души. Въ туй врѣме, когато тренътъ бѣше блокиранъ отъ снѣговетѣ въ разстояние на 16 часа, нито единъ отъ чиновницитѣ отъ никдѣ, отъ желѣзнопѣтната администрация, не се обади да отиде да види положението на хората; а тѣ били въ такова положение: не е

имало нито топливо, нито храна. И тѣзи хора 16 часа стояха тамъ и на сутринта дойдоха въ Русчукъ, като че идатъ отъ Сибиръ. Желанието ми е да попитамъ, дали нашата желѣзнопѣтна администрация не трѣбва при такива нещастни случаи да изпраца поне помощъ наврѣменно, за да могатъ да видятъ хората какъ сж. Тукъ нѣмаше никакво нещастие; обаче ако се бѣше продължило още 3—4 часа, рискувахъ да умратъ отъ гладъ и студъ. Ето защо бихъ желалъ да се обърне вниманието на г. Министра на Обществентѣ Сгради, въ такива случаи поне желѣзнопѣтната администрация да отива да помага на страждущитѣ.

Министъръ А. Людскановъ: Азъ ще прѣдамъ Вашето питане на г. Министра на Обществентѣ Сгради. Имамъ, обаче, да Ви заявя слѣдующето, г-нѣ Мушановъ! Отъ рапортитѣ на управителя азъ научихъ, че когато се блокирала линията — защото всѣки управителъ е длѣженъ да ми съобщава колко снѣгъ е паднало и какви произшествия сж стапали въ окръга му, — за тоя случай имамъ телеграфически рапортъ отъ управителя, въ който той казва, че, щомъ като се е научилъ, че е блокиранъ тренътъ, веднага изпратилъ всички възможни помощи на блокиранитѣ жители: и храна, и, по възможностъ, и кола да ги прѣнесатъ въ Русе. Това мога да Ви отговоря засега.

Н. Мушановъ: Не е истина!

Министъръ А. Людскановъ: Азъ имамъ рапортъ.

Н. Мушановъ: Пѣша дойдоха 40 души въ Русе! Ето г. Пешевъ бѣше тамъ, когато въ салона разпитвахме единъ адвокатъ, който дошълъ пѣша!

П. Пешевъ: Потвърждавамъ това, което каза г. Мушановъ. (Смѣхъ.)

Прѣседателствующъ А. Франгъ: Пристапваме къмъ дневния редъ.

Г-да народни прѣдставители! Прѣдъ видъ че има 7 души оратори записани да говорятъ по § 30 отъ измѣнението закона за селскитѣ общини и прѣдъ видъ че оставатъ 9 параграфа още, ще бжде по-добрѣ да свършимъ разискванията по тоя законопроектъ и послѣ да почнемъ опова, което седи на пръвъ дневенъ редъ.

Г-нѣ Деню Колевъ има думата.

Д. Колевъ: Г-да народни прѣдставители! Въпросътъ, който ни занимава, § 30, е доста важенъ. Ако човѣкъ погледне отъ точка зрѣние на самоуправлението на нашитѣ общини, дѣйствително би било по-добрѣ да не се прѣдвиждатъ гаранции за общинскитѣ кметове; обаче практиката въ разстояние на толкова години ни е доказала, че е необходимо да се приложи такава една мѣрка спрѣмо нашитѣ общински кметове, защото сж ставали до-

сега много злоупотребления. При всичко че спощи пѣкои отъ г. г. ораторитѣ се произнесоха противъ това въведение, обаче азъ мисли, че не само за кметоветѣ, по даже би било по-добрѣ да се тури гаранция както за кметоветѣ, тъй и за помощницитѣ, тъй и за общинскитѣ писари що-годѣ една гаранция. Нѣкои отъ г. г. ораторитѣ снощи казаха, че населението е било длъжно да ги контролира. Е, моля ви се, какъ може населението да контролира своитѣ общинари, когато въ разстояние на толкова години практиката ни е доказала какъ ставатъ нашитѣ избори? Населението иска да си избере единъ честенъ човѣкъ за кметъ и който се ползува съ добра репутация между населението и между избирателитѣ, обаче то бива излъгвано — знаемъ ние какъ ставатъ нашитѣ избори; затуй по добрѣ би било да се тури гаранция, защото знаемъ ние какъ ставатъ общински избори по селата: въобще печелятъ избора двама или трима души въ цѣлия общински съвѣтъ, които се и ползуватъ съ довѣрие отъ страна на населението, а щомъ като бждатъ тѣ избрани, този, който се е ползувалъ съ най-добро довѣрие, той не бива избранъ за кметъ, излъгватъ го и турятъ другъ, който или никакви имоти не притежава, или не се ползува съ довѣрието на хората. Тѣй че, не трѣбва да се опасяваме, че ако се тури гаранция, нѣщо лошо ще стане, нѣщо лошо ще послѣдва. Този, който е честенъ, всѣки ще му стане гарантинъ, стига да се ползува съ довѣрието на избирателитѣ. Защото, г-да прѣдставители, азъ знамъ въ много общини какъ се прави, тъй да се каже, джамбазлъкъ съ тѣзи длъжности, т. е. съ кметскитѣ. Ималъ съмъ случай да видя въ една община да сж издадени около 200 свидѣтелства за интисапъ и на всѣко едно продажната стойностъ да е писано по 20 л. Това възможно ли е? Никога не е възможно. Какъ така може да се издадатъ около 200 такива свидѣтелства съ по 20 л. стойностъ на добитѣка? Пъкъ то е цѣлъ единъ ортаклъкъ съ кмета и джамбазина и ето ти злоупотребленията на пѣколко стотици лева общински приходъ. Сетитѣ, ние имаме не само счетоводни книги въ общинитѣ, но и депозитна храна, тъй че и по нея може да се извършватъ най-много злоупотребления. Затуй нѣма какво да се страхуваме, ако туримъ гаранция даже и на помощницитѣ и на писаритѣ. Освѣнъ това по § 14 е прѣдвидено на помощницитѣ да се плаща плата; отъ друга страна, ако кметътъ се отстрани отъ длъжностъ, то длъжността му се възлага и изпълнява отъ помощника, който се и възнагражда, както казахъ и по-рано; слѣдователно, ако се отстрани кметътъ за една година, помощникътъ ще остане за кметъ безъ гаранция и той ще служи. Тѣй че, по-добрѣ би било да се тури гаранция и на помощницитѣ. (Нѣ кой се обажда: Казано е.) Не е казано. Отъ друга страна, въ § 36 изрично е казано, че кметътъ и помощникътъ му отговарятъ съ гаранцитѣ си, тъй че по-добрѣ би било да се тури и на помощницитѣ на кметоветѣ. Сетитѣ,

когато дойдемъ до послѣдния параграфъ, особено за писаритѣ, даже азъ мисли и тѣмъ да се тури една известна гаранция, защото тѣ сж причината най-много, дѣто пронадатъ много кметове. Има да забѣлѣжа още едно. Въ параграфа е казано: „щомъ стжиятъ въ длъжностъ“; азъ мисли да се каже така: „щомъ бждатъ утвърдени“ (Министръ А. Людскановъ: Прѣди да стжиятъ въ длъжностъ.) „и прѣди да стжиятъ въ длъжностъ“. Защото имаме случаи сега, както е практиката у насъ, кметътъ и помощникътъ се избиратъ и веднага пристжиятъ къмъ поемане на общинското управление, и слѣдъ 2—3 мѣсеца получаватъ надлежното утвърждение, а пъкъ много отъ кметоветѣ и помощницитѣ може да не отговарятъ на условията, които изисква законътъ, и не биватъ утвърждавани; затуй, азъ мисли, въ редакцията да се каже: „щомъ бждатъ утвърдени и прѣди да стжиятъ въ длъжностъ“. Наистина, много се забави, по по-добрѣ би било да се забавятъ, отколкото да поемватъ управлението безъ да биватъ утвърждавани. Освѣнъ това кметоветѣ да заематъ отъ нова година общинскитѣ управления, защото, щомъ дойде 31 декемврий, кванционнитѣ книги се приключватъ и до 31 мартъ слѣдующата година остава да се упражнява само бюджетното упражненіе, а дотогава по тази книга много малко има да се работи. Тѣй щото, ако се приеме тази редакция, мисли, по-добрѣ ще бжде, защото кметоветѣ, като знаятъ че сж утвърдени, ще иматъ възможностъ да прѣдставятъ гаранция и много по-лесно ще да приематъ, защото, както казахъ, счетоводството ще бжде уравниено до 31 декемврий. А сега, като оставимъ, щото, щомъ бждатъ избрани, и да даватъ гаранция прѣди да сж утвърдени, може да не бждатъ утвърдени и ще ги товаримъ съ излишни разноски.

Затуй ще моля както г. министрътъ, тъй и г. докладчикътъ да се съгласятъ и приематъ слѣдующата редакция: (Чете.) „Кметътъ и помощникътъ му, щомъ бждатъ утвърдени за такива и прѣди да встжиятъ въ длъжностъ, даватъ гаранция, съгласно закона за гаранцитѣ на държавнитѣ чиновници, въ размѣръ 2.000 л. кметътъ и 1.000 л. помощникътъ, ако общинскиятъ бюджетъ надмива 5.000 л., и 1.000 л. кметътъ и 500 л. помощникътъ, ако бюджетътъ не надмива 5.000 л.“

Ю. Мирски: Г-да народни прѣдставители! Г-нъ Найчо Цановъ е правъ, споредъ мене, като настоява да приеме Народното Събрание да не даватъ гаранции кметоветѣ. Азъ бихъ желалъ да ми се укаже отъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи поне на една даже най-регресивна държава, по да е конституционна, дѣто кметоветѣ се избиратъ отъ народа и подиръ туй правителството да иска отъ тѣхъ да даватъ гаранция. (Г-нъ П. Вжжаровъ възражава.) Азъ не споря, че ние не можемъ да правимъ най-оригинални закони, но азъ твърдя и настоявамъ на това, щото, прѣди да изработимъ единъ такъвъ оригиналенъ законъ, да изучимъ прѣдва-

рително паредбитъ въ други държави по материята. Въ закона за гаранциитъ за чиновницитъ, дѣйствиющъ и сега у насъ, четемъ чл. 27 да гласи така: (Чете.) „Ако нѣкой кметъ злоупотрѣби съ държавни суми, или се укаже просто дефицитъ въ касата му, изгубената или злоупотрѣбената сума се изисква отъ него, като му се продадатъ, въ случай на нужда, имотитъ; ако послѣднитъ не достигнатъ, отговаря пѣлиятъ общински съвѣтъ; ако ли и тѣхнитъ имоти не достигатъ, остатъкътъ се изплаща отъ населението на общината, а кметътъ се прѣдава, освѣтъ това, на съдъ за углавно прѣстѣждане“. Този законъ се издаде и се тури въ сила даже въ едно врѣме, когато общинскитъ кметове бѣха и държавни бирници. А това днеска като нѣмаме и като, отъ друга страна, повечето общински приходи се събиратъ чрѣзъ държавнитъ бирници, въобще чрѣзъ държавни органи — общинскитъ налогъ и врѣхницитъ, — азъ мисля, че г. Министерътъ на Вжтрѣшнитъ Работи ще остане вѣренъ на принципитъ на прогресивно-либералната партия, ако видоизмѣни редакцията на § 30 така: (Чете.) „Съ изключение на общинскитъ врѣхници, които се събиратъ заедно съ държавнитъ даждии и се прѣдаватъ на общинския писаръ, всички други приходи се събиратъ отъ послѣдния подъ най-близкия надзоръ на кмета, а пѣкъ въ села, които сж центъръ на община, отъ кметския намѣстникъ, но винаги съ съгласието и подъ отговорностъ на общинския писаръ. Прѣди встъпването въ длъжностъ общинскитъ писаръ дава гаранция“ и т. н., както е въ законопроекта. Азъ настоявамъ много на това, защото е много непонятно, какъ таа да бждемъ ние толкова оригинални по тази материя, да бждемъ единствената конституционна държава, дѣто отъ избранитъ отъ народа лица да се иска гаранция, когато най-голяма гаранция сж избирателитъ. Г-нъ Дено Колевъ, като взема прѣдъ видъ, че нѣкои кметове бивали прѣстѣпници въ тази българска държава, че ставали съдружници съ джамбази, отъ това той заключава, че ние трѣбва да плюемъ на народа. Азъ, за честта на българския народъ, държа, че малко сж прѣстѣпницитъ кметове. При всичко че мнозина има дадени подъ съдъ, повече отъ тѣхъ сж оправдани и се оказа, че сж били подведени отъ общински писари. Затова, ако г. Министерътъ намира, че размѣрътъ на гаранцията, която е положена да се поиска отъ общинскитъ писари, като общински отчетници, е малъкъ, и въ случай че приеме да бждатъ общински отчетници-бирници общинскитъ писари, нека се увеличи размѣрътъ на гаранцията за такива; разбира се, ще трѣбва и да имъ се плаща по-добрѣ.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! Въпросътъ, който се повдигна отъ вчера и днесъ, е за гаранцията, която трѣбва да се иска отъ кмета въ качеството му на отчетникъ за сумитъ, които той събира. Двѣ положения се поддържатъ: първо,

свѣмѣстимо ли е искането на гаранция отъ страна на единъ избранъ чиновникъ, особено общински кметъ, съ принципа на самоуправлението на общинитъ и, второ, е ли демократическо. Безъ да влизамъ още въ подробноститъ на тази гаранция, азъ казвамъ: самоуправлението на общинитъ съ нищо не се стѣснява отъ факта, че кметътъ, който разполага съ сумитъ на общината, въ замѣна на това трѣбва да даде извѣстно поръчителство, че нѣма да ги открадне. Самоуправлението на общинитъ се състои въ това: централната властъ да нѣма право да се мѣша въ управлението на общинскитъ работи, освѣтъ до извѣстна степенъ въ финансови контролъ. Но да оставимъ този финансовъ контролъ настрана. Азъ казвамъ, самоуправлението на общинитъ азъ го разбирамъ тѣй: централната властъ абсолютно да нѣма право да се мѣша въ разпореждането на общинския съвѣтъ избранъ отъ населението. Но този кметъ, който ще бжде избранъ измежду 12 или 13 души съвѣтници и който ще разполага съ сумитъ на селското население, каква гаранция ще даде той за туй население, за тѣзи общински съвѣтници, които сж солидарно отговорни съ него, за че той нѣма да злоупотрѣби? Искането, прочее, отъ страна на закона, кметътъ да дава извѣстно поръчителство или гаранция, за че злоупотрѣбенитъ суми ще има откъдъ да се дадатъ, не стѣснява общинското самоуправление. (Н. Поповъ: Вѣрно.) Не е ли това демократическо? Дали нѣма да се стѣлкнемъ съ единъ принципъ, че никакъвъ цензъ не трѣбва да се иска отъ избранитъ служаци. Единъ старъ нашъ познавачъ на тѣзи основни демократични начала въ нашата страна казва: „Най-добрата демокрация се състои въ охранението на народнитъ интереси и, колко повече можемъ да гарантираме интереситъ на населението, че то нѣма да бжде ограбено било отъ долу, било отъ горѣ, въ туй се състои основниятъ принципъ на едно демократическо управление — населението да бжде абсолютно запазено отъ всѣко ограбване. Въ монархическитъ държави това нѣщо не може да бжде постигнато, защото тамъ абсолютенъ господаръ е върховната властъ, царътъ, кралътъ, князътъ, императорътъ; въ други държави, дѣто има парламентарно управление, дѣто всички чиновници сж изборни, дѣто централната властъ е свършено отдѣлена отъ самоуправлението на общинитъ, тамъ охранението на тия народни интереси може да се постигне по два начина: първо, когато изборната система бжде такава, щото самата тя да дава гаранция, че личноститъ, които ще дойдатъ начело на управлението, ще бждатъ личности, които безпрѣкословно заслужаватъ довѣрието на своитъ общинари, и че тѣ съ своето поведение гарантиратъ тѣхнитъ интереси; второ, когато ние не ще имаме такава подготвена маса, тогава трѣбва да искаме непрѣмѣнно извѣстно парично обезщетение за тѣзи натърнени интереси. У насъ въ 1898 г. се повдигнаха 930 дѣла противъ кметове за кражби. (Г. Кирковъ: Нито единъ не е осѣденъ.) И се

води една жестока борба въ нашитѣ селски общини — не говоря за градскитѣ — кой да се добере до селската каса. Мислите ли вие, г-да народни прѣдставители, че борбата въ селата, да се доберат до селския съвѣтъ, е борба за да възтържествуваатъ принципитѣ на тѣзи, които се борятъ? Вие мислите ли, че въ селата тѣзи отдѣлни листи, които се борятъ въ деня на изборитѣ, иматъ за цѣль нѣкакви принципи, иматъ за цѣль възтържествуването на тази или онази програма, възтържествуването на това или онова политическо начало? Не, безспорно. Борбата се води изключително на почвата на парата — който се добере до селската каса, да облагодѣлствува себе си, да облагодѣлствува своитѣ приятели, да назначи своитѣ партизани за пѣдари и той самъ, отъ друга страна, да се награби отъ селската каса. Че това е вѣрно... (Д. Драгиевъ: Това не е правило.) Не ви говоря засега. Азъ ви говоря изобщо за България. Може у васъ да е по-малко, но другадѣ е повече. (Д. Петковъ: Тѣ сж светци!) Азъ говоря, като ви цитирамъ примѣра, че въ 1898 г. се заведоха 930 дѣла прѣдъ сѣдилищата. Нѣщо повече ще ви кажа. Ако е вѣрна статистиката на г. Министра на Финанситѣ, че нашитѣ общини дължатъ 36.000.000 л. и че нѣма община, която да не е събркала вече концитѣ, и нѣма общински кметъ, съ рѣдки, щастливи изключения, който да не е крадъ и който да не си е промѣнявалъ боята съ вѣрхо правителство, за да се добере на властъ, било за да си прикрие злодѣянията, било да не го прѣслѣдватъ, или да стои начело на управлението за да краде. Тия нѣща, безспорно, у насъ сж ставали, ставатъ и ще ставатъ. Тогава се задава въпросъ: не трѣбва ли да се взематъ мѣрки, за да се тури край на това очевидно зло? (К. Мирски: Строгъ контролъ отъ правителството.) Не трѣбва ли да се взематъ мѣрки, щото кметътъ, който ще краде, да има отъ що да обезщети населението? Азъ ще ви кажа примѣри и г. министърътъ нека ги потвърди. Да вземемъ напросто Пещерската околия, тамъ, дѣто азъ борави. Кметътъ на с. Баня открадна 8.000 л. Първото правителство прати ревизия, констатира се кражбата, отстрани го; дойде слѣдующето правителство, пакъ го назначиха кметъ и нѣма кой да го прѣслѣдва. Даденъ подъ сѣдъ, г-да прѣдставители, иска се неговото отстранение, но никой не го отстранява, той е кметъ, той стои на властъ. 8.000 л. открадна! И даже да допуснемъ, че ще го дадатъ подъ сѣдъ, нѣма що да му вземете: има само единъ калпакъ на главата. И неговиятъ помощникъ открадна 8.000 л., констатира се кражбата, дадоха го подъ сѣдъ, но пакъ го избраха, сега си е помощникъ-кметъ и никой не го отстранява. Но отстранѣте го, дайте го подъ сѣдъ, осѣдѣте го, нѣма какво да му вземете, понеже има само една душа. И борба водятъ жестока, за да се добератъ до общинската каса. Мислите ли, че тѣ искатъ да се добератъ до нея съ цѣль да прилагатъ нѣкакви принципи? Принципитѣ на единъ

крадецъ какъвъ е? Крадѣте да крадемъ! (Д. Драгиевъ: Туй не е правило!) Да отидемъ въ друга община, да слѣземъ въ Баталиката община. И тамъ има злоупотрѣбени нѣколко хиляди лева, дадоха подъ сѣдъ кмета, но нѣма какво да му взематъ. Да отидемъ въ Жребичката община, да отидемъ въ Асжкорийската община. Съ една рѣчи, ние имаме маса кметове, които сж крали, безъ да има сега какво да имъ вземемъ, безъ да има съ какво да се обезщети селската каса. Тогава какво трѣбва да се прави? Помоему, умѣстно е прѣдложението на г. Цанова: да се назначатъ селскитѣ писари въ качеството имъ на селски бирници, да събиратъ тѣ сумитѣ подъ своя лична отговорностъ, ерѣвну гаранция, какъто трѣбва да даватъ и колто ние ще имъ опрѣдѣлимъ, за да не би да попаднемъ нѣкъ въ друга една опасностъ съ искането сегашната гаранция отъ кметовѣтъ. Защото, ако е умѣстно — и азъ считамъ, че е умѣстно — взимането 1.200 л. гаранция, то ето какво може да направи едно недобросъвѣстно правителство. Отворите ли му сега вратитѣ на гаранцитѣ, то утрѣ ще ви внесе такъвъ законопроектъ: който иска да стане кметъ, трѣбва да прѣдстави гаранция и гаранцията да възлиза на сумата, съ която борави тѣхниятъ общински бюджетъ. Въ София бюджетътъ възлиза на 1.000.000 л., да даде гаранция 1.000.000 л. Въ Пловдивъ бюджетътъ е 300.000 л., трѣбва да даде гаранция 300.000 л. Тукъ има бирници, разбирамъ, но въ една селска община, колто има 20.000 л. бюджетъ, както, да кажемъ, напр. с. Кръпка, за да бѣде единъ човѣкъ кметъ, трѣбва да даде гаранция колкото е бюджетътъ. Тогава ще направимъ фактически невъзможенъ изборъ на умни, способни и честни, но бѣдни хора, които не ще могатъ да намѣрятъ такава гаранция. (П. Шоповъ: Напротивъ, той ще намѣри гаранция!) Защото отворите ли този пѣтъ, плоскостъ е наклонна. Сега както се иска, 1—2.000 л. гаранцията не е голѣма, но принципътъ е собствено опасенъ, че може дѣйствително да се злоупотрѣблява съ него. И особено вие, прогресивно-либерали, за да не дадете възможностъ на едно друго по-ретроградно правителство да си послужи съ вашия прецедентъ, азъ моля г. министърътъ да се съгласи, щото селскитѣ писари да се назначаватъ отъ правителството (Д. Дуковъ: А-ха!) въ качеството имъ на селски бирници, да даватъ изискуемата се отъ закона гаранция, да иматъ изискуемия се отъ закона цензъ и да събиратъ тѣ сумитѣ. Туй нѣма да нахърпи общинското самоуправление, колкото що се касае до парата. Впрочемъ, това влиза въ вашата програма и нѣма кой да ме упрекне: „самоуправление на общинитѣ, безъ финансовъ контролъ, който трѣбва да принадлежи на централната властъ“. И понеже 25-годишниятъ нашъ политически животъ показва, че дѣйствително нашитѣ изборни учрѣждения сж много злоупотрѣблявали, безъ да нахърпимъ съ нѣщо самоуправлението на общинитѣ и този демократически принципъ: да се не иска никакъвъ цензъ, особено

имуущественъ, отъ изборнитѣ служаци, направѣте селскитѣ писари бирници, както сме направили съ градскитѣ бирници. Ако щете, нека ги назначаватъ съвѣтитѣ съ одобрението на министра. Селскиятъ писаръ не е изборенъ чиновникъ, той е човѣкъ, който се взима отъ улицата и може да се изпъди когато щете, но, въ всѣки случай, нека направимъ да даде гаранция. Ако ли же вие не приемете това по тѣзи съображения, които каза вчера г. министърътъ, че това нѣщо ще се свърже съ общата система за събирането на даждията, че то ще иска едно увеличаване на държавния бюджетъ съ $\frac{1}{2}$ милионъ лева и че Финансовиятъ Министъръ не намира възможностъ всички тѣзи чиновници да причисли къмъ категорията на бирницитѣ и по-нататъкъ всичката манипулация да извърши, за да тури въ състояние отчетността на селско-общинскитѣ управления съ общата държавна отчетностъ, тогава азъ ви заявявамъ, че непрѣмънно трѣбва да се взематъ нѣкои мѣрки срѣщу злоупотребленията на общинскитѣ кметове. А тѣзи мѣрки на първа рѣка могатъ да бждатъ, безъ да стѣсняваме нѣкого, първо, въ самия законъ да се каже: за всѣко злоупотребление на пари, за всѣка злоупотреба сума, солидарно отговаря цѣлиятъ общински съвѣтъ. (Н. Цановъ: Това го има!) Сега го има въ слѣдующия смисълъ — туку ви го прочете г. Мирски: — най-първо се прѣслѣдва кметътъ, и ако се окаже, че нѣма какво да му се вземе, прѣслѣдватъ се съвѣтниците. А вие знаете ли защо това не можете постигна? Ще заведете, първо, процесъ противъ кмета, ще го осѣдите, а слѣдъ туй ще трѣгнете да го прѣслѣдвате, за да се изпълни дѣлото. За да се изпълни, трѣбва да се минатъ пакъ нѣколко години, дотогава, докато се мине общата давностъ за съвѣта и нѣма какво да му вземете. Ето защо отъ самото начало си пишете въ закона: за всѣка злоупотреба сума отговаря солидарно общинскиятъ съвѣтъ. И нека общинскиятъ съвѣтъ прѣслѣдва било самия кметъ, или всѣки единъ отъ съвѣтниците, който е най-състоятеленъ, по въ всѣки случай турѣте клаузата за общата солидарна отговорностъ още отъ самото начало, за да не се случватъ тѣзи нѣща, които ви казахъ одевъ: кметътъ се стареа какъ и какъ да стане пакъ отъ партията, която е на властъ, и ще гледа да избѣгне наказанието. Ако ли же това не може да стане, а пъкъ менѣ ми се струва, че нѣма никаква причина за да не може да стане, тогава по неволя ще трѣбва да се принудимъ, кметовѣтъ да иматъ известна гаранция. Но понеже това срѣдство, г-да прѣдставители, мене ме е страхъ да не отвори пѣти на злоупотребленията, то най-доброто нѣщо, което можемъ да направимъ, е да направимъ общинскиятъ съвѣтъ солидарно отговоренъ.

Н. Шивачевъ: Г-да народни прѣдставители! Доколкуто разбрахъ, всички г. г. народни прѣдставители, които говориха по § 30, всички сж почти съгласни, че сж ставали досега хиляди злоупотреб-

ления отъ общинскитѣ кметове и за въ бждще, ако остане така, ще продължаватъ тия злоупотребления и, слѣдователно, трѣбва да се взематъ мѣрки, за да се ограничи това зло. Всичкиятъ въпросъ се касае, като какви мѣрки трѣбва да се взематъ. Единственъ, собствено г. Цановъ и неговитѣ другари сж, които казаха, че не било демократично; други казаха, че било противъ програмата на прогресивно-либералната партия. Най-добръ забѣлѣжи единъ отъ прѣдговорившитѣ, че когато се касае да се ограничи едно зло, да се взематъ мѣрки да не ставатъ злоупотребления отъ известни чиновници, каквито сж кметовѣтъ, то . . . (К. Мирски: Тѣ не сж чиновници.) Кметътъ е общински чиновникъ. (М. Такевъ: Служащъ.) Игра на думитѣ. Така щото, по моето мнѣние, трѣбва да се благодари на г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи, че е редактиралъ § 30 по този начинъ, щото общинскитѣ кметове да даватъ известна гаранция, която покрайней-мѣрѣ отчасти да гарантира за загубитѣ на общината. Говори ни се, че е възможно да ставатъ нѣкои злоупотребления съ тази гаранция, която е прѣдвидена; говори ни се за правителствени партии и пр. и пр.; г. Такевъ особено ни разправи за нѣкой кметъ отъ Бая и пр. Азъ мисля, че съ тия измѣнения, които станаха въ закона за селскитѣ, както и за градскитѣ общини, може да се каже, че отъ денъ на денъ злоупотребленията, които правителствата правѣха съ общинскитѣ кметове и общинскитѣ съвѣти било въ разтурянията и пр., постепенно се ограничаватъ. Ето защо тази опасностъ, която прѣдвиждаше г. Такевъ, нѣма въ схщностъ да се осмѣществи.

Г-нъ Такевъ самъ признава, че когато се касае за самоуправлението на общинитѣ, не е въпросъ да се оставятъ да крадатъ, защото то не е самоуправление, но въпросътъ е, щото правителствата да се не мѣсятъ въ тѣхнитѣ распорѣждания. Е добръ, гаранцията нѣма никаква свръзка . . . (Д-ръ Г. Гаговъ: Говорихъ това, което казаха!) Вие, г-нъ Гаговъ, имайте добрината да търпите да свърша, че тогава да говорите. Така щото, дума за нѣкакъвъ демократически принципъ не може да има. Да се взематъ ограничения, за да не ставатъ злоупотребления, туку въпросъ за никакви принципи не може да бжде; ако има принципъ, то е принципътъ никой да не злоупотреблява съ това положение, което занимава. Каза ни се, че общинскитѣ съвѣти трѣбвало да отговарятъ и пр. Има дѣйствително специаленъ законъ, който казва да отговарятъ, но азъ мисля, че ще бжде свършено несправедливо, извъстенъ членъ на единъ общински съвѣтъ, който е избранъ отъ населението, защото бай Иванъ злоупотребилъ, да отговаря бай Стоянъ. Общъ принципъ въ углавното право е, че всѣки трѣбва да отговаря за своитѣ дѣяния. И щомъ е така, щомъ има такава гаранция, естествено, че съ нея ще осигуримъ общинскитѣ съвѣти, че общинскитѣ кметове нѣма да злоупотребляватъ. Г-нъ Такевъ разправя за по-голѣмитѣ бюджети, за градоветѣ, нѣщо,

което нѣма свръзка, защото градскитѣ общини си иматъ общински бирници. Въпросътъ е за селскитѣ общини, които нѣматъ такива голѣми бюджети и нѣматъ бирници. Ето защо мисля, че принципътъ, който се прокарва въ § 30, е принципътъ, който за въ бъдеще ще тури точка, до известна степенъ по крайней-мѣрѣ, за да не ставатъ онии злоупотребления, които ставаха досега. Вие знаете, че има досега хиляди дѣла по сѣдилищата: нѣкой злоупотребилъ 10 хиляди, нѣкой — 15 хиляди, нѣкой — 20 хиляди лева. Ето защо, щомъ признаваме че сѣ ставали такива злоупотребления, трѣбва да се допусне да даватъ кметовѣтѣ тия гаранции, за да се тури точка на тия злоупотребления. Ето защо ще моля Народното Сѣбрание да приеме § 30 тѣй, както е редактиранъ отъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи.

Д. Благоевъ : Г-да народни прѣдставители! Взехъ думата само затова, защото бѣхъ много очуденъ отъ думитѣ, които каза г. Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи вчера, когато даваше обяснения по члена, който ни занимава днесъ. Г-нъ министърътъ въ обясненията си каза, че гаранцията, която се прѣдвижда въ този членъ за кметовѣтѣ, не накрѣнявала никакъ общинското самоуправление. Мене туй ме очуди много, като чухъ отъ устата на единъ министъръ на Вжтрѣшнитѣ Работи да говори, че да се иска гаранция отъ кметовѣтѣ, това не съставлявало накрѣнение на общинското самоуправление у насъ. Въ сжщностъ искането на гаранция отъ кметовѣтѣ е чисто накрѣняване правата на гражданитѣ по отношение къмъ селско-общинското управление. Щомъ се иска гаранция отъ кмета, то сѣ туй вече се тура единъ цензъ. И азъ мисля, че то е толкозъ ясно, щото нѣма нужда даже да говоря върху това, и ми се вижда много чудно какъ излизатъ хора да защищаватъ единъ абсурдъ и да казватъ, че искането гаранция отъ кмета не било цензъ, а било за въ интереса на населението. Когато се говори за интереситѣ на населението, позволѣте ми да ви припомня нѣкои дѣйствителни факти, които показватъ тъкмо противоположното на това, което се твърди тукъ.

Прѣди всичко да се попитаме, защо у насъ кметовѣтѣ изобщо злоупотрѣбаватъ съ общински суми — дали затова, че нѣма гаранция, която да е прѣдвидена отъ законитѣ, или по нѣкаква друга причина? Безъ да искамъ да се простирамъ по този въпросъ, ще ви напомнимъ само едно нѣщо, единъ исторически фактъ, а именно, че въ този периодъ на развитие, въ който се намира България и въ който сѣ се намирали по-рано другитѣ народи, ние виждаме едно и сжщо явление. Вземѣте най-напрѣдъ налитѣ страни днесъ, каквато е Англия, особено въ парламентарното и общинско самоуправление, и вие ще видете при такъвъ единъ периодъ на развитие, при който се намира днесъ България и при който се е намирала Англия прѣди вѣкове, ние

виждаме сжщото явление, че въ всички общински управления се извършватъ голѣми кражби — кражбата е било господствуващо нѣщо въ самоуправлението. Обаче, съ развитието на Англия, съ развитието ѣ економическо, материално и политическо, ние виждаме вече постепенно тамъ работитѣ да взиматъ другъ характеръ. И азъ се надѣвамъ тѣй сжщо, че и въ България съ развитието ѣ въ вѣско едно отношение полета-лека тѣзи именно факти, за които ние говоримъ вчера и днесъ тукъ, ще изчезнатъ полета-лека. Но нито въ Англия, нито въ нѣкой друга страна никога подобно нѣщо не сѣ правили държавни маже: прѣдъ видъ на това, че ставатъ злоупотрѣбления, да взематъ окончателно да унищожатъ самоуправлението. Ние видѣхме единъ пжтъ, когато разглеждахме закона за градскитѣ общини, едно поглъзновение, една тенденция на днешното прогресивно-либерално министерство да посегне върху самоуправлението на нашия народъ. Този случай е билъ именно — сега членътъ не помни кой е, — но това бѣ, когато ние разисквахме за смѣняването на градскитѣ общински сѣвѣти. Тамъ вече този членъ е приетъ и болшинството гласува, като не искаше да се съгласи съ лѣвицата, която му изтъкваше този важенъ фактъ, че съ допуцането или, по-добрѣ, съ отнемането правото на гражданитѣ да смѣняватъ своитѣ изборни управления, сѣ туй вече се посегна еднажъ на самоуправлението у насъ. Сега ние въ чл. 30 виждаме сжщото поглъзновение: налагатъ се на кметовѣтѣ гаранции, и сѣ туй положително се накрѣнява самоуправлението у насъ. Каквото да ни говори г. Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, колкото той да се смѣе, когато му говоримъ тия работи, обаче, той трѣбва да обърне внимание на думитѣ ни, че сѣ туй се посѣга на самоуправлението у насъ. Всичко друго е софистика, която може да се прави, само и само за да увѣрите вашето болшинство, което и тѣй е доста слѣпо и ви вотира всичко.

Министъръ А. Людскановъ : Г-нъ Благоевъ, азъ никога не се смѣя на чуждитѣ мнѣния. Всички мнѣния уважавамъ. Азъ съмъ винаги търпѣливъ. Това имамъ само да Ви кажа.

Д. Благоевъ : И хубаво ще направите да бждете по-търпѣливи, защото тукъ говорятъ народни прѣдставители.

Н. Шивачевъ : Азъ ще моля да си вземете назадъ думитѣ „слѣно болшинство“: слѣно болшинство тукъ нѣма! (Отъ дѣсницата: Слѣно болшинство тукъ нѣма!)

Прѣдседателствующъ А. Франгя : Моля ви се, прѣдседателството ще направи своя дългъ. Моля, г-нъ Благоевъ, бждѣте малко по-въздържанъ.

Д. Благоевъ : Направѣте бѣлѣжка на болшинството. Защо тѣ не сѣ въздържливи? Менѣ нѣмате никакво основание да ми правите бѣлѣжка.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Продължавайте, г-нъ Благоевъ.

Д. Благоевъ: Та казвамъ, че злоупотрѣбления у насъ сж ставали не затова, че е нѣмало гаранция...

Ф. Симиловъ: Г-нъ Благоевъ, вземѣте си думитѣ назадъ!

Д. Благоевъ: Кои думи?

Ф. Симиловъ: „Слѣпо болшинство“! (Отъ крайната лѣвица: А а а!)

В. Димитровъ: Успокойте се, г-нъ Симиловъ! Сега подъ команда ще вдигнете ръка и ще мине този членъ. Дълбоко съмъ убѣденъ въ това.

Н. Шивачевъ: Думитѣ „слѣпо болшинство“ трѣбва да си ги вземете назадъ! (Шумъ.)

Д. Благоевъ: Ако у насъ ставатъ злоупотрѣбления, то не е затуй, че кметовѣ не сж давали гаранция, а е затуй, защото общото направление у насъ въ цѣлото управление е такова, тенденцията е: крадѣте да крадемъ. Туй едно. Второ, затуй, защото у насъ и контролъ е нѣмало въ дѣйствителностъ. Вие ни говорите, че сж дадени кметове подъ сждъ. То е вѣрно. Но, първо, питаме се ние: колко отъ тѣзи кметове дѣйствително вече седятъ въ затвора за тия злоупотрѣбления и дали нѣкога дѣйствително кметъ ще дойде да лежи, именно, въ затвора? Азъ въ туй напълно се съмнѣвамъ. Кратката наша история ни показва, че такова нѣщо не може да се случи сега поне.

Г. Кирковъ: Даже чиновници има осждени съ присѣда, влѣзла въ законна сила, и сега пакъ сж чиновници.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля, г-да прѣдставители, тишина!

Д. Благоевъ: Тукъ, напр., позволѣте ми да кажа, че има народни прѣдставители, които сж осждени за злоупотрѣбление, на които присѣдната имъ не е влѣзла въ законна сила, въ Касацията е, но фактъ е, че има такова нѣщо: като кметове сж правили злоупотрѣбления. А туй какво показва? Туй показва, че дѣйствително у насъ е нѣмало контролъ върху общинскитѣ кметове като бирници на общината. Нѣма съмнѣние, че ние не сме противъ контрола, който трѣбва да се тури върху бирницитѣ и въ селскитѣ общини. Именно тамъ трѣбва най-строга контрола, но тази контрола да не отива, именно, въ разрѣзъ съ принципа на самоуправлението. Тукъ, този членъ, именно, отива въ пълнъ разрѣзъ съ принципа на самоуправлението у насъ. Ето защо азъ намирамъ, че съ туй нѣма да се обезпечатъ интереситѣ на селскитѣ общини — финансовитѣ, материалнитѣ интереси; кражбитѣ пакъ ще си ставатъ и съ тази гаранция.

Така че, съ тази гаранция, която прѣдвижда законътъ, нѣма да се достигне туй, което гони именно законодателятъ. Напротивъ, злоупотрѣбленията ще си продължаватъ, а въ сжщото врѣме ще се нахърни принципътъ на самоуправлението у насъ. Нестъмишно е, че съ приемането на този членъ, въ нашитѣ села вече не ще могатъ да се избиратъ хора дѣйствително достойни, а само хора, които могатъ да крадатъ.

А. Блажевъ: Не е вѣрно.

Г. Кирковъ: Г-нъ Блажевъ мисли, че му гори нѣщо на главата. За него не става приказка.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Ще Ви дамъ думата послѣ, г-нъ Блажевъ.

Д. Благоевъ: Подиръ всичко казано, нашето мнѣние е това, че ние положително отхвърляме подобно искане, каквото се прѣдвижда въ чл. 30. Достатъчни сж даже гаранцитѣ, които се прѣдвждатъ въ закона, както ви ги чете г. Мирски; сетитѣ, както ви прѣдложи г. Такевъ друга една редакция: цѣлиятъ общински съвѣтъ да бѣде солидарно отговоренъ за тази гаранция. (К. Мирски: Опълномощителятъ.) Да, упълномощителятъ. Само по такъвъ начинъ ние можемъ да възпитае българскитѣ граждани да гледатъ по-сериозно на длъжноститѣ, за които се избиратъ, (К. Мирски: Много вѣрно!) а не съ такива ужъ привидно доброжелателни мѣрки, а въ сжщностъ едни крайно врѣдни мѣрки за самоуправлението на нашитѣ общини.

Като свѣршвамъ, казвамъ, че именно на тия основания нашата група абсолютно протестира противъ прѣдвиждането на гаранции и ще гласува противъ.

С. Арсениевъ: Г-да народни прѣдставители! Вчера, когато вземахъ думата по чл. 30 и когато говорихъ по втората му алинея, набързо нахвърлихъ една своя мисль, като мислѣхъ, че тя ще бѣде подета отъ болшинството. За съжаление, болшинството, като нѣкогажъ една половина отъ едно цѣло, отъ народнишкия кабинетъ, тогава тя партизанинъ да се въведе цензъ за сждебнитѣ засѣдатели, сега партизанинъ да се въведе цензъ въ самоуправлението. Както виждате, болшинството е много послѣдователно въ това отношение. Тамъ се иска сто лева да плаща данѣкъ, за да бѣде едно лице сждебенъ засѣдатель, а тукъ, за да бѣде кметъ едно лице, се иска една гаранция отъ 1.000—2.000 л. Какво прѣслѣдватъ болшинството и Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи? Прѣслѣдватъ едно нѣщо: да унищожатъ и сега туй несигурно самоуправление. На едно мѣсто, въ градскитѣ общини, назначаватъ контролъ бирника, на друго — селскитѣ — искатъ гаранция. Г-да народни прѣдставители! Ако е фактъ, фактъ, който не може да бѣде успоренъ — че 89% сж земледѣлци, ние

ще дойдемъ до убѣждение, че болшинството въ България, като земледѣлци и като такива като сж ограбени, естествено сж бѣдни, слѣдователно, едва могатъ да бждатъ избрани споредъ това постановление лица, които се радватъ на довѣрието на населението, които сж честни. Защото трѣбва да признаемъ, съ малко изключения, че ония, не само въ селата, но и въ градищата, които сж могли да крадатъ, тѣ сж богати. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Охо-оо!) Че дѣйствително всички отчетници кметове и окръжни съвѣтници сж злоупотрѣбвали, това е фактъ. И много пѣти, богато съмъ вземалъ думата, азъ съмъ го изтъквалъ туй нѣщо. Отъ 7—9.000.000 л. сж злоупотрѣбени отъ такива отчетници. Има постановления на Смѣтната Палата, па даже и присѣди, но съ това прѣмахва ли се злото? Ето въпросътъ, който трѣбва да ни занимае и който трѣбва да отвори очитѣ на всички ни, особено на болшинството. Вие знаете какъ се прѣглеждатъ отчетитѣ на всичкитѣ отчетници отъ каквато и да е изборна величина, напр. за общинското управление отъ окръжната постоянна комисиия и пр. Да се поясня. Отчетитѣ на малкитѣ общини, било селски или градски, се прѣглеждатъ отъ постояннитѣ комисиии, ако сж до 1.000.000 л.; по-нататкъ — отъ Смѣтната Палата. Оказва се, че отъ 8—12 години нито единъ отъ неизправнитѣ и злоупотрѣбителитѣ отчетници не е влѣзълъ въ затвора. Защо? Защото централното управление обикновено е искало да има тия отчетници за орѣдне да му служатъ въ политическитѣ борби. (Обаждатъ се отъ крайната лѣвица: Вѣрно!) Ето затуй всичкитѣ досега правителства сж послѣдователни и ето защо нѣма казано въ закона за Смѣтната Палата какъ да се събиратъ такива суми отъ подобни крадци. Нѣмате такова нѣщо и никой не е помислилъ отъ червената маса за това. Въ закона за Смѣтната Палата е казано, че всички неизправни отчетници, слѣдъ като констатира Смѣтната Палата, постановява да се събере сумата; отчетникътъ, ако мисли че правилно е изразходвалъ извѣстна сума, може да се отнесе до Касацията и пр. Но дѣ има казано какъ да се събиратъ тия пари? Никѣдѣ нѣма такова нѣщо. Българскитѣ правителства сж разбойнически правителства! Въвели сж въ система кражбата на обществени срѣдства! И мълчи днесъ Министерътъ на Внѣшнитѣ Работи. (Отъ дѣснищата: Той не е кривъ.) Слушайте, г-нѣ министри!

Министъръ А. Людскановъ: Слушамъ; Вие само бждѣте по-приличенъ въ Вашитѣ изражения.

С. Арсениевъ: Нѣмате думата. (Голѣмъ смѣхъ.)

А. Влажевъ: Много сте веселъ днесъ.

С. Арсениевъ: По-нататкъ, на какво основание имате право да налагате на избирателитѣ въ селата да избиратъ само хора, които иматъ такава гаранция? Избранитѣ нѣматъ гаранция, мо-

жете ли да имъ наложите и възъ основание на какво право? Дѣ е самоуправлението? Не идвате ли съ това да заставите избирателитѣ да избиратъ лица, които нѣматъ довѣрието имъ, конокрадци и др., които иматъ пари? Зеръ отъ това слѣдва, че който има пари е уменъ и способенъ? Това е прѣстѣнна мисль! Вашата мисль е била въ оппозиция да пишете прѣстѣнни писма. По-добрѣ бѣше да ни занимаете съ факсимилетата.

Прѣседателствующъ А. Франя: Моля, бждѣте по-въздържани въ Вашитѣ изражения.

Отъ дѣснищата: (Къмъ оратора.) Много сте веселъ днесъ.

С. Арсениевъ: Вие мълчете, че много изъ болшинството има такива конокрадци.

Прѣседателствующъ А. Франя: Ако продължавате по такъв начинъ, съ голѣмо съжаление... (Глъчка.) Вие самичкѣ омаловажавате ефекта на Вашата рѣчь. (Отъ крайната лѣвица: Ааа! — Отъ дѣснищата: Той е пиянъ.)

С. Арсениевъ: Сега, защо и на какво основание вие искате такава голѣма гаранция? Вие знаете, че всѣки, който става кметъ, прѣди всичко, за да се радва на довѣрието на добритѣ избиратели, непрѣмѣнно трѣбва да прѣвъзходствува своитѣ избиратели. Питамъ: ако единъ, който се избира за общински кметъ, притежава необходимитѣ качества, съгласно избирателния законъ, естествено слѣдва, че той има имотъ, слѣдователно, щомъ има имотъ, ако злоупотрѣби, ще да изплати злоупотрѣбената сума. За единъ бирникъ, който споредъ закона за събиране данѣнитѣ, като събира въ една година 40—50.000 л., той внася гаранция — колко? — отъ 4—5.000 л. А за единъ кметъ, който нѣма да има повече отъ 4—5.000 л. на рѣцѣтѣ си прѣвъзъ всичката година, искате гаранция 1.000 л. Питамъ ви: кѣдѣ е съразмѣрността тукъ? Защо вие, които повѣрлявате на съдебнитѣ пристави такива крупни суми, да изпълняватъ дѣла, искате само 5.000 л. гаранция, когато съдебнитѣ пристави могатъ да събератъ повече отъ 50.000 л.; питамъ ви, защо нѣма тази съразмѣрность, когато единъ кметъ, който може да събере най-много 5.000 л. въ годината, да му искате 1.000 л. гаранция? Не е ли това, ако щете, едно забъркване на мислитѣ? — да не кажа друго. Азъ искамъ да кажа още нѣколко думи. Злото отъ злоупотрѣбление на общественитѣ срѣдства ще прѣстане, когато злоупотрѣбенитѣ пари ще се събиратъ по единъ съкратенъ редъ и когато злоупотрѣбителитѣ углавно ще се наказватъ, начиная отъ най-високата до най-низката величина на отчетници и държавни служители. Г-нѣ Такевъ начена най-напрѣдъ тѣй: азъ съмъ, съ други думи казано, за постановлението на втората алинея на чл. 30. (М. Такевъ: Съвършено не е тѣй!) Буквално не е така, но такава бѣше

мисълта. (М. Такев: Не е вѣрно!) И като направи екскурзия словесна, (Смѣхъ.) да не го провинятъ, че той въ нѣкогашния си „Народовластие“ е разбиралъ, както и трѣбва да разбираме, че демократизмътъ, народовластието може само тогава да се изразява, когато повече народътъ се прѣдставлява и, слѣдователно, когато се отнеме на избирателитѣ правото да се прѣдставляватъ всички и, въ случая, когато ще има цензъ, то естествено слѣдва, че народовластието не може да се изрази както слѣдва. А по-нататъкъ, въ тази словесна екскурзия, види се по внушение на г. Мирски, (Смѣхъ. — М. Такев: Не е вѣрно!) изведнажъ направи единъ отбой и намѣри една формула, за да излѣзе изъ този неизходенъ пжтъ. (Смѣхъ.) И какво претендира? Претендира цѣлиятъ свѣтъ да бѣде солидарно отговоренъ. Да, добръ, да бѣде цѣлиятъ свѣтъ солидарно отговоренъ. Това не е много нѣщо. Трѣбваше г. Такевъ да каже какво мисли по този параграфъ и да завърши, дали е за или противъ. (М. Такев: Азъ направихъ прѣдложение.) Но риба и месо едновременно не може и не трѣбва; полумѣрки не се търпятъ въ случая.

Сега като свършвамъ, азъ се надѣя, че г. Министърътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи, който, вѣроятно, и на третото четене ще ни занимае пакъ съ нови нѣща, ще признае, ще се съгласи съ моето мнѣние.

В. Димчевъ: Г-да народни прѣдставители! Че трѣбва да се прѣдвидятъ сѣдства, способности, съ които да се ограничатъ злоупотрѣблението въ общинскитѣ управления, върху тоя въпросъ нѣма споръ въ всичкитѣ страни. Има само споръ върху способа, който се прѣдвижда въ законопроекта, и азъ мисля, че има една леснина, съ която могатъ да се удовлетвори всичкитѣ тия желанія, има една леснина да се запазятъ общинскитѣ управления отъ злоупотрѣблениа и смѣтатъ да се запази този принципъ, за който ратувате и вие, и крайната лѣвица — да не се накърнява пълното общинско самоуправление. Защото, каквото и щете да кажете, приемането на този цензъ накърнява тоя принципъ. Това е цензъ. Ние знаемъ, че цензътъ се състои не само въ личнитѣ качества на лицата, които се призоваватъ да приематъ една длъжностъ, била тя общинска, била тя държавна; освѣнъ личнитѣ качества има и други условия, на които трѣбва да отговаря едно лице, и тия условия не сж нищо друго, освѣнъ цензъ. И, ако щете, у насъ паричниятъ цензъ е по-строгъ отъ личния. Вие знаете, че чиновникитѣ, които трѣбва да даватъ голѣми гаранции, сж по-рѣдки посѣтителни на министерскитѣ капии; напр., за държавни ковчежници най-малко любители има, макаръ че за тѣзи длъжности не се изисква особенъ личенъ цензъ, а само се изисква голѣма гаранция. Така щото, ако отъ едно лице се изисква условие да прѣдстави гаранция, за да заеме една длъжностъ, това не е нищо друго, освѣнъ цензъ.

Г-да народни прѣдставители! Азъ ви казахъ, че има единъ способъ, съ който може да се удовлетвори туй желание, на който отъ никѣдъ ние не чухме възражение. И тоя способъ трѣбва да го приемемъ, споредъ мене, защото има и санкция въ него, има и леснина да го приложимъ. Това, което е прѣдвидено въ сегашния законопроектъ, не можете да го приложете на практика. Вие ще видите, че ако остане да се приеме тѣй, както е въ законопроекта, ще да срѣщнете голѣми затруднения, поне министерството ще да срѣщне такива при неговото изпълнение. Погледнѣте практически на работата! Единъ общински свѣтъ избира единъ кметъ. Споредъ закона, този кметъ трѣбва да прѣдстави тази гаранция, която сте прѣдвидѣли тукъ. Кметътъ не прѣдстави тази гаранция. Дѣ ви е санкцията по този законъ? Какво ще да направите съ този кметъ, който не прѣдстави гаранция? Ще да го подложите на глоба? Ще да го уволните? Ще да разтурите общинския свѣтъ? Какво ще да направите? Нѣма да го утвърдите. Общинскиятъ свѣтъ втори пжтъ избира сѣщия. Заповѣдайте да кажете, на основание на закона, какво ще да направите. Вие помнете, че взехте напредъ едно такова рѣшение въ други единъ членъ, споредъ което опрѣдѣлихте случаитѣ, при които може да се разтурва общинскиятъ свѣтъ. Е добръ, тамъ непрѣдвиджате този случай. Какво ще направите, когато кметътъ, отъ когото искате тази гаранция, не я прѣдстави? Ако приемемъ онзи способъ, който се прѣдстави и който азъ ще имамъ честта да прѣдложа, имате санкция. Напр., общинскиятъ писаръ не прѣдстави гаранция, уволнявате го. Ще дойде другъ. Тамъ нѣма намѣса общинскиятъ свѣтъ; нѣматъ намѣса избирателитѣ. Но въ дадения случай дѣ ви е санкцията? Ако вие мислите да нарушите принципа на общинското самоуправление, да отидете даже противъ закона, тогава трѣбва друго нѣщо да направите, за да може да се прилага законътъ, защото иначе мѣркитѣ ставатъ илюзорни. Защото у насъ много е лесно да се забикалятъ законитѣ, и е възприемчиво населението: като видятъ, че на единъ общински кметъ нищо не е направено, като не е прѣдоставилъ гаранция, ще го послѣдва и втори, и трети, и четвърти. Ами тогава? Тогава догодина ще измѣните закона отведнажъ.

Азъ мисля, г-да народни прѣдставители, че онуй прѣдложение, което добръ не се разбира, което хубаво не се чу и което толкова добръ даже не аргументира уважаемиятъ Варненски народенъ прѣдставителъ г. Кръстю Мирски, удовлетворява много на вашето желание, на желанието на всички и то може да се приеме. Защото, отъ една страна, ще да назначимъ принципа на общинското самоуправление, нарушенъ въ дадения случай, и, отъ друга страна, ще гарантираме отъ злоупотрѣблението общинскитѣ суми. Въ чл. 30, подиръ думитѣ „всички други приходи се събиратъ“, да се прибавятъ думитѣ: „отъ общинския писаръ подъ най-близкия надзоръ“

на кмета“, и въ втората алинея подиръ думитѣ „да встъпи въ длъжностъ“ — кметътъ — да се пише: „писарътъ“. И ако се приеме тази редакция, ако се приеме така членътъ, както прѣдложи г. Мирски, азъ мисля, че ще бѣде най-рационално разрѣшенъ този въпросъ. Защото вие искате да гарантирате отъ злоупотрѣбления общинскитѣ приходи. Това го искатъ всички, това сме го чували, когато сме ходили между населението, това сж го искали добритѣ избиратели, само че, разбира се, населението не може да знае да ни покаже истинския, десния, рационалния способъ, какъ да се узакони мѣрката; населението на тая мѣрка ще съчувствува. Но не е онази мѣрката, която се прѣдлага като едно изключение, че трѣбва да се оставятъ безъ никаква гаранция кметоветѣ, защото членоветѣ на общината, населението контролирало и, ако единъ кметъ злоупотрѣби, втори пътъ нѣма да го избера. Това добръ, по тая отговорностъ, която иматъ кметоветѣ прѣдъ избирателитѣ, тя е политическа само отговорностъ, тя е тъй наречената *responsabilité politique*; за тази отговорностъ ние сме оставили на разположението на избирателитѣ да контролиратъ кмета, но за паритѣ трѣбва специална гаранция, парична гаранция, трѣбва да се бие на кисията, защото, когато се бие на кисията, тогава по-здраво, по-силно се бие. И общинскитѣ кметове, понеже се избиратъ отъ членоветѣ на общинскитѣ съвѣти, казва се, че трѣбва да се оставятъ подъ солидарната отговорностъ на общинскитѣ съвѣти. Добръ, солидарната отговорностъ на общинскитѣ съвѣти не е по закона; по закона подъ солидарна отговорностъ общинскитѣ съвѣти стоятъ политически, а не материално, не парично. Защото въ закона за гаранциитѣ на чиновницитѣ има узаконена тая мѣрка, но тя се отнася до онова врѣме, когато общинскитѣ кметове събираха и държавни суми, и понеже събираха държавни суми, държавата, за да гарантира тѣзи свои суми, въ закона за чиновницитѣ счела е и тѣхъ на равна нога съ тѣзи чиновници, които събиратъ държавни суми, и е прѣвидѣла тази отговорностъ: да отговорятъ въ случай на злоупотрѣбление кметоветѣ, а, ако тѣ нѣматъ — общинскитѣ съвѣтници, ако и тѣ нѣматъ — цѣлото село. То е за държавнитѣ суми, обаче за общинскитѣ суми, туй положение, туй начало, тѣзи постановления не може да ги приложите. Затова се изисква специаленъ законъ, и ако искате да гарантирате по този начинъ общинитѣ, трѣбва тукъ да го прѣдвидите. И азъ ще ви кажа, че ако вие искате да приемете тази редакция на чл. 30, ал. 2, както е прѣдложена въ законопроекта, не прѣмѣнно трѣбва да приемете още една забѣлжка при този членъ, въ която забѣлжка да кажете: „ако общинскиятъ кметъ поне въ разстояние на 15 дена, откогато му се съобщи, че се избира, че е утвърденъ за кметъ, не прѣдстави тази гаранция, общинскиятъ съвѣтъ се поканва да избере друго на негово мѣсто, и ако той, общинскиятъ съвѣтъ, откаже да избере друго, или избраниятъ не

прѣдстави такава гаранция, тогава вториятъ служи подъ солидарната отговорностъ на общинския съвѣтъ.“ Такава една санкция, ако не турите въ закона, ако го приемете въ тази форма, той става илюзоренъ; но азъ ви казахъ и по-напрѣдъ, вие трѣбва да приемете онази мѣрка, която се прѣдлага оттукъ, отъ г. Мирски, защото тя удовлетворява всички желания, тя удовлетворява, най-сетнѣ, и вашето желание, изразено въ програмата.

Л. Дуковъ: Г-да прѣдставители! Нѣмаше да взимамъ думата никакъ по този членъ, защото всѣки си направи едно мнѣние и убѣждение по него, но като изслушахъ всички оратори, които говориха, особено отъ меншеството, азъ съ съкрушено сърце, прѣдизвиканъ, по неволи, ще стана да кажа нѣколко думи.

Почитаемитѣ говоривши отъ опозицията, докато досега сж правили запитвания, сѣ сж били за съѣстния народъ, за съзнателния народъ, за напръдничавия народъ, за нѣкои кметове честни, добри, които правителството отчислявало и налягало, днесъ тѣкмо противното излизатъ да казватъ, че кметоветѣ били всички кратци и позволи си нѣкой даже да каже, че богатитѣ селяни само съ кражба сж се обогатили. Туй е срамно, г-да, за васъ, които сте говорили и хортували друго! Особено г. Такевъ, който хиляди пѣти досега е питалъ, сега тѣкмо противното говори и то защото имало нѣкой омразенъ кметъ въ нѣкои околии, който кметъ излялъ 8.000 л. и помощникътъ му 8.000 л. Коя е тази община, която да изде 16.000 л., и отдѣ ги е намѣрила, и дали сж злоупотрѣбени или, може би, има прѣвипение на парграфитѣ?

М. Такевъ: Обвинителенъ актъ има.

Л. Дуковъ: Азъ зная твоитѣ обвинителни актове какви сж. Чейректъ на това, което говоришъ, не е истина — особено твоитѣ питания!

М. Такевъ: Моитѣ запитвания сѣ сж съ обвинителни актове и тѣ сѣ сж въ сѣда!

Л. Дуковъ: Седни сега, ама сетнѣ ще говоришъ, когато се произнесе сѣдѣтъ.

М. Такевъ: Слѣдъ 15 години!

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Оставѣте тѣзи лични разправи!

Л. Дуковъ: Той спомена, че имало такива голѣми общини, като Княжа; той каза за една малка община, която е омразна нему, разбира се.

М. Такевъ: Нѣма за мене омразни общини, а има омразни лихвари, които взематъ 100%, както Лазаръ Дуковъ!

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля, г-нъ Такевъ, не прѣкажвайте.

Л. Дуковъ: Потърпи малко! Тѣ сж твои избиратели, които сега правипш крадци. Сетнѣ: можали кметоветѣ да прикриватѣ, когато допълнително ги избирали? Азъ не зная тази теория само той ли я разбира. За всѣка една община има окръженъ съвѣтъ, постоянна комисиия, която поне веднажъ въ годината ги прѣглежда; значи, и да искатъ да укриватъ злоупотрѣбленията, не може да ги укриватъ. Може да се намѣрятъ нѣкои, които да крадатъ, но ако бѣха хитри, както правятъ нѣкои държавни чиновници, тѣ ще знаятъ какъ да прикриятъ злоупотрѣбленията. Разбира се, може да има злоупотрѣбления, но не така, както г. Такевъ казва. Има 1.470 кмета осѣдени чрѣзъ Смѣтната Палата, които оставатъ неиздѣлжени, а други, които сега се още намиратъ прѣдъ постояннитѣ комисиии, тѣ сж още толкова — азъ съмъ се занимавалъ съ този въпросъ, — но за повечето неиздѣлжени пари не може да се каже, че тѣ сж всички злоупотрѣбени. Вие знаете отъ какво повече ставатъ длѣжни. Дойде началникътъ въ селото и, разбира се, тѣ като хора гостоприемници, такова запомнили както е вѣрѣло алатурка, ще искатъ да му услажатъ, ще му намѣрятъ конакъ, ще направятъ нѣколко гроша масрафъ, безъ да знаятъ по-нататѣкъ, че единъ день нѣма да имъ се признае. Дойде друга власт, коя да е, и имъ налага тѣхния партиенъ вѣстникъ и събира паритѣ. Дойде горскиятъ — тамъ, дѣто най-много имъ стиска, — и нему гледатъ да направятъ ихтибаръ и тамъ направятъ нѣщо масрафъ и не се признава. А такива масрафи ставатъ и за нѣкои общи пужди, неизбѣжни, безъ да има постановление, или чакатъ да се утвърди. И така, половината пари, които казватъ тѣ че сж крадени, сж отъ прѣвишени параграфи. Не можете да ги вземете за такива злоупотрѣбители, за каквито говорихте. Азъ бихъ ви молилъ да укажете на нѣкои кметове, а не да казвате, че кметоветѣ сж до единъ такива. (М. Такевъ: Кой каза?) Каза го ти; вижъ въ протоколитѣ. Г-нъ Арсениевъ каза и той нѣщо, но за него дума нѣмамъ, защото той говори само когато е веселъ. Та мнѣнието на г. Такева, който има претенцията винаги да говори, нека бѣде по-късъ и справедливъ и да не напада тѣзи, които защищаваше прѣди, по избора си. Г-нъ Благоевъ, на когото азъ много разчитамъ и уважавамъ, не се надѣвахъ да каже общо така, безъ да опрѣдѣля лица, че имало едно болшинство слѣпо. Нѣма, г-нъ Благоевъ! (Н. Габровски: Всѣки другъ може да каже това, но не и Дѣдо Лазаръ, който на всѣко болшинство е билъ слѣпъ привърженикъ.) Може би въ нѣкои случаи вие да имате право, но особено като на васъ, които имате претенцията на хора честни и образовани, можехте да намѣрите друга по-добра дума, нежели дѣйствително да обиждате Събранието или болшинството. Може би азъ да не мога да намѣря такава дума, но вие да не може да намѣрите, то значи, че вие искате дѣйствително да обиждате.

Д. Благоевъ: Азъ виждамъ по Васъ, Дѣдо Лазаре, че Вие сте постѣпвали така, както азъ казвамъ.

М. Такевъ: Г-нъ Дуковъ не си мнѣни убѣждението — той е вѣченъ правителственъ цанковистъ.

Л. Дуковъ: Не съмъ вѣченъ правителственъ, но съмъ вѣченъ опозиционеръ и сега ми е мжно, че не съмъ опозиция. — Той казва, че излежавали наказанието си много кметове; но винаги кои излежаватъ? Кзито сж по-малко виновати, такива излежаватъ. Азъ гледамъ много такива държавни чиновници, за които цѣлиятъ печатъ съ години е писвалъ и откривалъ злоупотрѣбленията имъ, и гледамъ, че тѣзи сжщитѣ хора, които пишатъ противъ тѣхъ, отиватъ да ги защищаватъ. И това било моралъ! (Г. Кировъ: Тази материя, Дѣдо Лазаре, остави я настрана.) И сега по тази афера, която се гони, се говори, че мѣсто не могло да се намѣри, та, може би, и тя да се прикрие. Но ако видите въ табакерката на единъ селянинъ да има за двѣ цигари рѣзанъ тютюнъ — ще лежи, а ако изкраде цѣли денкове, както бѣше въ Варна, никой нѣма да ви търси. Отъ митницата изкараха съ хиляди чували и никой не ги прѣслѣдва. Завчера за градскитѣ кметове сами сте казвали и всѣки знае, че има такива кметове, които сж опропастили градицата и сж били прѣдприемачи и сж ходили въ странство пари да взематъ; за тѣхъ никой не говори — светци бѣха. Като се говори сега за селскитѣ общини, азъ не че ги защищавамъ, но вие говорите така en bloc, че всички били хаирски. Ако краде, той ще краде малко нѣщо, (М. Такевъ: Малко нѣщо; не може en gros.) повече отъ несъзнание, или, ако краде, ще краде отъ най-долния етажъ малко, а не като васъ въ трети етажъ. Обикновено тѣ сж недосѣгаеми отъ законитѣ, защото иматъ защитници, а ония селски кметове има кой да ги прѣслѣдва, та, най-сетнѣ, и вие тукъ трѣбваше да ги опозорявате. (Д. Благоевъ: И по селата има такива.) Има, не може да ги нѣма, но ги има повече тукъ, защото, ако единъ богатъ открадне, вие ще отидете да го търсите съ фенеръ, за да го научите какъ да се защити, за да краде втори пътъ. Това е, което прави селянитѣ да се мразятъ. А за кражбитѣ не е истина. Не е истина, че селянитѣ ставатъ партизани, защото сж крали. Отивамъ азъ да ги правя партизани, отиде другъ да ги прави партизани и ние ги разваляме. Та и азъ, като считамъ вапитѣ думи за излишни, отхвърлямъ всѣко петно, което хвърляте на селскитѣ кметове. (М. Такевъ: Ами всички министри сж адвокати. Мислите ли, че тѣ ги учатъ да крадатъ?) Азъ не казвамъ за такива адвокати. (М. Такевъ: „Почитаемото правителство“ оскърявашъ.) Да ви кажа единъ примѣръ. Азъ бѣхъ въ Ямболъ въ 1893 г., когато едно момиче съ трикласно образование, както и да е, по една причина заколва го единъ, — името му бѣше Пенко. Азъ се случихъ на труна. И когато цѣлиятъ градъ се събра

и плачеше надъ тая невинна жертва, намѣриха се двама адвокати да се обиятъ кой да вземе дѣлото на виновния, когато всички плачатъ. Това ли е, г-да, което искате да ми покажете? Ето кѣдѣ се развиратива народътъ. (Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Кажи на г. г. министритѣ.) Азъ не искамъ да се повръщамъ да говоря, защото има такива стотини адвокати. А че има честни адвокати, никой не може да откаже. И азъ имамъ работа съ адвокати и избирамъ хората, но тѣ не сѫ такива. Но има такива, които взематъ и едната страна, и другата страна да защищаватъ. (Смѣхъ. — М. Такевъ: Но има за тѣхъ наказание.) Както и да е, г-да, ще извините за моитѣ разсѣждения, защото, може би, и азъ се разгорехъхъ малко, като говоря за това население, отъ което съмъ. Ще се повърна тогава само на члена, че тази гаранция, която се иска, не е злѣ да се иска. Дѣйствително, и досега съществуваше, че ако не отговаря кметътъ, съвѣтъ трѣбваше да плати, но много пѣти се случваше, че и съвѣтъ нѣма какво да плати, а сега въ закона добръ е, дѣто е казано, че Смѣтната Палата, когато разгледва сумитѣ, да разгледва само спорнитѣ. Защото общината се събира и намира смѣтнитѣ на кмета много пѣти дѣйствително справедливи, признава ги, но не сѫ оформени както трѣбва и Смѣтната Палата не ги признава и той остава неиздѣлженъ. Това не може да се каже, че е злоупотребление. Затова азъ съмъ за гаранцията да я има и да се приеме членътъ както си е.

Е. Малевъ: Г-да прѣдставители! Много дълго се говори по този параграфъ и почти не остана какво да се говори, но азъ ще кажа нѣколко думи. Наистина, трѣбва вече да се тури прѣграда на злоупотребленията, които ставатъ въ общинитѣ, но тази прѣграда дали е тѣй справедлива или, по-добрь, сполучлива, както г. Министрътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи я намѣрва — само съ гаранцията на кмета? Дали самиятъ кметъ е виновникъ на злоупотребленията на общинскитѣ пари; дали кметътъ самъ злоупотребява или пѣкъ неправилно така разходва сумитѣ? Азъ ще кажа, че кметътъ не е никакъ виновенъ. Единъ безграмотенъ кметъ или пѣкъ единъ безграмотенъ общински съвѣтъ — както у насъ безспорно е това нѣщо — твърдѣ малко сѫ грамотнитѣ хора по селата — той ни най-малко не знае какъ се води счетоводството въ една селска община, за да поставя така разходитѣ параграфъ по параграфъ. Случва се понѣкога параграфътъ се прѣвишава и отъ това окръжната постоянна комисию му съставява постановление. За това нѣщо не е ни най-малко виновенъ кметътъ, а виновенъ е общинскиятъ писаръ. Сетнѣ, за кражбитѣ, ако се случатъ въ нѣкоя община, както ги има — азъ не мога да кажа, че нѣма, има, — общинскиятъ кметъ дали самъ ги е укралъ, дали самъ е взелъ та ги е турилъ въ джоба си, или ги е изхарчилъ за общината? Той самъ не може да открадне такава

сума, ако общинскиятъ писаръ не му е съдружникъ на тази кражба, па и съдружникъ на всичката работа. Затова въ този членъ ако се прѣдвидява гаранция само за общинския кметъ, а не и на общинския писаръ, това е твърдѣ несполучливо. Миѣнието, което каза г. Такевъ, азъ го намирамъ за много умѣтно: общинскитѣ съвѣтници да отговарятъ за всички нередовности и за всички нарушения на общинския кметъ и то ето защо. Кметътъ не е избранъ отъ избирателитѣ, кметътъ не е избранъ отъ населението: населението е избрало съвѣтницитѣ, а съвѣтницитѣ сѫ повѣрили всичкото туй на общинския кметъ, и, слѣдователно, общинскитѣ съвѣтници трѣбва да отговарятъ за всички нередовности и за всички работи въ общината, които се случватъ. Никакъ не сѫ виновати избирателитѣ, че общинскиятъ кметъ е укралъ тѣхнитѣ пари, а виновати сѫ общинскитѣ съвѣтници, дѣто сѫ повѣрили властта въ неговитѣ рѣци. Тѣ, като негови комиси, знаятъ го какъвъ човѣкъ е. Азъ ще ви покажа единъ примѣръ, който стана прѣзъ 1900 г. Единъ общински кметъ на селото Войвода, когато се събирала общинскитѣ вѣрхнини въ натура по десетъка, събира хранитѣ, закарва ги на станцията, продава ги, взема паритѣ и отива въ Цариградъ, избѣгва въ Турция. Е, тогавъ селото виновато ли е или пѣкъ този, който е укралъ, виноватъ ли е? Кой го е направилъ него общински кметъ? Истина, той е избранъ съ съвѣтницитѣ, но общинскитѣ съвѣтници сѫ го направили общински кметъ и трѣбва тази сума да се събере отъ общинскитѣ съвѣтници, а не отъ нѣкакви си негови гаранции. Затова азъ съмъ съгласенъ гаранция да се взема отъ общинския писаръ, а не отъ нѣкакви си общински кметове, понеже кметовѣтъ много често се смѣняватъ.

Още едно нѣщо. Кой ще стане гарантинъ на общинския кметъ? Ние сега по този законъ запрѣщаваме вече на крѣчмаритѣ да бѣдатъ кметове. И вие сега мислите ли, че крѣчмаритѣ ще се оттеглятъ отъ общинскитѣ управления? Не. Най-напрѣдъ тѣ ще се явятъ да станатъ гаранции, за да могатъ повече да експлоатиратъ. Самитѣ крѣчмари ще ставатъ пѣкъ гаранции на кмета.

Сетнѣ, при туй още едно срѣдство има, което трѣбва да се спре. Веднажъ на единъ кметъ лежи на гърба му или на врата му нѣкакво постановление за злоупотребени пари, вторъ пѣтъ да не става кметъ. Такива кметове има вече много съ по едно, двѣ или три постановления на вратовѣтъ имъ отъ Смѣтната Палата. И той се явява на изборното мѣсто и се избира за кметъ.

Тожъ не съмъ съгласенъ съ миѣнието на нашия другаръ Деню Колевъ, който казва, щото общинскитѣ кметове да се утвърждаватъ по нова година. Най-намѣстото си е изборитѣ да се утвърждаватъ до октомврий мѣсецъ, за да могатъ до нова година кметовѣтъ да си направятъ новитѣ бюджети за тѣхния мандатъ, които тѣ ще упражняватъ. Много на мѣсто е турено въ прѣдшния законъ мѣсецъ октомврий.

Д. Петковъ: Г-да народни прѣдставители! Нѣмаше да взема думата, ако да не бѣха се докоснали отъ лѣвицата върху въпроса за „принципитѣ“. Понеже се явява въпросъ за принципи, то нека ми позволятъ и тѣ да ме изслушатъ, както изслушахъ и азъ тѣхъ, за да кажа нѣколко думи върху това нововъведение, което г. Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи въвежда — даване гаранция отъ кметовѣтъ въ селата — и съ което азъ напълно съмъ съгласенъ. Азъ даже нѣма да го скрия, както го казахъ и когато се разискваше отговорътъ на тропнатата рѣчь, че, ако г. Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи би поддържалъ онова нововъведение, което бѣше внесълъ първоначално въ закона за общинитѣ, дѣто се искаше единъ видъ цензъ отъ кмета, едно условие, че за да бѣде кметъ нѣкой, трѣбва да има или сръдно образование, или да плаща най-малко 50 л. данѣкъ, — щѣхъ и него да поддържамъ. Защото, ако искате управление съ редъ и съ контролъ, непрѣмѣнно трѣбва да искате да въведете нѣщо таквозъ, което да даде жизнеспособностъ на тѣзи общини.

Позволѣте ми най-напрѣдъ да кажа, че вие смѣсвате принципа на самоуправлението съ това, което иска министерството — редъ въ управлението. Азъ не знаа дали съ това искане, което г. министъръ туря въ чл. 30, втората алинея, се прави нѣкакво накрънение на самоуправлението на нашитѣ общини. Наопаки, азъ намѣрвамъ, че нѣма абсолютно никакво накрънение. Законътъ постановява, че българскитѣ граждани могатъ да избиратъ за селскитѣ общини толкозъ и толкозъ члена, и тѣ ги избиратъ. Обаче, когато дойде за самото управление, тамъ законътъ казва, че този, който се наеме съ управлението, да разпорежда съ дѣлата и да събира общински суми, трѣбва непрѣмѣнно да има една гаранция, за да се избѣгнатъ ония злоупотрѣбления, отъ които всички сега се оплакваме, и за което свършено не на мѣстото си г. Лазаръ Дуковъ, като че бѣше утѣлномоощенъ отъ бивши кметове, се яви да ги защитава. Никой не прави това сега въпросъ и не е работа на Събранието това нѣщо. Щомъ не се иска никаквъ цензъ за хората, които ще постѣпятъ въ общинитѣ, не се иска нито да иматъ сръдно образование, нито да плащатъ извѣстенъ данѣкъ, а просто да бѣдатъ членове на общината и да бѣдатъ грамотни, — нѣма абсолютно никакво накрънение на самоуправлението. Опитътъ кара и г. министра да приеме, че 25-годишното управление най-послѣ трѣбва да създаде нѣщо, трѣбва да огради нѣкакъ си тѣзи общински управления отъ злоупотрѣбленията волни и неволни, ако щете, даже злонамѣрени, и той намѣрилъ, че единствениятъ изходъ е да се иска отъ кметовѣтъ една гаранция: за общини, които иматъ бюджетъ до 5.000 л. — 1.000 л., за общини, които иматъ бюджетъ повече отъ 5.000 л. — 2.000 л. Сега, не знаа дали нѣма общини по-големъ, за които би трѣбвало да се поиска по-големъ сума. Но азъ намирамъ, че искането га-

ранция абсолютно никакъ не е накрънение на общинското самоуправление.

Г-да! Вникнѣте хубаво въ самия законъ, който дебатираме, и освободѣте се отъ тази мисль, че у насъ има такова самоуправление, и, като схващате само фразата „общинско самоуправление“, да викаете: какъ така правителството може да внася такъвъ законъ? Даже единъ приятель — нека не го взема за обида — каза: „разбойници сте вие, българскитѣ министри, дѣто правите такива закони“. Прочетѣте самия законъ и вижте какво съдържа. Вие, които говорите най-много за самоуправление, прочетѣте закона и ще видите, че както прѣдмшниятъ, така и сегашниятъ законъ даватъ абсолютно право на министра да гледа съ дѣлтѣ си очи какво става тамъ. Всички постановления се потвърждаватъ отъ администрацията. (Д. Благоевъ: Ние възстанахме!) Вие възставахте, но не можете да го измѣните. (Г. Кирковъ: То е другъ въпросъ.) Моля Ви се, изслушайте ме. — Азъ казвамъ, че щомъ самиятъ законъ съдържа една материя, която дава възможностъ на администрацията да бди за всичко, което става въ общинскитѣ управления, защото сѣ административни учрѣждения, които помагатъ на администрацията, азъ не знаа защо тогава да се говори за общинско самоуправление въ такава широка смисль, щото да се не иска отъ кмета гаранция 1.000 л. Това е погрѣшно. Азъ мисля, че вие, които искате да има единъ редъ въ тѣзи общински управления, които искате да не ставатъ злоупотрѣбления, трѣбва вие сами да искате това по отношение на кметовѣтъ въ селата. Тоя, който иска да бѣде избранъ за кметъ, ако искатъ отъ него 1.000 л. гаранция, бѣдѣте увѣрени, че той ще намѣри. Недѣйте мисли, че единъ почтенъ селянинъ нѣма да намѣри гаранция. Това става и съ най-дребнитѣ чиновници, които даватъ гаранция и които, макаръ да нѣматъ сами нищо, други нѣкои имъ ставатъ гарантѣ. Въ селата се познаватъ хората, които сѣ честни и почтени, и винаги единъ уменъ човѣкъ и единъ честенъ човѣкъ, който нѣма сръдства самичѣкъ, ще му намѣрятъ гаранция отъ 1.000 л. Менѣ ми се струва, че не сте прави, дѣто възставате противъ такова постановление, което иска да въведе г. министърътъ. Азъ вѣрвамъ, че е много разумно и много практично, и ще постигне цѣльта, която гони, защото кметовѣтъ, като знаятъ че ще даватъ извѣстна парична гаранция, ще знаятъ, че за най-малката погрѣшка — било че писарѣтъ ще иска да го подведе, както казаха нѣкои, или другъ нѣкой, било нѣкой влиятеленъ съвѣтникъ, — ще мисли, когато ще прави извѣстенъ разходъ, защото ще знае, че дава извѣстна гаранция, съ която той ще отговаря. Щомъ има такова нѣщо, азъ напълно съмъ увѣренъ, че може изведнажъ да не се постигне добриятъ резултатъ, защото, за да постигнете тая идеалностъ, която вие искате, ще трѣбва съ течение на години и вѣкове, когато умствениятъ уровеньъ на населението достигне до друга сте-

пенъ. . . (Н. Поповъ: И нравствена!) Но въ всеки случай сѣ ще се постигне нѣщо. Всички народи сѣ минали почти по този пътъ, както каза г. Благоевъ, и всички сѣ правили прѣстъпления и погрѣшки, па и ние вървимъ по този пътъ. Азъ не вѣрвамъ, че г. министърътъ е намѣрилъ съ това разковничето, за да изкорени всичко зло; но въ всеки случай мисля, че това сръдство може да даде единъ потикъ къмъ по-добъръ редъ въ общинитѣ, и затова Народното Събрание ще направи едно твърдѣ разумно нѣщо, ако приеме това измѣнение.

В. Димитровъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Нѣмахъ намѣрение да говоря, обаче г. Петковъ. . .

Д. Петковъ: Позволѣте ми да ви кажа, че не е истина, защото прѣди мене вземахте думата; отидохте даже да правите справка. Азъ не крия никога своитѣ убѣждения и открито ги казвамъ. Давамъ ви материалъ да ме критикувате. Азъ ви заявявамъ даже, че ако г. министърътъ бѣше поддържалъ постановлението за ценза, щѣхъ да го поддържамъ, защото желая едно добро управление, а не само приказки да приказваме.

В. Димитровъ: Нѣмамъ нищо противъ. Една фактическа бѣлѣжка искамъ да направя, г-нѣ Петковъ, че не съмъ взелъ прѣди Васъ думата, прѣди всичко, защото ми бѣше отстъпена, а прѣди Васъ не съмъ я вземалъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нѣ Благоевъ му бѣше отстъпилъ думата.

Д. Петковъ: Ако е така, вземамъ си думитѣ назадъ.

В. Димитровъ: Трѣбва да признаемъ, г-да народни прѣдставители, че г. Петковъ е билъ винаги кавалеръ и откровенъ, и туй, което е мислилъ, винаги го е казвалъ открито. На мене, обаче, ми прави едно впечатление, че винаги, когато г. Петковъ е вземалъ думата да подкрѣпи нѣкое прѣдложение на правителството, по едно чудно съвпадение прѣдложението на правителството е бивало винаги въ хармония съ онова, което се пише и пѣе въ „Новъ Вѣкъ“; (Д. Петковъ: Значи, тѣ сѣ отъ моята партия! — Смѣхъ.) винаги такива прѣдложения, на които г. Петковъ се обявява за партизанинъ, правени отъ самото правителство, винаги сѣ съвпадали съ ония принципи, които поддържа г. Петковъ. И въ това отношение г. Петковъ е правъ, да упрекава крайната лѣвица, която станала да се застъпва за нѣща, които застъпатъ дѣйствително принципитѣ на крайната лѣвица. Г-нѣ Петковъ ви каза, че той става да вземе думата, за да поговори за принципи, понеже принципиално билъ повдигналъ този въпросъ отъ крайната лѣвица. Азъ съмъ напълно съгласенъ съ

г. Петкова, че крайната лѣвица повдигна принципиално този въпросъ. (Д. Петковъ: Не ви укориavamъ за това.) И когато крайната лѣвица повдигна този въпросъ, г. Министърътъ на Вътрѣшнитѣ Работи, като прогресивно-либералъ, трѣбваше да се сине веднага и да разбере едно отъ двѣтѣ; но, както каза г. Петковъ, тукъ не се касае до въпроса, да се зачекне автономията, независимостта на нашитѣ общински свѣтѣ, а се касае за една мѣрчина, която ще тури редъ и порядъкъ въ нашитѣ общини — тѣзи общини, въ които се вършатъ злоупотрѣбления, грабежи и кражби. Добъръ; отъ ваше гледище може да е така, но отъ наше гледище, г-нѣ Петковъ и г-нѣ Министре на Вътрѣшнитѣ Работи, свѣтѣмъ не е така въпросътъ. Ако въ нашия законъ за градскитѣ и селски общини, г-да народни прѣдставители, нѣма никакъвъ цевъзъ за избране на общински свѣтници и кметове, ако въ нашия общински законъ, съгласно конституцията, не се прокарва каквато и да е мѣрка, която да спъва влизането на всеки български гражданинъ въ управлението на общинитѣ или на тия изборни учрѣждения, то примеката, въ дадени случаи, трѣбва да я разберемъ много добъръ. Можете да имате конституция, както и имате отъ 25 години, много либерална и много демократична, но въ дѣйствителностъ вие да създавате такива закончета, които закончета да бѣдатъ дѣйствително прѣчка, дѣйствително барикада, за да се прилага тази конституция, тъй както пише тя — отъ една страна; можете да имате много свободолюбивъ законъ за общинитѣ, градски или селски, и покрай този законъ да вкарвате такива членчета, които да разнебитватъ цѣлия законъ и да го правятъ неспособенъ. Когато прочетете велегласно този законъ отъ единия край до другия, ще ви направи впечатление, че е демократиченъ. Общинскиятъ законъ казва: този може да бѣде избираемъ и пр.; еди-кой си може да бѣде кметъ и пр.; но, когато вие поставите въ такава една страна, каквато е нашата, едно такова членче, какъто е § 30, въ който параграфъ казвате, че, прѣди да встъпи въ своята длѣжностъ, кметътъ дава гаранция, съгласно закона, и му налагате една гаранция отъ 2.000 л., друга гаранция отъ 1.000 л., въ самото това членче, съ самата тази алинея въ казания законъ вие вече не се стремите да намѣрите нѣкоя система, съ която система да си послужите, за да се тури редъ и порядъкъ въ тази страна и, специално, въ общинското самоуправление, но позволѣте ми да ви кажа, че вие гоните цѣль, просто отдолу да подконаете този либераленъ и демократиченъ законъ — отдолу да подконаете основитѣ на онуй общинско самоуправление. Защото, ако е въпросъ, г-нѣ Петковъ, не на принципъ, ами на мѣрка, за каквато говорите вие и одобрявате мѣрката на г. министра, азъ ще Ви отговоря друго нѣщо. Ако г. министърътъ, като прогресивно-либералъ, който милѣе много за нашето общинско самоуправление, който милѣе много за нашето общинско самоуправление, който милѣе много заедно съ насъ за народо-

властие, за редъ и порядъкъ въ нашата страна, ако бѣше заинтересованъ, ако нѣмаше намѣрение да засегне принципа, а имаше намѣрение да засегне, да открие нѣкой способъ, нѣкой начинъ, нѣкой система, за да се тури редъ и порядъкъ, той щѣше да направи справка какъ другитѣ държави правятъ и, безъ да прочете голѣми томове, можеше да намѣри едно срдѣство, съ което, като го приложи, можеше да открие нѣкаква система, която, като се приложи на практика, хемъ да не засѣга принципа — самоуправлението, автономността на нашитѣ общини, хемъ същевременно да се добере до желаемия резултатъ. И азъ дълбоко съмъ убѣденъ, че неговитѣ чиновници отъ Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи, които сж редактирали казания членъ, за които г. министърътъ казва, че е билъ заръчалъ да взематъ достатъчно книги, да взематъ ромѣнскитѣ закони, да проучатъ въпроса и съ съгласие на г. Министра на Финанситѣ да се нареди и нагласи така, щото въ нашитѣ общини да не ставатъ кражби и грабежи, увѣренъ съмъ, че ако дѣйствително неговитѣ чиновници бѣха доставили тия книги, че ако дѣйствително неговитѣ чиновници бѣха проучили въпроса, щѣха да намѣрятъ една много проста, некомплицирана система, която, като се приложи, безъ да засѣга принципа на самоуправлението на общинитѣ, да даде нужния, желаемия отъ г. министра резултатъ. Важно е, г-нѣ Петковѣ, че ние взимаме калето отъ вътрѣ по този начинъ. Когато вие говорѣхте онези за цензъ на кметоветѣ, подъ цензъ за кметоветѣ или общинскитѣ помощници вие разбирате това, което и ние разбираме. Ние желаемъ да се поставятъ начело на нашитѣ общински тѣла хора разумни, хора порядъчни, хора дѣлови, които да вършатъ работа; но когато дойдемъ до въпроса: какви трѣбва да бѣдатъ тѣзи хора, когато дойдемъ до въпроса: отдѣ ще ги вземемъ тѣзи хора, вие казвате: „въ народа ги нѣма, тѣ сж рѣдко и затова трѣбва да туримъ единъ цензъ“. Цензътъ вие го туряте, не за да се доберете до добри хора, до хора, които ще вършатъ дѣйствително работа, но стѣпка по стѣпка вие вървите по онзи пътъ, по който се стремимъ, именно, пътъ, по който съ такива дребни закончета ще суспендираме дѣйствително у насъ и демократично-либералната конституция, и демократично-либералнитѣ закони. И по този начинъ щѣлъ да се тури редъ! Вчера стана дума за ромѣнския законъ и какъ става това въ Ромѣния. Азъ нѣма да говоря за онова, което г. Благоевъ каза принципиално по въпроса. Но вчера стана въпросъ за системата и г. Найчо Цановъ се обади и каза, че въ Ромѣния практиката е такава, че кметоветѣ събиратъ общинскитѣ и държавнитѣ даждия, (Д. Благоевъ: Писаритѣ!) и въпрѣки това не се плаща никаква гаранция. По този поводъ г. Министерътъ на Вътрѣшнитѣ Работи каза, че заповѣдалъ да се доставятъ тия книги, ромѣнскитѣ закони, и говорилъ съ г. Министра на Финанситѣ какъ да се нареди тази служба

и по този начинъ да се притечемъ на помощъ и на общинитѣ, и на държавната хазна. Е добръ, г-да народни прѣдставители! Въ Ромѣния, която е страна, дѣто общото избирателно право го нѣма; въ Ромѣния, която е страна на ограниченото, тѣй да се каже, изборно право; въ Ромѣния, дѣто има три изборни колегии — първа, втора и трета, — въ тази Ромѣния, дѣто не всеки може да бѣде избираемъ и избирателъ, дѣто има париченъ и образователенъ цензъ; въ тази Ромѣния, като прослѣдите закона за градскитѣ и селски общини, никѣдѣ нѣма да намѣрите — въ консервативна Ромѣния — ограничение отъ страна на законитѣ на общинскитѣ изборни учрѣждения. Вземѣте закона за градскитѣ и селски общини, за градски или селски общински съвѣтникъ или за кметъ може да бѣде избранъ всеки единъ, който навърши 25 години, който е грамотенъ — както у насъ, и нищо повече. Въ казания законъ вие нѣма да намѣрите, че кметътъ, когато встъпи на властъ, когато поеме управлението, бидейки избранъ отъ съвѣта, трѣбва да дава нѣкаква гаранция — нѣма подобно нѣщо нито за градскитѣ общини, нито за селскитѣ общини. Който иска да провѣри това нѣщо, азъ му прѣпорѣчвамъ втория томъ на г. Хаммамджиу отъ генералния кодексъ на ромѣнскитѣ закони. Въпрѣки това, въ Ромѣния системата за събиране държавнитѣ и общински данѣци е тѣй натѣкмена, така уредена, щото не засѣга принципа на общинската автономия, не засѣга свободата на дѣйствиията на общинскитѣ съвѣтници и кметове и същевременно общинскитѣ и държавни даждия се събиратъ по единъ много добъръ начинъ, безъ да ставатъ злоупотрѣбления. Какъ става това нѣщо? Азъ ще ви посоча. Споредъ закона за бирницитѣ въ Ромѣния, въ чл. 66, на страница 1.932 отъ сжия томъ, ще видите и чл. 63, дѣто е казано, че всичкитѣ даждия, били тѣ държавни, били тѣ окръжни, били тѣ общински, били тѣ на обществени заведения, се събиратъ отъ държавнитѣ бирници, които държавни бирници се назначаватъ отъ генералния касиеръ на всеки окръгъ, или, както у насъ, отъ финансовия началникъ, и които бирници даватъ гаранция. Всичкитѣ тия данѣци се събиратъ отъ държавнитѣ бирници. Сега, когато обърнете закона за общинитѣ, тамъ е казано, какви сж атрибутитѣ, какви сж правата и задълженията на кмета и общинския съвѣтъ; и когато става дума за градскитѣ и селски общини, въ закона е казано, че общинитѣ, които разполагатъ съ пари, общини, които разполагатъ съ срдѣства, могатъ да си избератъ единъ касиеръ, който касиеръ, бидейки натоваренъ съ събирането на общински даждия, специално разни такси и налози, длъженъ е да даде нужната гаранция, както даватъ гаранция държавнитѣ бирници, която гаранция се пази въ държавното ковчежничество. По-нататъкъ — и туй е важно сега за системата — въ сжия законъ, когато става дума за селскитѣ общини — а това го има не само въ Ромѣния, а и въ Русии

и не можеше да го игнориратъ ония чиновници въ министерството, които работѣха закона за насъ — напр. въ чл. 89 е казано: въ общини селски, на които сръдствата сж малки, събирането на общинскитѣ даждия се възлага на държавния бирникъ, комуто се плаща 6% отъ събраната сума. Прѣдставѣте си една община, която не разполага съ сръдства; въ тая община, както и въ цѣлата околия, има държавенъ бирникъ, човѣкъ съ цензъ, образование и гаранция, назначенъ — отъ кого? — отъ Министра на Финанситѣ. Този господинъ, като събира държавнитѣ даждия, възлага му се отъ всѣка община, която не разполага съ сръдства, да събира въ силата на този законъ, законътъ за бирницитѣ, и общинскитѣ даждия, и сръщу сумата, която той е събралъ на една община, да кажемъ 5.000 л., ще му се плати проценти, 6%. Това е едно добавъчно възнаграждение вънъ отъ дадената му заплата. Трѣбва да добавя още едно нѣщо, че въ Ромжния има бирници, които не служатъ съ заплата, макаръ да сж дали гаранция, но които взематъ вмѣсто заплата извѣстенъ процентъ отъ сумата, която сж събрали. Ако г. министрътъ търсѣше способъ и нѣмаше намѣрение да засѣга принципа на самоуправлението, нека се съгласи съ насъ по слѣдующия начинъ: да приеме онова прѣдложение на крайната лѣвица, което се направи отъ г. Мирски, или отъ г. Арсениева, ако се не лѣжа, въ смисълъ, щото общини, които разполагатъ съ сръдства и могатъ да си хванатъ касиеръ, тѣмъ се възлага да назначаватъ единъ касиеръ и то да бжде назначенъ въ лицето на общинския писаръ и тогава общинскиятъ писаръ да дава нужната гаранция. Сжщеврѣменно на общинския писаръ трѣбва да се плати по-добръ и да се поставитъ общинскитѣ писари на онзи висота, на която сж поставени общинскитѣ писари въ Ромжния въ селскитѣ общини, тѣй нареченитѣ потори; а въ общини, които нѣматъ сръдства, да се възложи събирането на данъцитѣ на бирницитѣ, които сж държавни чиновници и които сж дали гаранция. Само по тоя начинъ ще може да турнете край на ония злоупотрѣбления, които се вършатъ, отъ една страна, а, отъ друга страна, ще запазимъ принципа на нашето общинско самоуправление и ще дадете възможностъ на българскитѣ избиратели, когато избиратъ общински съвѣтници и общински кметъ, да бждатъ тѣхни избраници и съ такива закончета да не се спъватъ тии избраници на народа да поематъ своитѣ длѣжности и да управляватъ общинитѣ. Не направите ли това, не приемете ли тази система, тогава нашето дълбоко убѣждение ще бжде туй, което каза г. Благоевъ и други нѣкои отъ името на лѣвицата, че цѣлта ви не е въ дадения случай да турнете редъ въ нашитѣ селски и градски общини, а специално селскитѣ, но цѣлта ви е главно да се засегне принципътъ на самоуправлението. (Г. Кирковъ: По козвентъ нѣтъ.) Защото много справедливо забѣлѣжи г. Таковъ, че е имало кметове въ Пенчерска околия, които

сж правили злоупотрѣбления и до днешенъ денъ стоятъ на властъ. Винаги не е въ тѣхъ, а винаги е въ централното управление, което не е обръщало внимание на тѣхнитѣ злоупотрѣбления по партизански съображения; и често нѣти у насъ министритѣ държатъ на властъ нѣкой кметъ, въпрѣки че той е извършилъ грамадни злоупотрѣбления и прѣстѣпления, защото е тѣхенъ партизанинъ; сжщеврѣменно тии именно правителства подпунуватъ често нѣти и на прокурора да не закачатъ тогова или оногова, и ако той е даденъ подъ съдъ, или ако има издаденъ обвинителенъ актъ, да се турне въ архивата и, може би, да настѣпи слѣдъ 15 години прескрипции, за да не бжде осѣденъ. Искаете ли вие, прогресивно-либерали, да не засѣгате принципа, нека г. министрътъ, азъ повтарямъ, се съгласи или заедно да направимъ такава една система, която ще даде възможностъ да се събиратъ общинскитѣ берии и даждия. Тази система е така, както е въ Ромжния: или общинскиятъ бирникъ да бжде назначаванъ отъ общината, която разполага съ сръдства — въ случай да бжде назначаванъ за такъвъ писаръ и той да дава гаранция и тогава ще имате много кандидати и способни хора, които и ще ви дадатъ гаранция, и ще служатъ върно, — или въ общини, които не разполагатъ съ сръдства, събирането на общинскитѣ палози, на общинскитѣ приходи, да става чрѣзъ държавния бирникъ, който е държавенъ чиновникъ съ цензъ, образование и гаранция и който отговаря както прѣдъ държавата, тѣй сжщо и прѣдъ общината.

Д. Драгиевъ: Г-да прѣдставители! Г-нъ Таковъ, като говорѣше по параграфа, що е на обсъждане, засегна общинскитѣ избори, избирателната борба въ селата и я уподоби на борба между двама крадци, кой да се домогне до общинската каса за да граби безнаказано, а не борба за нѣкакви принципи. Наистина, не може да се каже, че селското население, че селскитѣ избиратели разбиратъ по-тънко тии или онии програмни начала, както може да ги разбере този или онзи ученъ мъжъ; но сѣ не може и да се откаже, че между тии избиратели има хора, които поразбиратъ нѣщо отъ тѣхъ, и че избирателната борба, що става въ нашитѣ селски общини, не е борба на двама крадци, кой да се домогне до селската каса да краде, а е борба по-скоро между болшинството отъ избирателитѣ, хора честни, отъ една страна, борящи се за добръ разбранитѣ интереси на общината, и, отъ друга страна, на нѣкое малцианство, което брои въ редоветѣ си и крадци, които днесъ минаватъ отъ единъ партиенъ лагеръ въ други, за да го напуснатъ утрѣ, да минатъ въ трети, винаги покровителствуванни отъ властѣта. Азъ отричамъ, прочее, това твърдение, че селско-общинската избирателна борба е борба само на крадци. Тя е борба на българскитѣ граждани, които сѣ що-годѣ разбиратъ отъ програмни начала. А че разбиратъ нѣщо, свидѣтелствуватъ и законодателнитѣ избори, въ които болшинството отъ

избирателитѣ сѣ пакѣ тия селски избиратели. Менѣ ми се чини, че и самото присѣдство на г. Такева тукѣ се дължи не на друго, а на туй обстоятелство, неопровержимо, че наистина между селското население има хора, които разбиратѣ отъ програмни начала, защото вѣрвамѣ, че г. Такевѣ е избранѣ именно въ името на нѣкакви начала. Този фактѣ, че поразбира селската срѣда нѣщо отъ програмни начала, се потвърждава, мисля, още и отъ присѣдството на прогресивно-либералното болшинство въ тази ограда. Азѣ не мога да повѣрвамѣ, че селскитѣ избиратели, които сѣ болшинството у насѣ, сѣ пратили туй болшинство тукѣ, прогресивно-либерално, заради неговото рѣзание тютюня на процѣпѣ, заради нѣкакви рубли или волове. Допущамѣ, че може да има тукѣ-тамѣ нѣкои хора да сѣ повѣрвали и това, но убѣденѣ съмѣ, че голѣмѣ брой отъ селскитѣ избиратели сѣ разбирали що-годи отъ добритѣ програмни начала на прогресивно-либералната партия и затуй сѣ пратили тѣ туй болшинство тукѣ. Другѣ е въпросѣтѣ, ако сега тия хора, дошли на властѣ, забравятѣ програмата и не я изпълняватѣ. За това не сѣ криви ония, които сѣ ги пратили.

Сега да дойдемѣ до въпроса за гаранцитѣ. Трѣбва ли да има нѣкакви гаранции, за да не ставатѣ злоупотрѣбления въ селскитѣ общини? На тоя въпросѣ отговарямѣ, че гаранции трѣбва да има. Да, трѣбва да има гаранции, защото има злоупотрѣбления; но когато ще да опрѣдѣляме ние тия гаранции, трѣбва да гледаме да бѣдатѣ тѣ отъ естество да прѣкрятѣ злоупотрѣбленията, защото гаранцитѣ сѣ заради злоупотрѣбленията. Нека си зададемѣ прѣди всичко въпроса, като има злоупотрѣбления съ селско-общински пари, коя е причината за тия злоупотрѣбления, та да видимѣ могатѣ ли тия 1.000—2.000 л. да отстранятѣ тази причина. Азѣ мисля, г-да прѣдставители, че причината да ставатѣ злоупотрѣбления въ нашитѣ селско-общински или градско-общински каси не е била отъжествието на тази гаранция отъ 1.000—2.000 л., а е била съвсѣмѣ другади. На първо мѣсто тази причина се намира въ обстоятелството, че редѣ години у насѣ не е имало свобода на изборитѣ. И напослѣдѣкъ даже, когато се създадоха мѣропрятия, като чрѣзѣ избирателнитѣ карти да се оздрави тая свобода, пакѣ виждаме, че липсва свободата. Защо липсваше тая свобода? Коя бѣше причината? Дали народѣтѣ бѣ виновенѣ или другѣ?

Л. Дуковѣ: Говорѣте по прѣдмета!

Д. Драгиевѣ: Азѣ мисля, че съмѣ толкозѣ на прѣдмета, колкото бѣше и одевѣ Дѣдо Лазарѣ.

М. Такевѣ: Повече даже.

Д. Драгиевѣ: Всички имаме право, г-нѣ Такевѣ, да говоримѣ; не само селянитѣ...

Прѣседателствующѣ А. Франгѣ: Г-нѣ Драгиевѣ, моля Ви се, не се разправайте съ г. г. прѣдставителитѣ!

Д. Драгиевѣ: Така щото, досега у насѣ, изобщо взето, не се е давало свобода на избирателитѣ да турятѣ въ общинскитѣ съвѣти хора, които да се радватѣ на тѣхното довѣрие, но навсѣкѣди почти ние виждаме въ селата едно малцинство, било имотни, било нѣмотни хора, жаждущи да се допипатѣ до властѣ, за да дръпнатѣ нѣщо отъ селската каса, или пъкъ по друга нѣкоя причина, съ други нѣкои недобри намѣрения, като облагодѣтелствуватѣ и своитѣ партизани. Едно малцинство, казвамѣ, отъ хора имотни и нѣмотни сѣ минавали отъ една партия въ друга, били сѣ послушни орѣдия винаги на властующитѣ, бивали сѣ избирателни орѣдия на правителствата въ избирателнитѣ борби у насѣ. И нашитѣ управници, почти всички досега, като сѣ имали нужда да понагласятѣ избирателната машина за въ законодателнитѣ избори, въ изборитѣ за окръжни съвѣтници, закриляли сѣ тѣзи меншества, облагодѣтелствували сѣ ги, помагали сѣ имѣ да взематѣ общинскитѣ съвѣти и сѣ ги оставили по-нататѣкъ да си каратѣ тѣ колата както искатѣ. И сѣ бивали взискателни нашитѣ правителства къмѣ нашитѣ селско-общински съвѣти главно въ едно отношение: ще имѣ помогнатѣ ли тѣ въ депутатскитѣ избори, ще имѣ помогнатѣ ли тѣ въ окръжнитѣ избори, или не. Като имѣ помогнатѣ — работата е свършена, услугата е сторена; оттамѣ нататѣкъ пъкъ властующата партия, началникѣтѣ, управителѣтѣ, постоянната комисия, около него хората, които по единѣ или по другѣ начинѣ могатѣ да бѣятѣ, да прѣдотвратятѣ злоупотрѣбленията съ селско-общински пари, тѣ сѣ смѣтали за своя длѣжностѣ да мижатѣ по-нататѣкъ и да не гледатѣ какво става въ селскитѣ общини. Така щото, като не е имало свобода въ общинскитѣ избори, досега у насѣ за общински съвѣтници сѣ се избирали хора на меншеството въ селото, хора на меншеството въ общината. Болшинството е било противѣ тия злоупотрѣбители; па и не може да бѣде друго-яче, защото злоупотрѣбленията, които ставатѣ въ едно село, тѣхѣ ги виждатѣ, тѣхѣ ги усѣщатѣ хората, и това болшинство, тия хора не могатѣ да искатѣ да бѣдатѣ ограбвани. И тѣ сѣ бивали винаги противѣ грабежитѣ, били сѣ тѣ противѣ грабителитѣ, но, казвамѣ, защото тѣзи грабители сѣ били дѣспата рѣка на правителствата у насѣ въ врѣме на изборитѣ, властѣта е мижала прѣдѣ тѣхнитѣ грабежи. Кога се е случвало пъкъ нѣкѣди въ общитѣ селско-общински избори да се избера тѣ хора честни, които добросъвѣстно изпълняватѣ своитѣ обязанности като общински съвѣтници, то туй меншество, което е пропаднало по общитѣ избори, слѣдѣ като послужи по всевъзможни начини на властующата партия въ тия или ония законодателни или окръжни избори, или слѣдѣ като даде вѣрна дума, че ще услужва въ идущитѣ

избори, какво прави? Отива то при градския дребей на властующата партия, праща депутация, правят, струват, бламират общинския съвет и пропъждат ония хора, които се радват на доверието на болшинството, и дойде пакъ крадливото меншество. Така сж вървѣли досега изборитѣ у насъ и тази изборна система, много угодна на властующата партия, крайно гибелна за интереситѣ на населението, е била една отъ причинитѣ, дѣто сж ставали тия злоупотрѣбления.

И. Гърковъ: За гаранцията е думата!

Д. Драгиевъ: Азъ говоря по параграфа; вие не може да не виждате, че говоря по параграфа.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля ви, г-да прѣдставители! Продължавайте по § 30, г-нъ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Кажете имъ, че говоря по параграфа.

Друга една причина, г-да прѣдставители, да ставатъ злоупотрѣбления на общински пари е била отсъствието на финансовъ контролъ. По-напрѣдъ, доколкото зная, въ румелийско врѣме, главнитѣ бирници, финансовитѣ чиновници, когато сж отивали по селата, имали сж за своя задача да прѣглеждатъ смѣткитѣ на кметоветѣ и то не само по събранитѣ държавни даждия, но и по събранитѣ общински даждия; а сега контролъ такъвъ у насъ не се упражнява. Отива по нѣкой пътъ окръжниятъ управителъ въ селото, отива и околийскиятъ началникъ, отива по нѣкой пътъ даже и министърътъ, отиватъ и финансови чиновници, но за какво питатъ? Тѣ не надникватъ въ смѣткитѣ, за да видятъ какъ се води общинското смѣтководство; тѣ питатъ, какъ сж нашитѣ приятели, тукъ добри ли сме; съвѣщаватъ се какви мѣрки да се взематъ за тия или онии избори. И да угадатъ даже, че има нѣкакво злоупотрѣбление, като го вършатъ наши, нали тѣ сж наши, вчера сж ни били полезни, утрѣ ще ни бждатъ потребни, мижатъ прѣдъ тѣхъ. Туй мижене на властницитѣ прѣдъ явнитѣ злоупотрѣбления е било една отъ главнитѣ причини да се поощряватъ, да се насърчаватъ злоупотрѣбителитѣ на общинската пара.

Като трета причина за сжществуването на тия злоупотрѣбления е било и туй обстоятелство, че нашитѣ селско-общински смѣтки сж прѣглеждани отъ постояннитѣ комисии. Лицата, които съставятъ постоянната комисия, знайте, сж лица изборни, тѣ се нуждаятъ отъ доверието, отъ помощта на избирателитѣ и за въ бждящитѣ избори тѣ се нуждаятъ най-вече отъ помощта на селскитѣ общински кметове и съвѣтници. Съгласѣте се, че при тая нужда отъ тѣхъ, тѣ не сж били толкова придирчиви, когато сж бивали натоварвани да прѣгледватъ кметскитѣ смѣтки, било тѣ направо, било чрѣзъ своитѣ тѣ наречени провѣрители, които сж назначавали тукъ-тамъ постояннитѣ комисии, не сж били въ състояние,

не сж имали достатъчно желание да откриятъ злоупотрѣбителитѣ, а още по-малко желание сж имали, слѣдъ като ги откриятъ, да ги прѣслѣдватъ по-нататѣкъ.

Като четвърта причина за сжществуващитѣ досега отъ подобенъ родъ злоупотрѣбления е и това обстоятелство, че открититѣ вече злоупотрѣбители не сж наказвани, не сж прѣслѣдвани. Наистина, г. Такевъ каза за едног кмета, че злоупотрѣбилъ 8.000 л., и какво, каже, ще му взематъ, има само единъ калпакъ на главата си. Може да го пратятъ и въ затвора да излежи за злоупотрѣблението, ако имаше само една шапка на главата си. Но азъ вървамъ, че отъ 900-тѣ кмета, които бѣха уличени въ злоупотрѣбления, всичкитѣ не сж били само съ по една шапка на главата си, а сж имали и въ джобоветѣ нѣщичко, (Г. Кирковъ: Селски думбази сж.) обаче никой не е разтърсилъ тѣхнитѣ джобове, никой не ги прѣслѣдва по-нататѣкъ, ами ние виждаме да става друго пѣнцо. Не само че се не прѣслѣдватъ тия злоупотрѣбители на общински пари, ами за тѣхнитѣ услуги по изборитѣ, тия или ония голѣмци ги приематъ въ своята партия и ги повръщатъ на кметскитѣ крѣсла, за голѣмо удивление и за още по-голѣмо нещастие на селскитѣ избиратели.

Азъ намирамъ, прочее, че отсъствието на свобода въ изборитѣ, липсването на контролъ, досегапното безразборно и безпричинно разтурване на селскитѣ общински съвети, непрѣслѣждането на злоупотрѣбителитѣ кметове, — всичко това е било изворъ на туй зло. Ако пъкъ това е изворътъ, можете ли вие да излѣкувате злото съ 1—2.000 л. гаранция? 5.000 л. гаранция да турите, злото се не излѣкува. Злоупотрѣблението ще да се излѣкува съ отстранението на причинитѣ, които го създаватъ. (И. Гърковъ: Кои сж причинитѣ?) А тия причини ще да се отстранятъ тогава, когато прѣди всичко даваме свобода на избирателитѣ, когато охранимъ, оздравимъ тая свобода. Наистина, пооздравена е ти вече донѣкъдѣ, чрѣзъ новия избирателенъ законъ, ама не може и да се откаже, че трѣбва да се направи още пѣнцо за пейното оздравяване, да се направи невъзможно злоупотрѣблението съ картитѣ. Сега картитѣ навсѣкъдѣ не се раздаватъ на всички избиратели. Отстранѣте тази прѣчка на свободното изражение на избирателската воля, и вие заедно съ това ще да сте ударили една брадва въ корена на злоупотрѣблението.

Друга причина е била, казвамъ, бламирането. Сега бламирането се прѣмахва. Азъ имамъ свѣдѣния, че вчера, дѣто сж станали общински избори, има хора, които вече хлопнатъ по вратитѣ на депутатитѣ, по вратитѣ на министритѣ и искатъ да се разтуря общинскиятъ съветъ, искатъ да се бламира. Тѣзи бламирани, обаче, прѣставатъ вече. И азъ смѣтамъ, че ние чрѣзъ ози членъ, който приехме и за градскитѣ и за селскитѣ общини, дѣто не може тѣй безразборно да става бламиране, смѣтамъ, казвамъ, че направихме услуга на населението

въ това отношение, защото прѣграждаме съ това пътя на злоупотрѣблението. Това е една гаранция.

Трета гаранция трѣбва да потърсимъ въ контрола. Нека наредимъ единъ добъръ контролъ надъ селскитѣ смѣтки; нека нашитѣ управници да внушатъ на своитѣ финансови чиновници, да внушатъ на своитѣ административни чиновници, ако щете да се вмѣни въ обязаностъ и на бирниците, колкитѣ минатъ прѣзъ общинитѣ, да надникватъ въ селскитѣ теветери, въ селскитѣ смѣтки. Нека да има единъ по-добъръ контролъ.

Послѣ, трѣбва, г-да прѣдставители, да се отнеме прѣглеждането на селскитѣ смѣтки отъ постояннитѣ комисии и да се даде въ рѣцѣтъ на други хора, които по-малко пужда иматъ отъ избирателитѣ.

А. Груевъ: Това е общи дебати. (Отъ дѣсницата: По прѣдмета да говори.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Ако не го прѣкъсвате, убѣденъ съмъ, че скоро ще свърши. (Смѣхъ.)

Д. Драгиевъ: Много вѣрно.

Г. Кирковъ: Вие сте много оптимистъ, г-нъ прѣседателю.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Оставѣте го, сега ще свърши.

Д. Драгиевъ: За градскитѣ общини, г-да прѣдставители, се прие, смѣткитѣ имъ да се прѣглеждатъ отъ Върховната Смѣтна Палата. Онзи денъ г. Министерътъ на Вжтрѣшнитѣ Работи каза, че иматъ една мисль, да се създадѣтѣ окръжни смѣтни палати, на които да се повѣрява прѣглеждането на селско-общинскитѣ кметове. Другъ е въпросътъ, дали трѣбва да се учрѣдятъ такива окръжни смѣтни палати, или може това нѣщо да стане чрѣзъ едно отдѣление при Върховната Смѣтна Палата. Но въ всѣки случай необходимо пужно е, смѣткитѣ на селскитѣ общини да се взематъ отъ постояннитѣ комисии и да се дадатъ въ едни по други рѣцѣ — не изборни.

Като друга една гаранция може да послужи въ това отношение прѣслѣждането на злоупотрѣбителитѣ кметове, а не закрилянето имъ. А има сума примѣри, дѣто такива злоупотрѣбители се закрилятъ отъ много голѣми хора. Разбира се, че наша работа е, тукъ въ Камарата да обсъждаме това; но чини ми се, че и адвокатското съсловие би принесло не малко услуга на интереситѣ на селскитѣ общини, ако не закриляше такива кметове прѣдъ сѣдилището. (М. Такевъ: Казватъ, че земледѣлцитѣ закриляли прѣстѣпницитѣ, г-нъ Драгиевъ!) Азъ не закрилямъ никого.

Прѣдъ видъ на всичко това, г-да прѣдставители, азъ мисли, че съ тая парична гаранция, що се прѣдлага, надали ще направимъ голѣмо добро, го-

лѣма услуга на селскитѣ общини. При това положение на работитѣ, за които загатна и г. Мирски, не ще ли бѣде по-добъръ, за злоупотрѣблението на кметовитѣ да отговарятъ всички общински свѣтници съ кмета си, защото тѣ сж избрали този кметъ, когато населението може, въ врѣме на изборитѣ, да е прѣдполагало едно лице да стане кметъ, но тѣ сж избрали другъ; заради туй добъръ е да ги задѣлжимъ да отговарятъ заедно съ кмета и всичкия общински свѣтъ за сторенитѣ злоупотрѣбления. При тѣзи гаранции, ми се струва, че паричната гаранция отъ 1.000—2.000 л. се явява излишна, явява се като срѣдство, което не само не прѣмахва корена на злото, но и накрѣпява принципа на общинското самоуправление. Наистина, признавамъ, че всѣки човѣкъ, и най-бѣдниятъ да бѣде, и най-голтакътъ да бѣде, като е честенъ и се ползува съ довѣрието на избирателитѣ, ще се намѣрятъ лица, които да му гарантиратъ, но сѣ таки, хора сме, сѣ пакъ извѣстно съмнѣние може да има. Малко ли е лѣгано нашето население и отъ мало и голѣмо: доктори на правото сж го лѣгали и лѣжатъ на спокжване; така щото, при всичко че могатъ да виждатъ, че сте честенъ човѣкъ, сѣ пакъ да иматъ съмнѣние. И туй съмнѣние, ето, става една спънка да не могатъ хора бѣдни, но честни и способни, желающи, не, както каза г. Такевъ, да правятъ борба, за да крадатъ, но които, виждайки положението на своитѣ съселяни, да иматъ кашка родолюбие у себе си, да желаятъ да направятъ нѣщо добро за общината, за своитѣ избиратели. Най-накрая, ще си позволи да кажа една дума и по въпроса, що заѣга г. Петковъ. Той благоволи да похвали г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи за ценза. Понеже този въпросъ не е на разискване, понеже г. министърътъ оттегли този членъ, азъ мисля, че нѣма защо особено да се спираме; но, ако ли г. министърътъ би се подхлъзналъ и би режълъ изново да направи зацита на тоя цензъ, тогава, ми се чини, и тукъ въ тая Камара, и вънъ въ обществото, между вѣжи и не-вѣжи избиратели, ще се намѣрятъ българи, които да извикатъ съ възгласа на г. Министеръ-Прѣседателя: „народнитѣ правдини сж въ опасностъ“, и да се помжчатъ, доколкото могатъ, да защитатъ тия правдини.

М. Такевъ: Азъ нѣма много да кажа, освѣнъ нѣколко забѣлжжки да направя върху двата принципа, за които оведѣ се тукъ приказва. Съ настоящия текстъ накрѣпява ли се самоуправлението общинско и, второ, има ли нѣкакво накрѣнение на общия демократически духъ на нашата конституция и на нашитѣ обикновени закони? И г. Дуковъ, и г. Драгиевъ намѣриха сгоденъ случай днесъ да похлопатъ на отворени врата, да се попрѣпоржчатъ малко на селското избирателно тѣло. (Д. Драгиевъ: Ние изпълняваме нашия дългъ. Ако е тѣй, и за Васъ трѣбва да го кажемъ!) Прѣди всичко трѣбва да констатираме единъ фактъ, без-

споренъ, че нашето общинско самоуправление се компрометира, и компрометира се чрѣзъ всевъзможни злоупотрѣбления. Нашето общинско самоуправление е достигнало до оная крайностъ, когато противниците на кмета се считатъ като парии: тѣмъ се не дава достъпъ до общинското управление, тѣмъ се отказва въкакво улеснение, тѣмъ се отказва всичко, за което по закона иматъ право. Ето тази деморализация, ето тия злоупотрѣбления, ето тѣзи прѣстѣпления ние трѣбва тукъ да релевираме, трѣбва, като народни прѣдставители, да ги погледнемъ въ очитѣ и да имъ търсимъ цѣра. Мене не ме е страхъ утрѣ да отида въ селата и да агитирамъ тѣй, както съмъ агитиралъ, че по-голѣмата частъ отъ борбитѣ въ селата се водятъ върху почвата, кой да се добере до общинската каса. Казвалъ съмъ го и ще го казвамъ пакъ. И когато съмъ говорилъ тукъ, ималъ съмъ поне тази добра страна, че не съмъ се ограничавалъ да говоря общи фрази, а съмъ цитиралъ факти, и факти, които никой не е можалъ да опровергае, факти, които сж кондензирани въ обвинителни актове и обръщани послѣ въ присѣди, които никой не може да обори. И заради това собствено азъ бихъ жлалъ, когато излизаме да говоримъ, да не пледираме, да не викаме: „народни правдини!“ „народътъ!“ „болшинството!“ „конституцията!“ „обществото!“ и пр., ами да говоримъ конкретно, да посочваме на факти; и само тогата ще можете да бждете прави и да ни убѣдите, когато дѣйствително посочвате тѣзи факти.

Какво ни казва г. Лазаръ Дуковъ? Той ни каза, че всички богати хора станали богати само чрѣзъ кражби. Кой ви казва това? Тукъ има много богати хора, които съвсѣмъ не сж станали богати съ кражби. Но че има много кметове, които сж крали, тоже е неоспоримъ фактъ. Азъ ви привеждамъ статистиката, че въ 1898 г. саде народняшкото правителство е повдигнало прѣслѣждане противъ 930 кметове за злоупотрѣбления. Туй скришно ли е? Има го въ „Държавенъ Вѣстникъ“. Не говори за 2-ма и 3-ма кметове. Какво показва туй? Туй показва, че отъ 5.000 общини 2.000 сж крали. И тѣ сж само открититѣ, ами колко има неоткрити? И сега азъ ви цитирамъ факти, и факти съ имена, за да дамъ възможностъ на г. министра да провѣри, вѣрно ли е или не. Азъ ще ви кажа други възмутителни факти, за да подкрѣпя една отъ тезитѣ на г. Драгиева, че дѣйствително наши високопоставени хора, собствено наши министри — не днешнитѣ, — не само че не сж прѣслѣждали такива злоупотрѣбители, но имъ сж ходили на визита въ къщи, когато населението не е могло да избѣгне отъ тѣхъ, освѣнъ да посегне на тѣхния животъ, и за „гечмишъ-ола“, министритѣ сж стискали ръката и сж ходили на госте у единъ дѣйствителенъ крадецъ. Това бѣше въ Чепино-Баня, когато се правѣше визита на Мехмедъ Тумбевъ отъ цѣлия Министерски Съвѣтъ in corpore. И на кого? На този, въ отчета на когото седи: „за посрѣщане на първия български министъръ 230 л.“ И отъ какво произхождатъ тия

разноски? „За 4 прасета, които купилъ отъ Хасана Османовъ!“ Хасанъ Османовъ продалъ четири прасета на Ахмеда Тумбевъ! (Л. Дуковъ: Турцитѣ пѣматъ свине.) Искамъ да ви кажа какви фалсификации, какви прѣстѣпления се вършатъ. И на такъвъ единъ злодѣй Министерскиятъ Съвѣтъ in corpore прави визита! И той кметъ какво ще стане? Мислите ли, че ще го прѣслѣдватъ? Състави се обвинителенъ актъ. Пращатъ да му провѣри смѣткитѣ — кой, ще кажете? — околийскиятъ началникъ. И околийскиятъ началникъ оформи всички тия злоупотрѣбления — и прасетата минаха въ смѣтка; за портрета на шефа на великата либерална партия 65 л. — прието; за приема на шефа на великата либерална партия 230 л. — прието; за построяване на тѣ заминаването на шефа на великата либерална партия толкова — прието. Тѣзи работи сж, г-да, писани въ обвинителния актъ; тѣ сж публично печатани. И той човѣкъ не само не се прѣдаде на съдъ, не, той се пусна, и днесъ пакъ е кметъ на сжщата тази община, за да краде; и този човѣкъ днесъ тукъ се приема съ отворени обятия отъ много високопоставени лица. (Нѣкоѣ отъ прѣдставителитѣ: Значи, и днешнитѣ министри!) Прочесъ, въ това отношение г. Драгиевъ е правъ, че има трѣски за дѣлане не само у тѣхъ, но и у тѣзи, които ги протезиратъ. Искамъ да кажа, че тия работи трѣбва да ги констатирате въ Народното Собрание, за да не се повтарятъ. Менѣ ми се струва, че въ това отношение можемъ много да направимъ. Ако тия работи ние си ги разказваме, ако азъ разкажа какво става у насъ, ако вие разкажете какво става у васъ, ние ще можемъ да изкараме на сцената всичко това зло и да го изчистимъ.

Но, г-да прѣдставители, да дойдемъ на прѣдмета сега. Казва ни се най-напрѣдъ: нахърпява ли се народното самоуправление, ако отъ кмета се изиска извѣстна гаранция? Азъ, прѣди всичко, казвамъ: народното самоуправление не се нахърпява, както не се нахърпява и съ принципа, който иска г. Владимиръ Димитровъ, — държавниятъ бирникъ да събира селскитѣ приходи, както не може да се нахърни народното самоуправление и единъ чиновникъ като селскиятъ писаръ да събира общинскитѣ приходи. Държавното самоуправление не се състои въ събирането на приходитѣ, държавното самоуправление се състои въ невмѣшването въ самоуправлението на общинитѣ: общината ще си разхвърля даждията, общината ще си разпрѣдѣли квантума, общината ще си направи всички еписѣи, а ще има единъ човѣкъ, който ще дойде да каже: общинскиятъ съвѣтъ рѣши да дадепъ 5 л. — дай 5 л.; общинскиятъ съвѣтъ рѣши да дадепъ 200 л. — дай 200 л. Но съ туй не се нахърнява общинското самоуправление. И вѣрвамъ, че г. Владимиръ Димитровъ не е ретроградь нѣкой, за да ви прѣпорѣчва системата на Ромѣния. Ето защо азъ не вѣрвамъ, че общинското самоуправление се нахърпява. Но има друго нѣщо, т-нѣ Вла-

гоевъ: дали това начало не ще бжде полъзване къмъ едно посторонно заобикаляне на единъ основенъ принципъ въ нашето демократично управление, да се иска цензъ отъ изборнитѣ служащи. Ето кѣдѣ е работата. Тукъ нѣма за самоуправление работа, тукъ има цензъ, който вече накрънява демократичността на управлението — че не цѣлиятъ народъ ще може да взема участие въ управлението. Когато единъ човѣкъ вие ще можете да го избирате въ сѣвѣта, но, за да бжде кметъ, трѣбва да даде 2—3—5—10.000 л. гаранция. Туй е вече едно заобикаляне на този принципъ. Г-нъ Петковъ казва: „ние искаме редъ въ общинитѣ“. Прѣкрасно. Още по-голѣмъ редъ ще има, ако, за да бждешъ кметъ, трѣбва да имашъ петокласно образование, второ, да имашъ 100 л. приходъ и, трето, да дадешъ 5.000 л. гаранция. Ето кѣдѣ е въпросътъ. Мене отъ това не ме е страхъ. Не ме е страхъ собствено отъ 1.000 л. гаранция, която искате, но това може да отвори вратата на слѣдующото пѣщо: какъ едно врѣме народната партия прѣдвидѣ, че отговоренъ редакторъ може да бжде само този, който има гимназиално образование; тази отворена малко портичка даде възможностъ на либералната партия да ви напише единъ законъ, който да казва: може да бжде отговоренъ редакторъ този, който има университетско образование. А може да отворите вратата на друга една партия, която ще дойде и ви каже: може да бжде отговоренъ редакторъ този, който има три академии въ главата си. И по тоя начинъ фактически да ви отнеме възможността да се изкажете писмено. Този случай, който сега цитирахъ, какво ни казва? Вие искате отъ кмета 1.000 л. гаранция; не е голѣма работа; стига да бжде човѣкъ вѣренъ и почтенъ, ще намѣри 1.000 л. гаранция; но кой ви гарантира, че нѣма да имаме и тукъ отворена врата, че утрѣ, като дойде единъ министъръ, да ви каже: г-да, вие приехте вече принципътъ на гаранциитѣ; ето Баташката община има 20.000 л. приходъ отъ горитѣ си, Банската—20.000 л. приходъ — можете да провѣрите това отъ бюджетитѣ имъ, — кметътъ трѣбва да даде гаранция. Колко? Минимумъ 15.000 л. Защото азъ ви доказвамъ съ цифри, че събира 10.000 л., а ще даде гаранция за 1.000 л. Оня министъръ ще бжде правъ, като ви каже: оказа се слѣдъ едно-годишна практика, че тѣзи 2.000 л. гаранция не сѣ достатъчни да обезпечатъ интереситѣ на общината и, слѣдователно, трѣбва да се увеличи гаранцията на 20.000 л. — колкото е сумата на разходния бюджетъ на общината. Тогава питамъ ви: не ще ли турнете извѣстно ограничение върху правото на избираемостъ? Безспорно, 20.000 л. гаранция мѣчно ще намѣри всѣки човѣкъ. А пъкъ като знаете, че обикновено, както каза единъ отъ прѣдговорившитѣ, отсега нататъкъ кръчмаритѣ ще ставатъ поръчители на кметовѣтѣ, увѣрявамъ ви, че ще имате много долнопробни кметове, защото ще бждатъ съдружници съ кръчмаритѣ, а вие знаете въ едно село отъ какво качество е кръчмарътъ. Прочее,

мене ме е страхъ отъ този принципъ затуй, защото можемъ да дадемъ начало на голѣми ограничения, както вие видѣхте примѣри съ народната и либералната партии. Та това бѣше одеѣтъ моето категорическо заключение; съжалявамъ, че г. Арсениевъ, види се, е отсъствувалъ и не ме е чулъ. Азъ ясно и категорически казахъ, че се опасявамъ за въ бждѣще. Отъ настоящето не ме е страхъ; страхъ ме е отъ принципа, който се провежда и който може да бжде доведенъ до Драконовски разпореждания въ закона. Нѣмалъ съмъ за принципъ да подслушвамъ какво говорятъ други, за да изказвамъ тѣхнитѣ мисли като мои мисли, да се инспирирамъ отъ когото и да е; умно или глупаво, което съмъ поддържалъ, поддържалъ съмъ го по мое убѣждение, отъ собственъ починъ. Дали е то право или не, то е работа на васъ да сѣдите и на общественото мнѣние. Ако е умно, ще ме похвалятъ, а ако е глупаво, ще ме укорятъ, но никогато не допускамъ на г. Арсениева да мисли, че ще отида да копирамъ хорски мнѣния, или да се инспирирамъ отъ тогосъ или оногосъ, толкозъ повече че като членъ на една партия рѣзко съмъ се различавалъ много пѣти отъ шефа даже на тази партия и отъ много видни свои приятели по гласуване на нѣкой принципиаленъ въпросъ. Така щото, искамъ да кажа на г. Арсениева, че бѣлѣжката ми, какво слѣдъ мислената ми екскурзия около конокрадитѣ, дошълъ съмъ да ми канерватъ задъ мене, да ме упрекава, че съмъ подслушвалъ и пр., категорически отхвърлямъ.

Но, г-да прѣдставители, да дойдемъ на въпроса. Г-нъ Драгиевъ бѣше правъ въ едно: вие постигате ли цѣлѣта си съ това законоположение? Ето въпросътъ. 1.000 л. взехте гаранция отъ кмета, ако общинскиятъ бюджетъ е до 5.000 л.; 2.000 л. гаранция взехте, ако бюджетътъ е повече отъ 5.000 л. Азъ ви казахъ за общини Баян, Батакъ и др., които иматъ бюджетъ повече отъ 15.000 л. (А. Груевъ: И за него има прѣдложение.) Вие взехте отъ кмета 2.000 л. гаранция, а той е открадналъ 10.000 л. Азъ ви казвамъ единъ примѣръ. Банската община само отъ горитѣ има 10—15.000 л. приходъ; Баташката община сѣщо само отъ горитѣ има 10—15.000 л. приходъ. Питамъ ви да ми кажете: ако вземете на единъ кметъ само 2.000 л. гаранция, останалата сума, която ще прибере, съ какво ще гарантира? Съ нищо. 2.000 л. ще вземете, а кусура нѣма откѣдѣ да вземете. Второ, туй, което г. Димчевъ много умѣстно забѣлѣжи: прѣдставѣте си, че кметътъ не даде гаранция — вие нѣма ли да го утвърдите? Кой законъ ви дава право да го не утвърдите? Избирателниятъ законъ изброява случаитѣ, когато единъ кметъ не може да бжде утвърденъ, а вие не може отъ тукъ да казвате, че понеже не даде гаранция, не го утвърждавамъ. Така щото, ако нѣкои кметове не дадатъ гаранция, какво ще правите? Ще разтурите ли сѣвѣтитѣ? Нѣмате право да ги разтурите, защото въ закона се казва кога могатъ да бждатъ разту-

рени съвѣтитѣ, а именно, когато общинскитѣ съвѣтници си дадат оставката и когато бждатъ дадени подъ сждѣ. Но прѣдставѣте си такъвъ единъ entêté общински съвѣтъ, отъ дванадесетъ души, отъ които никой не дава гаранция. Питамъ г. министра, какво ще прави? Ще го разтурите ли? Имате право. Въ закона сж казани случаетѣ кога се разтурва съвѣтътъ. Когато той се отстранява по обвинителенъ актъ и по оставка. Ето какъ една община може да турне министра въ респектъ и да ви каже: погълнитѣ закона относително гаранцията, че не е достатъченъ. (Д. Цанковъ: Софизъмъ.) Още едно има, за да докажа на г. Цанкова, че това не е софизъмъ. Исканата гаранция отъ васъ не е достатъчна. Тогава кое е най-ефикасното срѣдство? Отъ двѣтъ едно: или да приемете прѣдложението на г. Мирски, което се подкрѣпи отъ г. Владимира Димитровъ съ ромѣнски законъ, или държавниятъ бирникъ да събира тии данъци. Но понеже трѣбва въ такъвъ случай да се увеличи числото на държавнитѣ бирници, а сега Финансовиятъ Министъръ нѣма тая възможностъ, то селскитѣ писари да се натоварятъ съ тая работа и тѣ да даватъ гаранция. Ето ви и друго неудобство. Една община има бюджетъ отъ 5.000 л., да хване писаръ, който да бжде бирникъ, да даде 2.000 л. гаранция — и обикновено по интеллигентнитѣ момчета сж по-несѣстоятелни, — той ще вземе гаранция отъ кръчмари. Колко на хилядото ще му вземе? — бай Лазаръ Дуковъ ще ме улесни колко се дава лихва. (Смѣхъ.) На 2.000 л. лихва ще трѣбва да дава на годината 200 л., а 50 л. му е заплатата. Мислите ли, г-да прѣдставители, че ще намѣрите човѣкъ за общински селски писаръ да ви служи съ 50 л., да ви бжде селски бирникъ, да ви даде 2.000 л. гаранция? Трѣбва да му дадете най-малко 100 л. Добръ, 1.200 л. нему ще дадете. И на кмета по 50—60 л., има и други разходи, и пѣдаръ и пр., и единъ бюджетъ отъ 5.000 л., който се сключва съ 3.000 л. само на чиновници заплатата, питамъ ви азъ, какъ ще можете да управлявате тази община, на която всичкитѣ приходи ще отиде въ чиновническия персоналъ?

Л. Дуковъ: Позволѣте. Едно нѣщо, което казахъ, че азъ знамъ колко лихва се дава. То е толкова истина, че азъ знамъ колко лихва давамъ, колкото е вѣрно това, дѣто се хортува че си убилъ денщика. Колкото едното е вѣрно, толкова и другото.

М. Таковъ: Имате, слѣдователно, и това неудобство, че не може да намѣрите вие единъ порѣченъ човѣкъ съ 50 л. заплатата да ви даде 2.000 л. гаранция. Трѣбва да увеличите вашия бюджетъ. Тогава, като не е възможно, кое трѣбва да направимъ? Най-ефикасното срѣдство е слѣдующето: цѣлнитѣ общински съвѣтъ да бжде солидарно отговоренъ. Димчевото прѣдложение къмъ това се схожда. Той какво казва? Ако първия пътъ кметътъ не даде гаранция, министърътъ ще го прѣ-

дупрѣди; не даде ли пакъ — цѣлнитѣ общински съвѣтъ ще бжде солидарно отговоренъ. Ето защо, безъ да накрѣпяваме нѣкакво общинско самоуправление, безъ да накрѣпяваме нѣкакъвъ си основенъ демократически принципъ на нашето управление, ние можемъ да приемеръ отъ двѣтъ едно: или писарътъ да бжде такъвъ, по тогава ще увеличите разхода, или да направите солидарни общинскитѣ съвѣтници, и въ тази смисълъ азъ де-позирахъ едно прѣдложение, а именно, къмъ чл. 67 отъ закона за селскитѣ общини да се прибави слѣдующата алинея: „за всѣка злоупотреба или неправилно изразходвана сума, солидарно съ кмета отговаря цѣлнитѣ общински съвѣтъ.“ И ще бжде тогава спокойни, че този, който ще избира, ще знае за кого рѣка да вдига, а не ще да вдига само защото му обѣщаватъ да бжде пѣдаръ, или ще му прави услуги на кръчмата. Безъ това, увѣрявамъ ви, че ще останемъ въ сѣщото положение, въ каквото сме били досега.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Г-да прѣдставители! И азъ искамъ нѣколко думи да кажа по два въпроса отъ чисто академически характеръ, защото и така се поставятъ въпроситѣ, както виждамъ. На първо мѣсто мѣрката, която е прѣпорѣчана отъ комисията при прѣработката на това измѣнение на закона, се напада отъ точка зрѣние за че има накрѣпение на общинското самоуправление. Това не е вѣрно, г-да! Може съ други съображения да се напада, а не съ принципа на самоуправлението. Трѣбва да правимъ разлика, и г. Таковъ донѣкъдъ загатна този въпросъ, но азъ искамъ по-ясно да го кажа. Ограничение на самоуправлението има тогава, когато отъ прѣдоставенитѣ функции, било отъ конституцията, било отъ специални закони на общинскитѣ управления, иззематъ се отъ тѣхъ, а искането на комисията не е изземване отъ функциитѣ на общинското самоуправление. Значи, атентатъ на общинското самоуправление нѣма, когато се иска гаранция. Напротивъ, има атентатъ противъ общинското самоуправление тогава, когато би се приело прѣдложението на г. Владимира Димитровъ. Защо има тогава? Ето защо. Възлагането на общинскитѣ даждии, които служатъ за общинскитѣ управления, да си ги събиратъ тѣ, ти е природна тѣхна функция. Ако я изземемъ отъ рѣцѣтъ на общински служаци и я дадемъ въ други рѣцѣ, правимъ накрѣпение на общинското самоуправление. Така може да отиде по-нататъкъ и за училищното дѣло, и за хигиеническитѣ мѣрки. Прочее, атентатъ на самоуправлението има тогава, когато се иззематъ отъ органитѣ на общинското управление нѣкои отъ неговитѣ функции и ги даватъ на други органъ. Вѣрно е, че съ исканата гаранция се туря условие за достигането на тази служба, тѣй да кажа: за да бжде нѣ кметъ, трѣбва да притежавашъ и това условие — не цензъ, а условие. (Г. Кировъ: Съ сѣщото.) Има разлика; и ако искате по логиката

да споримъ, и това може да ви докажа. Едно условие обусловено въ прѣчка да се достигне тази служба: ако имашъ 1.000 л. да намѣришъ гаранция, можешъ да станешъ кметъ. Но тогава трѣбва да съпоставите тѣзи два принципа: дѣйствително утилитарната нужда за доброто управление на общинитѣ и това нахърнение, ако щете, на достъпността за тази служба, или, както се изрази г. Такевъ, недемократичността на това управление. Вамъ, като добри казии, които се грижите да повдигате общинското самоуправление, прѣдстои да изберете единъ отъ двата принципа. Обаче, този въпросъ не е толкова фундаменталенъ, колкото вамъ се струва. Щѣше да бѣде фундаменталенъ този въпросъ, ако дѣйствително имаше атентатъ на самоуправлението, но, както казахъ, атентатъ на самоуправлението нѣма, а е турена една нищожна прѣчка въ видъ на условие, за да се добие службата на кметъ. Защото малко нахърнение на демократичността за поемаването на такава длъжностъ е по-малко зло отъ онова зло, което искаме да поправимъ съ мѣрката. Едно това. Прѣдложението на г. Такева, обаче, е свършено неприемливо: то съдържа нѣщо нелогично въ себе си, нѣщо неестествено. Ето защо. Искате, г-да, вие да наложите солидарна отговорностъ на общинскитѣ съвѣтници за дѣлата на кмета. Вие, обаче, приехте цѣлъ редъ законни мѣроприятия въ измѣнението, имате и цѣлъ редъ законоположения въ самия законъ за градскитѣ и селскитѣ общини, дѣто контролата и правото за намѣса на общинскитѣ съвѣтници не отива дотамъ, щото тѣ да могатъ да прѣдупрѣдватъ злоупотрѣбленията. Нѣматъ това право. Съвѣтниците, като колегиално тѣло, само могатъ да дѣйствуватъ — кога? — когато сѣ свикани на сесия, а въ ежедневието сѣдѣлки за управлението общинскитѣ съвѣтници по самия законъ, който съществува сега, и по тия разпоредби, които сте гласували, нѣматъ *voix au charité*; общинскиятъ съвѣтникъ, когато е като една личностъ, не може да отиде да борави нито въ касата, нито въ счетоводството, нито въ всичкитѣ дѣла на управлението: по закона нѣма това право. Той има право на питане и на отчетъ, когато се събере на сесия съвѣтътъ като колегиално тѣло. Е, тогазъ какъ можешъ да му искашъ отговорностъ за дѣла, които той не може да контролира? Ето тукъ е нелогичността. Послѣ, има двойка причина да се не наложи, споредъ прѣдлагателитѣ, тази отговорностъ. Първо, вие избирате лошъ кметъ, не го контролирате. Добръ, кой е длъженъ да го контролира, ако наложите солидарната отговорностъ? Всѣки единъ отъ съвѣтниците. Добръ, азъ не съмъ го контролиралъ. Да положимъ, че ние се изреждаме всѣки день да контролираме кмета. Утрѣ съвѣтникътъ г. Такевъ, по работа ако е, не е отишълъ да го контролира. Какъ ще отговарямъ азъ, защото г. Такевъ пропусналъ да го контролира? Ами г. Такевъ не ми е доброволенъ другаръ наложень, ами е по избора на общинитѣ! Значи, за дѣлата на лица, съ които не съмъ свързанъ

никакъ по закона, а съмъ свързанъ просто по едно съвпадение на гласовѣтъ на избирателитѣ, за дѣлата на такива лица азъ не мога да отговарямъ. Ако направѣхте единъ законъ за управлението на общинитѣ такъвъ, щото каквито права може да има единъ ревизоръ за дѣлата на кмета, да има всѣки общински съвѣтникъ, разбирамъ тогава солидарна отговорностъ. Но азъ не мога да бѣда господаръ на моитѣ другари, които желаятъ или не желаятъ да контролиратъ кмета, и ако тѣ не го контролиратъ и той направѣ злоупотрѣбление, азъ да отговарямъ за тѣхъ. И, второ, да отговарямъ за дѣлата, които не сте ми дали съ закона право да контролирамъ, това е една безмислица; тѣй не може да се наложи отговорностъ. И послѣ, да Ви кажа, г-нѣ Такевъ, и тамъ има недемократичностъ въ Вашето прѣдложение. Защо? Ние трѣбва на добритѣ хора, на способнитѣ хора да направимъ колкото е възможно достъпно управлението на общинитѣ. Ако капризътъ на гласовѣтъ на избирателитѣ е единъ поредъченъ селянинъ да турятъ като другаръ въ общинското управление съ единъ непоредъченъ човѣкъ, ами тогава поредъчниятъ човѣкъ никога не ще да иска да стѣпи въ това общинско управление, защото той ще знае, че споредъ Вашето прѣдложение ще носи на гърба си кривитѣ дърва на другия. Значи, съ това прѣдложение, което правите Вие, на много хора, скруполюзни за своята отговорностъ и разчетливи за кесията си, ще бѣде недостъпно общинското управление. Ето, прочее, една прѣчка още по-опасна, ако щете, за влазието въ това управление, отколкото е опасна тази прѣчка, която мислите, че се туря съ гаранцията 1.000 л.

Тѣзи бѣлѣжки искахъ да направя по тѣзи прѣдложения, които се направиха.

Б. Досевъ: Г-да народни прѣдставители! Злоупотрѣбленията, които се извършватъ отъ селскитѣ кметове, сѣ толкозъ много станали, щото на всѣкиго е вече обърнато вниманието и на народното прѣдставителство лежи въ дългъ да вземе мѣрки. И азъ не мога, освѣтъ да ржкопѣция на една такава мѣрка, които се опрѣдѣля въ закона, ако и не на пълно ще се постигне цѣльта съ нея, но поне за врѣме се туря една прѣграда, ако и малка, на злоупотрѣбленията, които ежедневно ставатъ. Най-добрата гаранция за запазването общинитѣ отъ злоупотрѣбления е писарскиятъ институтъ, който впрочемъ трѣбва да се уреди, за да му се възложи всичката отговорностъ. Защото писарьтъ въ една селска община е душата: той подписва за кмета, той отговаря за кмета, той върши за смѣтка на кмета всичко, каквото трѣбва, и поечето злоупотрѣбления, които ставатъ въ селскитѣ кметства, се дължатъ на писаритѣ, благодарение на тѣхната неотговорностъ. Но, казвамъ, за да се уреди този въпросъ, трѣбва прѣди всичко да се уреди писарскиятъ институтъ, и тогава, ако се възложи всичката отговорностъ върху тѣхъ, кметовѣтъ могатъ

да бъдат свободни. Но дотогава една такава мѣрка, каквато е прѣдвидена въ законопроекта, е необходима, е нужна. Азъ не мога да разбера защо нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, които милѣятъ за самостоятелността на общинската автономия, сѣмтатъ, че това е посѣгателство на правата на общинитѣ. Какво общо има този въпросъ съ правата на общинитѣ? Нема съ тѣзи мѣрки се казва на единъ членъ отъ обществото: ти не можешъ да бѣдешъ кметъ? Той е свободенъ да бѣде кметъ, но е длъженъ да даде нужната гаранция, да гарантира капиталитѣ на общината, които му се връщатъ. Азъ мисля, че ако едно население дава довѣрието си на едно лице и го избира като общински съвѣтникъ, а съвѣтниците го избиратъ като кметъ, не може да става и дума, че той нѣма да намѣри нужната гаранция. Ако намѣрите нѣкой по-добър мѣрка, вие направѣте прѣдложение при третото четене и азъ ще го поддържамъ. Азъ по принципъ приемамъ тази мѣрка, която е много хубава мѣрка. Ето защо, казвамъ, онези човѣкъ, който има довѣрието на населението и сепиговъ довѣрието на своитѣ другари съвѣтници да го избера за кметъ, той ще си намѣри нужната гаранция. Много пѣти, както казахъ по-напрѣдъ, злоупотрѣбленията ставатъ не по волята на самия кметъ — той неволно попада, — по това не значи, че не трѣбва да бѣде отговоренъ. Той трѣбва да отговори, а пъкъ за да бѣде гарантиранъ капиталътъ на общината, трѣбва да има една гаранция и слѣдъ това да отиде въ сѣда, ако е злоупотрѣбилъ умислено. Право каза г. Такевъ, че има много кметове, които се хвърлятъ отъ една въ друга партия и злоупотрѣбватъ, но той не бѣше правъ, когато отправише своитѣ думи къмъ една партия само, и съ фактитѣ, които наведе, той визираше либералната партия. (М. Такевъ: Но отдѣ знаешъ, че либералната партия визирамъ?) Затова, защото вие, г-нѣ Такевъ, казахте, че въ документитѣ си нѣкой кметъ е прѣдставилъ, че еди-каква сума е дадена за посрѣщането на високи гости и една сума за портрета на шефа на либералната партия. (М. Такевъ: Напримѣръ!) То е другъ въпросъ. Ако сте говорили на примѣръ, нѣмамъ нищо какво да кажа, но отъ думитѣ разбрахъ, че визирахте либералната партия. Щомъ той визираше лица отъ тази партия, които той указа, ще ми позволите да кажа, че тия лица и днесъ сѣ кметъ и помощникъ въ това село. Вѣрно ли е? (М. Такевъ: Вѣрно е! И азъ казахъ това!) Азъ вземахъ думата, за да констатирамъ, че слѣдъ прѣдставянето отъ този кметъ на такива разписки, които сѣ лъжливи, защото той не е харчилъ пари за посрѣщане на високи гости, защото тѣ, когато сѣ отивали на село, сѣ си платили на хапа разноски и затова той се явява като крадецъ, и единъ пѣтъ установено това, той не трѣбваше да бѣде кметъ. И доколкото монѣ свѣдѣния се простиратъ за този Тумбеви и другари му Симеоновъ, самнитъ прокуроръ е настоявалъ да не бѣдатъ утвърдени за кметъ и помощникъ и, въпрѣки

настояването на прокурора, пакъ сѣ били утвърдени. Но не е само той фактъ, който наведе г. Такевъ. Азъ ще ви наведе други. Въ Джумайската околия Тухларскитъ кметъ Али Акъ-Алиевъ ималъ присѣда за злоупотрѣбление на общински пари, но на днешното правителство му трѣбваше партизани да вербува и то ги намѣри въ лицето на този злоупотрѣбителъ. (Министъръ А. Людскановъ: Какъ се казва и отъ кое село е?) Али Акъ-Алиевъ, отъ с. Тухларе; Акъ-Алиевъ или Али Алиевъ. Следъ това, телеграфира се 5 пѣти отъ селото и се молѣ почитаемото министерство да го махне, но почитаемото министерство не вземаше мѣрки, докато най-послѣ прокурорътъ при Шуменски окръженъ сѣдъ поиска неговото отстранение, защото присѣдитъ една подиръ друга вървѣха. 12 присѣди сѣ изтѣли противъ него. И какво направѣ министерството? Даде заповѣдъ, чрезъ управителя, да се махне този кметъ, по тази заповѣдъ не бѣше изпълнена. Телеграфира се на министерството, че заповѣдта околийскитъ началникъ не ще да изпълни.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Това не е по прѣдмета, г-нѣ Досевъ.

К. Досевъ: Позволѣте ми, г-нѣ прѣседателю, да изкажа това, което трѣбва да се каже по въпроса за тия гаранции.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Именно, именно.

К. Досевъ: Това е моята мотивировка, за да дамъ вотъ за въ полза на гаранцията.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Ще Ви моли да бѣдете по-късъ.

К. Досевъ: Така щото, най-подиръ слѣдъ дълги телеграфически молби отъ страна на населението, на нѣкои членове отъ населението на тази община, министерството тури край и то махна. Но какво мислите направѣ? Въ изборитѣ за окръжни съвѣтници това лице го кандидатираха за окръженъ съвѣтникъ и, за да го избера, употребиха шайки и насилие. (И. Гърковъ: Като вашитѣ, нали?) Такава. Само едно има, че по онова врѣме, когато обвинявахте бившето либерално правителство въ тѣзи пѣща, синѣхте жаръ противъ него и се прѣдставявахте като светци, но не се мина много врѣме, дойдохте сами да оцалате себе си и да докажете, че вие сте онѣзи, които сѣщото туй можете да вършите.

М. Георгиевъ: Не сте ли вие сѣшитѣ? (Глъчка.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моли Ви, г-нѣ Досевъ, слѣдвайте.

К. Досевъ: Не трѣбва да се тревожите. (Отъ дѣсницата: Не се тревожимъ.) Ако се трево-

жите, това показва, че не сте прави, защото онзи, който е правъ, не се сърди. (Протестации отъ дѣсницата.) Ето лицето на г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи, възложете му да провери това, което казвамъ, ако не е вѣрно, ще ви каже.

Министъръ А. Людскановъ: Ще Ви отговоря, г-нъ Досевъ.

Ф. Симионовъ: (Къмъ г. оратора.) Ние говоримъ за езика, който употребявате.

К. Досевъ: Съ сѣпския езикъ бѣхъ прѣдизвиканъ.

С. Ицковъ: Кажете това на г. Такева.

К. Досевъ: (Продължава.) Така щото, като констатирамъ, че дѣйствително има много кметове, които злоупотрѣбаватъ, казвамъ, че най-големото зло е, че тѣзи кметове се поддържатъ отъ високи лица. Ако искате, потърсѣте въ Събранието и вие ще видите, че има такива, които сѣ осждени, но при сѣ това могатъ да бѣдатъ въ нашата ограда. Когато, г-да прѣдставители, осждаме такива крадци, не трѣбва да гледаме отъ коя партия сѣ били, но трѣбва общо да ги осждаме. Безъ да ме прѣсичате, трѣбваше да вземете актъ отъ фактитѣ, които ви наведохъ, за да искате да се не повтарятъ тия нѣща. Прочее, азъ поддържамъ, че тази мѣрка е много хубава въ закона, и ще гласувамъ за нея.

В. Димитровъ: Прѣдизвиканъ съмъ отъ г. Министра на Просвѣщението да кажа 2-3 думи за обяснение. Обвиняваше ме г. министърътъ, че, покриво разбираме, азъ съмъ прѣдлагалъ система, която по своята каквина дѣйствително ще подкопае общинското самоуправление. За да поясня мисълта си, да я разбере г. министърътъ по-добрѣ, ще кажа, че текстътъ на ромънския законъ е таковъ: Всѣка община си избира и назначава свой касиеръ, който дава гаранция; общини, които нѣматъ срѣдства, могатъ да възложатъ — общинскиятъ съвѣтъ, разбира се — събирането на общинскиятъ даждия на държавния бирникъ, комуто плащатъ възнаграждение 6% — а въ Прусия се плаща 2%. Така че, правото на общинитѣ да си назначаватъ свой бирникъ, свой касиеръ, не се отнема съ тази моя система, която азъ прѣдлагамъ, заедно съ онова, което прѣдложи г. Мирски, и по никакъвъ начинъ не се накрънява общинското самоуправление и закона за селскитѣ общини.

Министъръ А. Людскановъ: Г-да народни прѣдставители! Малко ще кажа азъ, понеже станаха много разисквания; обаче, не мога да оставя нѣкои направени бѣлѣжки безъ отговоръ, и на първо мѣсто послѣдната на г. Досева, който бѣше послѣдниятъ говорещий.

Г-нъ Досевъ забравя, че днесъ изборитѣ се провеждатъ отъ сѣдилищата, а не отъ Министерството на Вътрѣшнитѣ Работи. И ако кметътъ, за когото

Вие говорите, билъ такъвъ или онакъвъ, нѣмаше освѣнъ заинтересованитѣ лица, намѣсто тукъ да правятъ въпроси и да нападатъ цѣлото правителство и болшинството, да прѣдставятъ, какдѣто трѣбва, своитѣ свѣдѣния, и азъ съмъ увѣренъ, че нѣма да се намѣри сѣдилище, което да утвърди този кметъ. Вие сега ми правите бѣлѣжка, азъ вземамъ актъ отъ Вашитѣ свѣдѣния, ще направя справка и, ако трѣбва, ще донеса какдѣто трѣбва, но азъ не мога да проверявамъ избори, да уволнявамъ и да назначавамъ нито кметове, нито съвѣтници.

К. Досевъ: Г-нъ министре, азъ искамъ да кажа, че не искамъ отъ Васъ проверка; азъ съмъ далъ нужнитѣ свѣдѣния на надлежното мѣсто.

Министъръ А. Людскановъ: Е добрѣ, защо тогава повдигате въпросъ?

К. Досевъ: Азъ говоря само за поддържката.

Министъръ А. Людскановъ: Моля Ви се! Когато ние говоримъ тукъ, трѣбва да говоримъ лоялно; това, което авансираме, трѣбва да е вѣрно. Ако е да се хвърлятъ обвинения, то е другъ въпросъ. Не желая повече да говоря по тоя въпросъ, защото не му е мѣстото тукъ да разискваме по него. Минавамъ, прочее, по-нататъкъ.

Сега, въ случая, менѣ ми е приятно, че азъ се споразумѣвамъ или, по-добрѣ, че азъ имамъ на своя страна онѣзи отъ тази Камара, които сѣ поблизо до тия работи, именно депутатитѣ, които сѣ били кметове или които живѣятъ между тѣхъ. Вие чухте отъ говоренията, че ние имаме противници, или противници на тая идея, която се прокарва тукъ, сѣ господата отъ крайната лѣвица, които — позволѣте ми онова изражение, което употребихъ завчера — витаятъ въ теоритѣ. (К. Мирски: Азъ не съмъ отъ тѣхъ! — Голѣмъ смѣхъ.) Г-нъ Мирски, азъ не говоря за Васъ. Ние тукъ разискваме единъ отъ най-практическитѣ закони на България и заради това станаха толкова разисквания, и всички вземате участие, понеже всички го разбирате, всички живѣте съ този законъ, съ този законъ ставате и лѣгате — а не правимъ тукъ теории политическа. За каква самостоятелност и за каква независимост на самоуправлението ми говорятъ господата отъ крайната лѣвица, когато тѣ — да ме прощаватъ — сега не сѣ проникнати отъ духа, който владѣе въ този законъ? Г-нъ Петковъ бѣше правъ, и това му прави честь, че се осждаме въ много въпроси, въ много положения съ него, защото излизаме отъ истинското положение, а не току-така само да се говори. (В. Димитровъ: Тѣй, тѣй!) Моля Ви се, каквото щете да говорите, докато не измѣните цѣлия строй на нашето самоуправление, както се е разбирало отъ 25 години, вие ще ми говорите само за теории. Когато всичкото самоуправление, както каза г. Петковъ, и вѣрно е, че министърътъ и неговитѣ органи могатъ да влизатъ въ туй управление, да го

иматъ прѣдъ свои очи, да го иматъ подъ свое попечителство, какво ще ми говорите вие че се нахърнява самоуправлението, когато се касае за една нещастна гаранция, за която много други господа обясниха, че никакво нахърняване нѣма? Какво ще ми говорите, когато ние, управителътъ и министерътъ, всички постановления на напнитѣ общини или ги утвърждаваме, или не ги утвърждаваме? (К. Мирски: Въ границитѣ на закона!) Разбира се, въ границитѣ на закона. Но самоуправлението туй ли е? Тѣзи нѣща самоуправлението ли сѫ? Повече нѣщо. Какво нѣщо е общинскиятъ кметъ и особено селскиятъ? Тукъ като се говори, трѣбва да се тури прѣстѣтъ на раната. Общинскиятъ кметъ по своитѣ функции е и общински служителъ и държавенъ чиновникъ—държавенъ чиновникъ не въ строгия, не въ ограничения смисълъ на думата, но въ общо значение на думата. Ние, всички органи на властѣта, се обръщаме къмъ него; отъ него искаме всичко и той е длъженъ да го изпълнява. Е добръ, той е нашъ органъ и по закона, и по положението си както е въ държавата. Това не е така съ общинскитѣ кметове на градоветѣ. И ако вие правите смѣнение и ни казвате: защо вие не искате въ градоветѣ отъ кметоветѣ такава гаранция, то е затова, защото тамъ е особено положението; тамъ има бирници; ние говоримъ за селскитѣ общински кметове. И вие, когато говорите тукъ за солидарностъ въ отговорността, пакъ не се съобразявате съ закона, пакъ говорите общо, пакъ говорите теории. Ние, като говоримъ, говоримъ за закона за селскитѣ общини, ние сме проникнати отъ съвѣстъ другъ духъ—право или криво, то е съвѣстъ друго; то е съвѣстъ другъ въпросъ, дали този законъ е съобразенъ съ конституцията, — ние правимъ кърпежъ на съществуващия законъ. Азъ не внасямъ новъ законъ нито за селскитѣ общини, нито за градскитѣ, а правя кърпежъ на съществуващитѣ закони, и го правя отъ опитъ, а не ходя да витая въ теории, въ законитѣ нито на Германия, нито на Прусия, нито на Русия, нито на Ромъния. Азъ казахъ, че когато се касае до цѣли институтъ, да се направи измѣнение въ системата на данъцитѣ, азъ събрахъ свѣдѣния — нѣкои може да не сѫ ме чули — сезирахъ надлежния министеръ — Министерътъ на Финанситѣ, който е по-отговоренъ за положението, той изучи въпроса и си даде миѣнието: „Азъ, каза той, не мога да приема Вашия принципъ“. Какво ще ми говорите за събиране на данъцитѣ чрѣзъ писаритѣ, когато азъ надълго и широко ви пояснихъ своия въпроса и днесъ се връщамъ по същия въпросъ? Значи, искате да говоримъ по въпроса, а не да го разрѣшимъ.

Кой отъ васъ ще откаже, че досега—безъ да хвърляме упрекъ никому, и това не трѣбва да се вземе за упрекъ отъ васъ тукъ, г-да, че като се каже, че нѣкои кметове злоупотребявали, да се обажда, — кой отъ васъ, казвамъ, може да откаже

факта — имаме данни статистически, ще ви ги цитирамъ сега, — че отъ 1886 г. напнитѣ кметства, напнитѣ кметове—строго говоря—сѫ вървѣли повече по тази наклонна плоскостъ да злоупотребяватъ, а особено съ държавни и общински пари? Това сѫ данни, които не могатъ да се оспорватъ. Да се говори за самоуправление и независимостъ на кметството и пр., това не е вѣрно. (М. Такевъ: Чувашъ ли, Дѣдо Лазаро?) Постѣ, какво е кметството? Кметството е една делегация, една изпълнителна властъ на общинския съвѣтъ. Както ние, министерството, сме делегация, изпълнителна властъ на васъ, на Народното Събрание, така и едно кметство е делегация, изпълнителна властъ на общинския съвѣтъ. (Отъ крайната лѣвица: Но безъ гаранция.) Съвѣтътъ се събира само три пѣкти въ годината. Чл. 48 казва: (Чете.) „Общинскиятъ съвѣтъ държи три редовни сесии въ годината, и то въ първия понеделникъ на мѣсецитѣ януарий, априлий и октомврий“. Въ негово отсъствие управлява кметътъ, той е единична властъ въ общината, той управлява, той е изпълнителна властъ, а не съвѣщателна. И вие тукъ сѫщо сте съвѣщателна властъ, а не изпълнителна; сѫщо е и положението на кмета.

Като имате този принципъ прѣдъ видъ, да дойдемъ сега на бѣлѣжитѣ, които ми се правятъ отъ разни страхи и съ нѣкои отъ които азъ ще се съглася, съ нѣкои нѣма да се съглася. Правятъ се нѣколко бѣлѣжки. На първо мѣсто се прави прѣдложение отъ г. Колева. Той казва — и въ случаи той е правъ, отчасти съ неговото прѣдложение ще се съглася, но не съ всичкото му прѣдложение, — той прѣдлага да се иска гаранция и отъ помощникъ-кмета, и отъ писаря даже. Азъ, виждамъ, не разисквамъ върху въпроса: доколко се нахърнява съ това или доколко се гарантира принципътъ на самоуправлението. Този въпросъ е изчерпанъ, мисля, докрай. Азъ влизамъ къмъ практическитѣ бѣлѣжки, приемамъ неговото положение, че при положението, което вчера създадохте, че трѣбва да иматъ плата и кметскитѣ помощници, приемамъ, че би трѣбвало да даватъ и тѣ гаранция. Когато азъ прѣдложихъ другото положение, то бѣше, защото азъ не разбирахъ отъ помощникъ-кмета постояненъ чиновникъ: азъ разбирахъ отъ него единъ служителъ, който въ отсъствието на кмета ще го замѣстя и ще получава заплатата му. Обаче имаше общо желание да се дава плата на помощникъ-кмета, да се направи той единъ постояненъ служителъ, съ което азъ се съгласихъ и приехъ и положението се измѣнява тогава. Тогава е право и отъ кмета, и отъ помощникъ-кмета да се взема гаранция и право е тази гаранция да бѣде половината отъ кметската. Понеже той става чиновникъ, дава му се заплатата, той ще борава съ паричнитѣ срѣдства на общината, то би трѣбвало да искаме и отъ него гаранция. За писаря не мога да се съглася. Може да е правъ тукъ г. Деню Колевъ и други, които

говориха, че писаритѣ сѣ въвеждали въ заблуждение, или че тѣ сѣ причина много кметове да пропаднатѣ. Признавамъ го. Но отъ писаря не може да се иска гаранция, понеже тогава едно ще усложните положението, да се търсятъ писари съ гаранция, а друго, че ако тръгнемъ така, нѣма край. Ние вземаме гаранция отъ общинския кметъ, защото по нашитѣ закони ние го правимъ отговоренъ за всичко; освѣнъ държавнитѣ данъци, той събира всичкитѣ приходи на общината, или възлага другиму да ги събира: на помощника, на замѣстника, на писаря, ако щете, но подъ негова отговорностъ. Ето защо ние вземаме отъ него гаранция или отъ помощника, но не и отъ писаря. Писарѣтъ е единъ чиновникъ на общината, който се назначава и уволнява отъ сѣвѣта, или отъ кмета. Така щото, прѣдложението на г. Колева азъ го възприемамъ само относително гаранцията на помощникъ-кмета, който става постояненъ чиновникъ; сѣщо и онази частъ отъ неговото прѣдложение, която е отговоръ на прѣдложението на г. Димчева. Г-нъ Димчевъ по принципъ е съгласенъ, че трѣбва да се взема гаранция, но пита: какъ е санкцията на вашата мѣрка? Азъ ще му отговоря. Тукъ пристѣпямъ къмъ практическия въпросъ, а не къмъ теоритѣ. Докато избраниятъ кметъ не даде гаранция, нѣма да стане кметъ. (М. Такевъ: Кой ще управлява тогава общината?) Овзи, който е управлявалъ до неговото избирание, Казватъ понататъ: ама ще се зайнати общинскитѣ сѣвѣтъ и пакъ него ще избере. Каквото ще да стане, пакъ нѣма да го утвърдя, и ще се счита, че се отказва отъ своя мандатъ. Не може да сѣществва община безъ кметъ, безъ длъжностно лице, къмъ което и наборни комисии, и бирникъ, и всички други учрѣждения се обръщатъ. Ще направятъ новъ изборъ.

М. Такевъ: Не се отказва.

Министъръ А. Людскановъ: Щомъ постѣпва така, ще се счита, че се отказва отъ своя мандатъ!

В. Димитровъ: Това е теория, г-нъ министре. Възъ основание на кой законъ?

Министъръ А. Людскановъ: Казва се въ закона: докато не прѣдстави гаранция, не може да вѣтѣпи въ длъжността на кметъ.

К. Мирски: Оставатъ сѣвѣтницитѣ.

Д. Петковъ: Щомъ сѣществва въ закона, че който става кметъ, трѣбва да дава гаранция, — не даде ли гаранция, не може да стане кметъ.

Министъръ А. Людскановъ: Ще избератъ другъ кметъ, не може да капинизиратъ, защото този кметъ азъ нѣма да го оставя, ако не даде гаранция; ако не избератъ кметъ, ще стоятъ безъ кметъ — толкози по-лошо за тѣхъ. Така щото, да

се говорятъ само теории тукъ и да се въздигатъ мѣнотии тамъ, дѣто ги нѣма, то е само да се говори. Азъ слушахъ съ голѣмо внимание, понеже знаа, че може да има по-компетентни хора тукъ, и искахъ да чуя нѣкоя друга мѣрка, да ми се прѣдстави нѣкое друго положение, което да възприема, но никой не прѣдложи друга мѣрка. Какво ми прѣдлага г. Димчевъ и г. Мирски? Казватъ: дайте солидарна отговорностъ на общинския сѣвѣтъ. Г-нъ министъръ Радевъ отговори; азъ ще добавя само едно. Не само че не сѣ изпълнителна властъ и не можемъ да ги правимъ отговорни, не само че не засѣдаватъ постоянно и не могатъ да контролиратъ дѣйствиата на кмета, ами нѣщо повече: сѣвѣтътъ се състои, да кажемъ, отъ 12 души, кметѣтъ се избира съ едно болшинство отъ единъ гласъ, т. е. 7 души го избиратъ, 5 души сѣ неговии крѣвнии противници и тия неговии крѣвнии противници ще ги направите солидарно отговорни, които сѣ неговии непримирими врагове?! Дѣ е тукъ справедливостъта, дѣ е тукъ резонътъ? Кметѣтъ се избира съ единъ гласъ болшинство — има ли смисълъ да се поддържа тая теория за солидарна отговорностъ? Ето защо азъ не мога да приема това нѣщо.

Прочее, за да не ви отруднявамъ, менѣ ми се струва, че се поясни въпросътъ, и азъ се радвамъ, че всички се съгласяватъ върху едно. Азъ мога да ви цитирамъ злоупотрѣбления на кметове. Отъ 1886 до 1896 г. дѣла заведени за такива злоупотрѣбления 89 сѣ били на годината срѣдно число. Въ 1896 г. сѣ били 342, въ 1897 г. — 303; въ 1900 г. — 277 дѣла за злоупотрѣбления на държавни или общински пари и имоти. Вие виждате колко това зло е разпространено, вѣтъ отъ другитѣ дѣла, които има противъ тѣхъ. По 300 дѣла въ годината има заведени противъ кметове за злоупотрѣбления на държавни и общински пари. При това положение ние всички трѣбва да се замислимъ, и не да търсимъ срѣдства за изкореняване на туй зло отъ Романия при другъ строй, отъ Пруссия при сѣвѣмъ други нрави, ами отъ нашия опитъ. Нашето Министерество на Вътрѣшнитѣ Работи, което сега взема тая мѣрка, събира тия свѣдѣния отъ много години и е дошло до туй заключение, и азъ се радвамъ, че голѣма частъ отъ Народното Събрание е съгласно съ мене по тоя въпросъ.

Нѣма да ви отруднявамъ повече. Азъ приемамъ поправката на г. Колева, освѣнъ за писаря, както е редактирана отъ него, и моля ви да се гласува и да се мине по-нататътъ.

Прѣседателствующъ А. Франтъ: Полагамъ на гласуване § 30. По него сѣ сложени на масата на прѣседателството 5 поправки; ще ги прочета по редъ.

Г-нъ Драгиевъ прѣдлага: „Алинея втора на § 30, относително гаранцитѣ, да се измѣни така: Кметѣтъ, помощникѣтъ, намѣстницитѣ и общинскитѣ сѣвѣтници сѣ взаимно отговорни съ всичкитѣ си движими и недвижими имоти за сторенитѣ зло-

употребления при управлението на общината.“ Моли г. г. народните представители, които приемат тази поправка, да вдигнат ръката. (Двама-трима вдигатъ.) Народното Събрание не приема.

Г-нъ Йонкий Гърковъ предлага: „Къмъ § 30, чл. 82 става 67: алинея 2: Преди да встъпи въ длъжност кметътъ дава гаранция, съгласно закона за гаранциите на държавните чиновници, въ размъръ на 1.000 л. за бюджетитъ до 5.000 л.; въ размъръ на 2.000 л. за бюджетитъ отъ 5.000 до 20.000 л., и въ размъръ на 4.000 л. за бюджетитъ повече отъ 20.000 л. Гаранциите се съхраняватъ и пазятъ отъ държавните контролори.“ Моли г. г. народните представители, които приематъ тази поправка, направена отъ г. Гъркова тъй, както я прочетохъ, да си вдигнатъ ръката. (Няколкома вдигатъ.) Народното Събрание не приема.

Поправката направена отъ г. Такева: „Къмъ чл. 67 се прибави слѣдующата алинея: За всѣка злоупотреба или неправилно изразходвана сума отговаря солидарно съ кмета цѣлиятъ общински съвѣтъ.“ Моли г. г. народните представители, които приематъ тази поправка, направена отъ г. Такева, както я прочетохъ, да си вдигнатъ ръката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Има една поправка отъ г. Арсениева: „Да се прѣмахне втората алинея на чл. 30.“ Моли г. г. народните представители, които приематъ тази поправка на г. Арсениева, както я прочетохъ, да си вдигнатъ ръката. (Меншество.) Народното Събрание не приема.

Сега г. докладчикътъ ще ни прочете § 30 съ поправката, която г. министърътъ прие.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 30. Чл. 82 става 67 и се измѣни така: Съ изключение на общинските върхнини, които се събиратъ заедно съ държавните даждии и се прѣдаватъ кмету, всички други приходи се събиратъ отъ кмета съ помощта на писаря, а пъкъ въ селата, които не сж центъръ на община — отъ кметския намѣстникъ, но винаги съ съгласие и подъ отговорностъ на кмета.“

„Кметътъ и помощникътъ му, щомъ бѣдатъ утвърдени за такива, преди да встъпятъ въ длъжностъ, даватъ гаранции, съгласно закона за държавните чиновници, въ размъръ 2.000 л. кметътъ и 1.000 л. помощникътъ, ако общинскиятъ бюджетъ надминава 5.000 л., или въ размъръ 1.000 л. кметътъ и 500 л. помощникътъ, ако бюджетътъ е по-малкъ отъ 5.000 л.“

„Гаранциите се разглеждатъ и пазятъ отъ държавните контролорства.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Полагамъ на гласуване § 30 и моли г. г. народните представители, които приематъ § 30 така, както се прочете отъ г. докладчика съ прибавката, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 31. Чл. 83 става 68, а чл. 84 се отмѣня.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Който приематъ § 31, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 32. Чл. 85 става 69, а чл. 86 се отмѣня.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Полагамъ на гласуване този параграфъ и моли, който го приематъ, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 33. Чл. 87, 88 и 89 ставатъ 70, 71 и 72, а втората алинея на чл. 90, който става 73, се измѣни тъй: Ако сумата по нѣкой параграфъ отъ бюджета се окаже недостатъчна, може да се допълни отъ параграфа за непрѣвиденитъ, въ който се прѣдвижда кредитъ най-много 4% отъ общата сума на бюджета; това допълнение трѣбва да става по рѣшение на общинския съвѣтъ.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Който приематъ § 33, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 34. Чл. 91, който става 74, се измѣня тъй: Кметовѣтъ сж длъжни да приготвятъ, съ помощта на писаритъ, ежегодно, най-късно до 15 май, годишния отчетъ за изтеклото бюджетно упражненіе и да го прѣдставятъ, заедно съ всички окладни списъци и сметки, разписки и други документи, които подкрѣпятъ приходитъ или оправдаватъ разходите, въ общинския съвѣтъ за разглеждане.“

„За неизпълнение това задължение виновниятъ кметъ или писаръ се наказва отъ окръжния управителъ съ глоба до 50 л. въ полза на общината, а ако и слѣдъ това отчетътъ не бѣде прѣдставенъ, глобата се удвоява.“

„Съвѣтътъ е длъженъ, въ продължение на единъ мѣсецъ, да разгледа отчета, като изложи резултата отъ това въ особено постановление, слѣдъ което кметътъ го изираца, заедно съ постановлението на съвѣта, чрезъ околийския началникъ, въ окръжната постоянна комисия за всеобща провѣрка.“

„При провѣрката на отчетитъ взема участие финансовиятъ началникъ или неговъ прѣдставителъ и окръжниятъ счетоводителъ.“

„Разногласията между окръжната постоянна комисия и финансовия началникъ се разрѣшаватъ отъ Сметната Палата.“

М. Такевъ: Едно окръжно, което найослѣдъкъ е издадено отъ Министерството на Финанситъ, върху възможността, която трѣбва да се дава на финансовитъ инспектори да контролиратъ отчетитъ на селските и градски общини, ми дава поводъ да искамъ да се вмѣсти една алинея въ този членъ, който не ще бѣде нищо друго, освѣтъ възпроизвеждане на това окръжно. Извѣстно е, че отчетитъ

всѣки 3 мѣсеца се пращатъ въ окръжната комисиия. Окръжната комисиия ги праща въ Сметната Палата. Отива слѣдъ третия мѣсець финансовиятъ инспекторъ да провѣрѣва сметките на кметството и тамъ не памира никакви документи върху начина на упражнението на тѣзи операции въ това тримѣсечие. И тогава Финансовото Министерство се принуди да издаде едно окръжно, че тѣ сж длѣжни да държатъ прѣписи отъ цѣлия този отчетъ и отъ разписките, за да може да се провѣрѣватъ отъ финансовитѣ инспектори, когато пристигнатъ тамъ. Това нѣщо бѣше по поводъ невъзможността, прѣдъ която се намираха финансовитѣ инспектори да инспектиратъ нѣкоя община. Отива инспекторътъ въ общината, иска сметките, а тя казва: пратихме ги въ окръжната комисиия. Отива въ окръжната комисиия — които впрочемъ отъ 4 години не е гледала такива, — и тя казва, или че не може да ги намѣри, или че ги пратила въ Сметната Палата, и по този начинъ финансовиятъ инспекторъ става илюзоренъ за общинитѣ, понеже инспекторитѣ нѣматъ физическа възможностъ да провѣрѣватъ. Ето защо тукъ е добръ да се вмѣсти една алинея, а именно: (Чете.) „Прѣписи отъ всички разписки и други документи по тримѣсечната отчетностъ се оставятъ въ архивата на общинското управление.“ Това е за да се улесни контролътъ.

Министъръ А. Людскановъ: Ако онуй окръжно не е задължително за Финансовото Министерство, за насъ е задължително. Ние го получихме въ прѣписъ отъ Министерството на Финансите и ще се съобразяваме съ него. Това е едно тълкувание на правилника за счетоводството. Тѣй че тукъ да туримъ въ закона правила, които сж за счетоводството, ще бѣде излишно.

Д. Колевъ: Г-да народни прѣдставители! Въ § 34, въ втората алинея, е казано, че за неизпълнение на това задължение виновниятъ кметъ или писаръ се наказва отъ окръжния управителъ съ глоба до 50 л. Азъ мисля, че ние си противорѣчимъ, защото въ § 25 казваме, че когато властѣта напомни 2 пѣти на единъ кметъ и той не си изпълни длѣжността, командирова се лице за негова сметка. Откъдѣ-накъдѣ ще налагаме глоба? (Нѣ кой отъ прѣдставителитѣ: То е за писаря.) Не е само за писаря. (Докладчикъ П. Шоповъ: Това е специално за отчета.) При всичко. Но може би да се случи, че съвѣтътъ не може да се събере веднага и не може да разгледа отчета. Така че, тукъ е много тежко да се глобяватъ и кметътъ и писарътъ съ 50 л. Само едно, което може да направимъ, то е, да оставимъ да се изпълни чл. 73 противъ кметовѣтъ и писаритѣ, и по отчета, а не да прѣдвиждаме специална глоба отъ 50 л.

Министъръ А. Людскановъ: Г-нъ Колевъ, това е за приготвянето на бюджета. Дава се на кмета и писаря срокъ до 15 май. Той има срокъ да мисли

много врѣме, настѣпва 15 май обаче, и той трѣбва да бѣде готовъ. Това е специално за бюджета. По прѣчка на писаря или по нехайството отъ кмета, заключението трѣбва непрѣмѣнно да се избѣгва; затова се туря специалната тая мѣрка.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Които приематъ § 34 тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 35. Чл. 92 и 93 ставатъ 75 и 76, а къмъ чл. 94, който става 77, се прибавя забѣлѣжка: Върховната Сметна Палата разглежда и се произнася само върху спорнитѣ точки.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Които приематъ § 35, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 36. Новъ чл. 78. Окончателнитѣ постановления по отчетитѣ се изпълнятъ както ония сирѣмъ държавнитѣ отчетници.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Които приематъ § 36, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 37. Новъ чл. 79. Неиздѣлжениятъ кметъ или помощникъ сж отговорни не само съ гаранцията, но и съ всичкитѣ движими и недвижими имоти.“

Б. Мирски: Азъ станахъ, г-да народни прѣдставители, да напомня, че би било желателно да се узакони, щото кметътъ и помощникътъ да отговарятъ не само съ гаранцията си и съ всичкитѣ си движими и недвижими имоти за причиненитѣ врѣди и загуби на общинитѣ, но и съ недвижимитѣ имоти, които сж ипотекирали, продали или подарили на съпругитѣ си въ врѣме на управлението имъ. Г-да народни прѣдставители! У насъ по причина на това, че защото въ италианския граждански кодексъ, въ отдѣла за това кои лица могатъ да купуватъ, не сж указани и съпрузитѣ, а това било ставало въ италианското гражданско право, защото у тѣхъ било запрѣтено на друго мѣсто въ кодекса имъ, именно въ отдѣла за договоритѣ, сключвани отъ съпруги, (Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Който иска да злоупотрѣбѣва, ще продаде имота на брата си, на роднинитѣ си или на други лица!) че не може да се сключи договоръ между съпрузитѣ, ако и интереситѣ имъ бѣдатъ противоположни, освѣнъ съ рѣшение на надлежния окръженъ съдъ. Когато, напротивъ, въ френския граждански кодексъ и въ други граждански уложения е допуснато да става продажба между съпрузи само въ извѣстни изрично опрѣдѣлени въ закона случаи, като се е взело прѣдъ

видъ влиянието на мъжа върху жената и влиянието на жената върху мъжа. Азъ мисля, че ако тукъ положимъ да отговарятъ кметоветъ и кметските намѣстници и съ недвижимитъ имоти, които сж отчуждили на съпругитъ си въ врѣме на управлението на първитъ, ще се направи едно нѣщо отъ голѣма полза, но, разбира се, азъ прѣдложение тукъ не правя, а оставамъ това да направи г. министърътъ самъ.

Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Да ви кажа единъ примѣръ, да видите колко сме хитри да заобиколимъ и такова законоположение. Азъ знамъ единъ човѣкъ продаде имота на жена си, но какъ? Продаде го на Ивана и Иванъ на жена му. Иди го дири тогази!

К. Мирски: Това сж изключения.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Полагамъ на гласуване § 37. Моля ония, които приематъ § 37, както го прочете г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 38. Къмъ чл. 95, който става 80, се прибавя: съ одобрение на окръжния управителъ. За писаръ може да се назначи само лице, което е издържало изпитъ прѣдъ една комисия назначена отъ окръжния управителъ. Общинскиятъ писаръ не може да бѣде уволненъ не по негово желание, освѣтъ за доказана неспособностъ, констатирана отъ финансовъ инспекторъ, окръженъ счетоводителъ и друго ревизираще лице, за злоупотребление или пъкъ по искане на съдебнитъ власти, когато е даденъ подъ съдъ.“

А. Каранешевъ: Г-да прѣдставители! Азъ ще кажа само нѣколко думи...

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Не можете ли да се съгласите да делегирате едного да взема думата? Ще говоримъ, може би, два дена и, увѣренъ съмъ, нови мисли нѣма да изкажемъ: сѣ ще се повтаряме.

К. Мирски: Вие тѣй ли правѣхте, когато бѣхте въ оппозиция?

Д-ръ Н. Генадиевъ: Всѣко съгласие е противонародно, особено по такива въпроси! (Смѣхъ.)

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Увѣденъ съмъ, че нѣма да се различавате единъ отъ другъ.

А. Каранешевъ: Г-да прѣдставители! Азъ нѣма да говоря много, а ще кажа само нѣколко думи. Въ § 38 се казва: къмъ чл. 95 отъ стария законъ, който става сега 80, се прибавя, че назначаването

на общински писари става отъ общинския съвѣтъ съ одобрението отъ окръжнитъ управители. Въ стария текстъ това нѣма. Азъ искамъ да се изхвърлятъ думитъ „съ одобрение на окръжнитъ управители“ само заради това, защото всички знаемъ какво става въ общинитъ. Кждѣто е имало добри писари, които не тѣй лесно сж искали да се подадатъ въ врѣме на избори и т. н. на властѣта, а кметътъ е отивалъ тамъ, ставали сж скарвания и околийскиятъ началникъ, както по-долу ще видимъ, който е ималъ право да се произнаси за уволнението на писаритъ, е изхвърлятъ отъ много общини съвършено добри писари. На нѣкои мѣста намѣсата на администрацията е отивала дотамъ, щото, въпреки настояването на общината да задържи писари си, административната властъ, която е имала право да се намѣсва, го е отстранявала. Ето защо азъ мисля, че и сега, слѣдъ като се остави, че писаритъ се назначаватъ отъ съвѣта, съ одобрението на окръжнитъ управители, когато се яви нѣкой писаръ, който ще бѣде одобренъ отъ единъ общински съвѣтъ затуй, защото ще върши добръ неговата работа, окръжниятъ управителъ може да попрѣчи, защото се иска неговото одобрение, да не бѣде той назначенъ тамъ, както се е практикувало досега. Ето затова азъ правя прѣдложение да се изхвърлятъ тукъ думитъ, които сж прибавени „съ одобрението на окръжния управителъ“.

По-долу се казва още едно, че общинскиятъ писаръ не може да бѣде уволненъ, става като не-смѣняемъ, но уволнява се, когато нѣкое ревизирующе лице докаже, че е виновентъ и се даде подъ съдъ. Ревизиятъ ще ставатъ отъ финансовитъ чиновници, отъ окръжнитъ отчетници и друго ревизирующе лице. Ние знаемъ, че това друго лице ще да бѣде околийскиятъ началникъ. И азъ съмъ увѣренъ, че ако единъ общински писаръ застане именно на онай почва, на която ние поне искаме да поставимъ всичкитъ служащи, които работятъ на масата, които не трѣбва да бѣдатъ партизани, такъвъ писаръ ще бѣде уволненъ отъ властѣта — знай случаи, — и затуй вземахъ думата, — че уволнявани сж писари само затуй, защото не се били подчинявали на кметоветъ, по искането на властѣта, да бѣде затворена канцеларията единъ-два дена и да отиде да посрѣща министра или, най-послѣ, защото той не е агитиралъ за властѣта. Това е ставало въ нашата околия. Ето защо, ние като искаме писаритъ да бѣдатъ поставени паравно съ другитъ чиновници, то ако тѣ бѣдатъ уволнявани вслѣдствие нѣкаква ревизия, направена и отъ околийскиятъ началници, които, безспорно, сж партизани, тѣ да иматъ право да обжалватъ това дѣйствиe на ревизирующето лице прѣдъ надлежния мирови съдия въ 15-дневенъ срокъ и, ако се докаже, че тѣ не сж виновни, да се възстановятъ пакъ на длѣжностъ. Това само искахъ да кажа и направихъ прѣдложение за отхвърлянето на първитъ думи въ алинея 1 и за прибавянето на нова алинея.

Докладчикъ П. Шоповъ: Г-да народни прѣдставители! Прави се една редакция, приета отъ г. министра, и азъ, като докладчикъ, я приемамъ въ слѣдующата смисълъ: „Всѣко общинско управление има своя канцелария, управлявана, подъ надзора на кмета, отъ общинския писаръ, който се назначава и уволнява по рѣшение на сѣвѣта“ съ прибавка: „за писаръ може да бѣде лице, което е издържало изпитъ прѣдъ една комисиия назначена отъ окръжния управителъ“. (Гласове: Прието!)

Д. Драгиевъ: Едно обяснение искамъ да ми се даде по тоя членъ. Този изпитъ, който ще се иска отъ общинскитѣ писари, единъ пътъ завинаги ли ще бѣде или всѣкога?

Докладчикъ П. Шоповъ: Веднажъ завинаги.

Министъръ А. Людскановъ: Веднажъ завинаги.

К. Досевъ: Г-да народни прѣдставители! На прѣдъ, когато говорихъ, казахъ, че писарѣтъ е душата на общината и че сѣдбата на кмета е въ ръцѣтъ на писаря. Всички признаватъ това. И щомъ е тъй, азъ, като приемамъ напълно редакцията на тоя членъ, бихъ молилъ г. министра, пъкъ и васъ да се съгласите да се тури, щото и писарѣтъ да дава една гаранция, която да бѣде дадена на кмета, понеже кметѣтъ отговаря за него. Това ще бѣде справедливо. Искаме отъ кмета гаранция, че вѣма да злоупотрѣблява общински пари, а пъкъ не искаме такава отъ писаря; защото може да има единъ писаръ, който да прави злоупотрѣбления.

А. Самоковлийски: Кметѣтъ нека му взема гаранция!

Г. Кирковъ: Безъ законъ какъ ще му вземе гаранция!

Прѣседателствующъ А. Франгя: По § 38 има двѣ поправки направени отъ г. Каранешева.

Н. Гимиджийски: Той ги оттегли.

А. Каранешевъ: Оттеглямъ ги.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Тогава полагамъ на гласуване § 38, както се прочете отъ г. докладчика. Ония, които приематъ § 38 тъй, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 39. Чл. чл. 96—100 включително ставатъ 81—85, а чл. 101 става 86 и се измѣнява така: Съ настоящия законъ се отмѣня останалата и още не отмѣнена частъ отъ закона за окръжната и общинската върхнини отъ 13 декемврий 1894, а така сѣщо и всички закони и наредби, които се отнасятъ до устройството на общинитѣ и му противорѣчатъ.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Полагамъ на гласуване § 39. Ония, които го приематъ тъй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Докладчикъ П. Шоповъ: (Чете.) „§ 40. Чл. 102 се заличава.“

Прѣседателствующъ А. Франгя: Полагамъ на гласуване. Моля ония, които приематъ § 40 тъй, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

К. Мирски: Азъ имамъ едно допълнение.

Прѣседателствующъ А. Франгя: На третото четене можете да направите каквото щете. Моля да свършва, че тогава.

Съ това се свършва на второ четене измѣнението на закона за селскитѣ общини и споредъ правилника може още утрѣ да се тури на дневенъ редъ третото му четене и да се свърши. (Гласове: Прието!)

М. Таковъ: Турѣте и двата закона.

К. Мирски: Имамъ нѣщо да кажа по законопроекта. Азъ очаквахъ отъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи, като вѣрвамъ, че ще го поддържи и г. Министъръ-Прѣседателѣтъ, да внесе тукъ едно прѣдложение, щото идущата година непрѣмѣнно да станатъ генерални градски и селски избори, защото ние когато избирахме днешнитѣ състави не знаехме, че ще ги правите неразтуряеми. (Смѣхъ.)

Министъръ А. Людскановъ: Вземамъ актъ отъ това желание на г. Мирски.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Часѣтъ е 7. По дневния редъ г. Министъръ-Прѣседателѣтъ има думата.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Утрѣ да имаме засѣдание и на дневенъ редъ ще имаме на първо мѣсто третото четене на двата законопроекта и послѣ останалитѣ въпроси.

Д-ръ П. Гудевъ: Утрѣ ще имаме ли засѣдание?

Прѣседателствующъ А. Франгя: Ще имаме засѣдание и на пръвъ дневенъ редъ ще имаме третото и послѣдното четене на тия два законопроекта. Подиръ това ще наредимъ дневния редъ както бѣше, освѣнъ ако има нѣкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители да добавятъ нѣщо.

К. Досевъ: Азъ направихъ двѣ запитвания къмъ г. Министра на Вжтрѣшнитѣ Работи и друго къмъ г. Министра на Войната. 25 дена се минаха.

Министъръ А. Людскановъ: Турѣте и отговора на неговитѣ запитвания за утрѣ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Добръ. Които приематъ да имаме утрѣ засѣданіе съ дневния редъ тѣй, както се прѣдлага отъ г. Министъръ-Прѣседателя, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство.) Народното Събрание приема.

Ц. Таслаковъ: По дневния редъ искамъ думата.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Имате думата. Кажете.

Ц. Таслаковъ: Не ща да кажа когато вдигате засѣданието.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Кажете.

Ц. Таслаковъ: Азъ искамъ да се тури на пръвъ дневенъ редъ, слѣдъ третото четене на законопроектитѣ, прѣдложението на г. Груева.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Азъ не приемамъ да се тури на пръвъ дневенъ редъ.

Ц. Таслаковъ: Тогава Вие само сте говорили за да залтъгвате тонковцитѣ!

Д-ръ Н. Генадиевъ: Съ сливи!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Камарата опрѣдѣли дневниятъ редъ.

Ц. Таслаковъ: Вие не давате думата.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Досега говорихте. Приема ли Народното Събрание да се тури на пръвъ дневенъ редъ прѣдложението на народния прѣдставителъ г. Груевъ? (Нѣколцина вдигатъ.) Народното Събрание не приема.

Ц. Таслаковъ: Ще чуете гласа на народа въ митингитѣ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Засѣданието се закрива.

(Закрито въ 7 ч. и 5 м. вечеръта.)

Прѣседателъ: **Д. Цанковъ.**

Подпрѣседатели: { **А. Франгя.**
 { **Д-ръ А. Ходжевъ.**

Секретаръ: **Д. Филовъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гължбовъ.**